Epidemija na jugu Srbije

ISTINA NE STANUJE OVDE

Dosije: Turizam u doba korone

SRBIJA, GRČKA, HRVATSKA, NEMAČKA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515 9 770353 802002

VREME

broj 1534

28. maj 2020.

REČNIK IZBORA 2020:

VODIČ ZA SLUĐENOG GRAĐANINA

Београд
www.beograd.rs

KOMBANK DVORANA

FILMOVI POD ZVEZDAMA

OD 1. JUNA

pepsi

KOMBANKDVORANA.RS

Telegraf.rs ALO! alo.rs Srpski TELEGRAF BIZLife Republika ROCK RADIO

VREME
BROJ 1534
28. maj 2020.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Izbori i internet: Tužno, prljavo i jeftino**

06 Intervju: Sergej Trifunović

09 Nuspojave: Zaustavni sud

10 Rečnik izbora 2020: Vodič za sluđenog građanina

15 Kadrovska politika SNS-a: Sećate li se Tomislava Nikolića

18 TV Manijak: REM ćiribu, ćiriba!

20 Korona na jugu Srbije: Istina ne stanuje ovde

22 Srbija i svet: Subjekat ili objekat međunarodnih odnosa

24 Intervju: Nebojša Vladisavljević

27 Lični stav: Srbiji je potreban pravi politički sukob

30 Turizam u doba korone: Košmar koji traje

37 Posledice pandemije po sport: Korona(rni) udar

28 Lični stav: Nevolje sa autonomijom

39 Navigator: Tri de video, bog te video

KULTURA

40 **Serije: *Novine*, finale**

42 In memoriam: Bekim Sejranović (1972–2020)

43 Tri dokumentarca: Neki cirkusi su značajniji od drugih

45 Televizija: I sve po zakonu

47 Rekapitulacije: 40 godina Public Image Limited – Metal Box

49 Provetravanje: Nema zemlje za starce

SVET

50 **Albanija: Pozorišni zaplet političke scene**

53 SAD: Pravosuđe na tapetu

MOZAIK

56 Letnje scene: Za život u ritmu grada

58 Iz Beča: Najlepša žena na svetu

60 Strip: Leipzig

62 Vreme uživanja: Moja Italija

Vučićevi onlajn skupovi, najavljeni miting u žarištu korone – Vranju – izmenjena politika oglašavanja na velikim društvenim mrežama, uvode Srbiju u novu dimenziju predizborne kampanje u kojoj je zapravo sve isto kao u "realnom" svetu, samo nema fizičkog kontakta

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Prikazana je treća, po svoj prilici završna sezona dramskog serijala koji je postavio sasvim nove, mnogo više standarde u kritičkom razmatranju društvene stvarnosti u ovom delu sveta

TEOFIL PANČIĆ

Desetodnevni protesti u Tirani i drugim gradovima zbog rušenja zgrade Narodnog pozorišta po odluci Edija Rame, peticija 16.000 ljudi protiv tog čina, samo su delovi nezadovoljstva koje je započelo opozicionim bojkotom junskih izbora prošle godine

VESNA MILOSAVLJEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marko Đurica**

TUŽNO, PRLJAVO

Vučićevi onlajn skupovi, najavljeni miting u žarištu korone – Vranju – izmenjena politika oglašavanja na velikim društvenim mrežama, uvode Srbiju u novu dimenziju predizborne kampanje u kojoj je zapravo sve isto kao u "realnom" svetu, samo nema fizičkog kontakta

Epidemija virusa korona odložila je izbore, pa su umesto u aprilu, zakazani za 21. jun. Taman kad je predizborna kampanja uhvatila zalet, tamo negde 5. marta, i samo što je Srpska napredna stranka sakupila potpise, pojavio se onaj nesrećni, prvi zaraženi – ko za inat, odmah sutradan, 6. marta. Usledio je pritisak javnosti da se zatvore škole, a zatim uvođenje vanrednog stanja, odlaganje izbora, borba sa virusom... Ta dva meseca čine se dugi kao dve godine, pa je javnost verovatno već zaboravila futurističke spotove SNS-a od jesenas, u kojima potpredsednica SNS-a Marija Obradović od mikropice, uz pomoć nekog uređaja nalik na kuhinjsku vagu, uspeva da spremi večeru za sina. U drugom, predsednik pokrajinske vlade Igor Mirović kasni na sastanak, pa se u nekoj kapsuli iz *Moćnih rendžera* ekspresno teleportuje i stiže na vreme. U trećem, poslanik SNS-a Vladimir Orlić vozi leteći automobil, sličan onom u kom Brus Vilis taksira u filmu *Peti element*.

Sva tri spota napravljena su u sklopu kampanje "Digitalna budućnost Srbije" u oktobru i novembru 2019. Sada, kad je proglašen kraj korone, iako o odjavljivanju epidemije nema ni govora, SNS spotovi više nisu futuristički iako se u njima pojavljuju ljudi u skafanderima. Reč je, naravno, o lekarima, ali tu je i predsednik Srbije koji zadivljeno gleda police prepune respiratora i druge medicinske opreme, no, ne da bi se hvalio. Spot SNS-a je antikampanja protiv Saveza za Srbiju koji "samo kritikuje", dok se oni bore sa "nevidljivim neprijateljem".

PARANGAL ZA POTPISE

Prema evidenciji Republičke izborne komisije, do sada je izborne liste za parlamentarne izbore predalo jedanaest pokreta, stranaka ili koalicija. Ostali, naročito oni koji su, poput Pokreta slobodnih građana (PSG), bili rešeni da bojkotuju izbore, pa promenili odluku, još uvek sakupljaju potpise. Od politički poznatijih pokreta, potpise "jure" još i "Dosta je bilo" (DJB) i desničarska koalicija Pokreta Levijatan i Pokreta "Živim za Srbiju" dr Jovane Stojković.

"Lov" na potpise pomalo je komičan. PSG se oslanja na šarm svog lidera Sergeja Trifunovića kom nije teško da stoji na ulici i poziva građane da im daju potpise, pa je na nekoj vrsti turneje po Srbiji. Levijatan se čitave prošle nedelje hvalio kako ljudi stoje u redovima da bi im dali potpise, a onda je 22. maja njihov lider Pavle Bihali pokazao gomilicu papira, tvrdeći da im je poštom stigao 121 potpis i da će do kraja ove nedelje predati listu. Koliko su potpisa sakupili, nije poznato, a rok je 5. jun. Prema saznanjima "Vremena", PSG je prešao pola od potrebnih 10.000 potpisa.

"Dosta je bilo" za sada je viđen samo po centru Beograda, sa štandom koji sele sa ćoška na ćošak.

INTERNET IZAZOV

Na šta će ličiti kampanja u vreme epidemije, tek će se videti. Predsednik Srbije čvrsto je rešen da 30. maja poseti Vranje, trenutno najveće žarite kovida-19, ali još uvek nije do kraja jasno da li će održati miting ili šetati po gradu i obilaziti respiratore. Portal Info Vranjske tvrdi ima saznanja da je reč o mitingu. S druge strane, naredbom ministra zdravlja Zlatibora Lončara broj ljudi koji se može okupiti na javnom mestu, u zatvorenom i otvorenom prostoru, povećan je sa 50 na 100. U naredbi objavljenoj u "Službenom glasniku" 21. maja, navodi se da se zabranjuje javno okupljanje više od 100 ljudi, bilo da je u pitanju zatvoreni ili otvoreni prostor. Dodaje se da prilikom javnih okupljanja moraju biti primenjene sve preventivne mere – rastojanje veće od dva metra i korišćenje zaštitne opreme (maske i rukavice). Prethodno je bilo dozvoljeno da se na javnim skupovima okupi najviše do 50 ljudi.

Info Vranjske pišu o pripremama za miting u Vranju kao o zvaničnom početku kampanje SNS-a, a pominju i procurelu SMS poruku iz koje se vidi da na miting treba da dođe 5000 ljudi, sa sve kvotama iz okolnih mesta, odnosno, naredbom koliko ljudi treba da dođe. Navodno, Vladičin Han i Surdulica moraju da pošalju po 1500 pristalica SNS-a, Trgovište i Bujanovac po 500, Bosilegrad 200 i Preševo 100. Iako informacija nije pro-

I JEFTINO

Foto: facebook.com printscreen

Vučićevi onlajn skupovi imali su publiku, ali se ne zna kako je ona tu dospela za razliku od sličnih događaja; ono što se može i sada odgledati, nije se događalo uživo, već je snimljeno ko zna kad. Da sve bude dodatno smešno, ne postoji nijedan razlog propagandne prirode zbog kog bi SNS ovo snimao unapred, osim – lažnog utiska o tehničkom savršenstvu

verena, poznato je da su i 11. maja, tokom štrajka glađu Boška Obradovića, kada su se pristalice SNS "spontano" okupile, u blizini Doma Narodne skupštine, viđeni autobusi iz Inđije. Uostalom, svaki miting SNS-a podrazumeva dovoženje pristalica iz cele Srbije autobusima.

Međutim, poznato je i da SNS voli da na svoje mitinge "potera" i radnike lokalnih fabrika i javnih preduzeća, a sa Vranjem je to trenutno velika nevolja: put zaraze virusom korona lako je ispratiti u ovom gradu i on je, baksuzno, baš krenuo kroz javna preduzeća i fabrike, poput "Simpa" i "Jumka", koji su do sada bili sigurni rezervoari "mitingaša".

Sve i da mole Vranjance da ih 30. maja ne bude više od sto, Vučić i Srpska napredna stranka imaju razrađen sistem za "spontana" okupljanja, pa neće biti čudno ako predsednik posle tog mitinga ponovi izjavu s početka epidemije, koja se, dodu-še, tada odnosila na gastarbajtere: "Molili smo naše ljude da ne dolaze. Svi su došli."

Deo predizborne kampanje svakako će se preseliti u digitalnu sferu. Kako bi to moglo da izgleda videlo se 16. i 25. maja kada je Aleksandar Vučić držao onlajn skupove. Svima je jasno da se on nalazio u studiju Televizije Pink, ali "prisustvo" publike otvara brojna pitanja, pre svega organizacione i infrastrukturne prirode. Da bismo to objasnili, moramo da napravimo digresiju i objasnimo kako funkcionišu platforme za ovakva, internet okupljanja.

ZUM, SLEK, DŽINKS I OSTALE ČUDNE REČI

Prvo, virtuelne konferencije, kancelarije, učionice i slično, postoje već neko vreme. Mahom funkcionišu kao i druge platforme za komunikaciju (Viber, Votsap...), od kojih je svakako najpoznatiji Skajp, dugo najpoznatija aplikacija za konferencijski video ili audio poziv, a može da izdrži desetak sagovornika. Kasnije je uveden Skajp Mitings, dodatak aplikaciji, namenjen međusobnom razgovoru nekoliko desetina ljudi.

Sa pandemijom korona virusa, sve te platforme, ulaze u masovnu upotrebu. Naprasno se izdvaja Zum, koji mnogima postaje zamena za kancelariju, jer pruža mogućnosti najsličnije kancelarijskom prostoru. Iako je sve virtuelno, postoji "zajednička soba", ali je moguće razdeliti učesnike po manjim "sobama", baš kao što su zaposleni podeljeni po kancelarijama. Zum omogućava video i audio komunikaciju, korišćenje digitalne "table", prikazivanje prezentacija i slično. U aprilu su se pojavile sumnje u to koliko je Zum bezbedan u smislu zaštite podataka, pa su mnoge kompanije prešle na Majkrosoft Mitings.

Ono što se videlo na Vučićevim onlajn skupovima najviše liči na Zum, ali nije isključeno ni da se radi o nekoj drugoj platformi. Međutim, najvažnije u vezi sa platformama koje omogućavaju video konferencije jeste sledeće: svaka, ali apsolutno svaka, zahteva da bar jedna osoba (ili »

Intervju: Sergej Trifunović

Vlast krade otimajući nam život

"Na moju odluku da odustanem od bojkota najviše su uticali navijači koji su u mojoj ulici pravili bakljadu, bacali topovske udare. Upadali su u stan penzionerke, dali joj paket ulja i brašna i sa njenog prozora bacali baklje na moju terasu. Ukoliko sad ne izađemo na izbore, šta je sledeće što će nam se desiti? Da uđu još i u naše spavaće sobe"

U Savezu za Srbiju još uvek nisu svarili odluku Pokreta slobodnih građana da izađe na izbore. Za neke je time obesmišljena ideja bojkota, drugi Sergeja Trifunovića optužuju da je dojučerašnjim saveznicima zabio nož u leđa i svesrdno se nadaju da PSG neće preći cenzus, treći pomirljivo kažu da jedinstvo "prave" opozicije svakako treba očuvati i da svako ima pravo da se protiv autokratije SNS-a na čijem čelu stoji Aleksandar Vučić bori kako misli da treba.

Pokret slobodnih građana, čiji imidž kroje često politički nekorektni istupi Sergeja Trifunovića, nastupa kao antisistemska partija, kakve su u Evropi već nicale ni iz čega, uspešno prikupile protestne glasove i u Italiji, Hrvatskoj, Ukrajini ili Slovačkoj izazvale manje ili veće potrese na političkoj sceni. Posle uspona i pada Saše Jankovića, Sergej Trifunović je oživeo PSG, u pokret uneo kapital svoje glumačke popularnosti s nadom da će na izborima raspisanim za 21. jun preći cenzus od tri odsto, ući u Narodnu skupštinu i dobro je prodrmati.

Prvi korak na tom kratkom ali krajnje neizvesnom putu je prikupljanje najmanje 10.000 popisa potrebnih za prijavljivanje izborne liste.

"VREME": Kako ide prikupljanje potpisa?

SERGEJ TRIFUNOVIĆ: Mi smo jedina politička organizacija koja je izašla na ulicu i bukvalno smo razgovarali i argumentima osvojili dosad svaki skupljeni potpis. Zapravo mi skupljamo potpise onako kako bi to zaista trebalo da se radi. Sa volonterima stojim satima na ulici i komuniciram sa ljudima, obilazim sva mesta u Srbiji na kojima skupljamo potpise. Zasad sam više nego zadovoljan učinkom. Drago mi je što sem potpisa od ljudi na terenu dobijem i neku vrstu fidbeka.

Kako će se zvati lista Pokreta slobodnih građana?

Vrlo jednostavno: Sergej Trifunović – Pokret slobodnih građana.

Krenuli ste u kampanju. Na kakav prijem nailazite kod građana? Kako vam deluje Srbija izvan Beograda?

Kao što sam već rekao u odgovoru na prvo pitanje: non-stop sam na terenu i u kontaktu sa potencijalnim biračima. Ne idem po štalama da mazim telad, već stojim na ulici i slušam ljude. Ljudi nisu navikli da neko ima želju da ih sasluša, razume. Shvatio sam da zaista postoje dve Srbije. Onaj deo koji živi lagodno i ušuškano sa pogledom kroz ružičaste naočare. Sa druge strane su ljudi koji kad im dete saopšti da je pocepalo patike ili traži novac za ekskurziju moraju debelo da se pomuče da bi zaradili taj novac. Činjenica je da stvari koje su normalne i koje podrazumevaju normalan život kod većine ljudi u Srbiji izaziva grč u želucu i stres. Previše ljudi u Srbiji preživljava umesto da živi, a život prolazi.

Oni mogu da pričaju na televiziji kako se u Srbiji živi bolje, ali činjenica je da se u Srbiji ne živi uopšte. Ne zato što smo siromašna zemlja, nego zato što su na vlasti lopovi. Dokle god budemo čekali da ih skinemo i dokle god nas budu uveravali da je sve ovo normalno, ljudi u Srbiji neće imati život nego borbu za opstanak. Svi oni su zaboravili da patike ne bi trebalo da budu stavka koja utiče na život, da je pun frižider nešto normalno, da je letovanje nešto što bi sebi trebalo da priušti neko ko normalno radi i da bi prekovremeni rad trebalo da bude nešto što je višestruko plaćeno u odnosu na standardno radno vreme. Kada ovi na vlasti kradu, oni svima nama otimaju život. A sve je samo do nas i nemamo više šta da čekamo.

Kako se osećate kad vas u SNS-u hvale zato što je PSG odlučio da izađe na izbore?

»

jedan registrovani nalog) bude domaćin. Drugo, možda još bitnije – ovakvim video-konferencijama može prisustvovati samo ko se prijavi i na svoj lični mejl od pomenutog domaćina dobijete direktan link preko kog ulazite na konferenciju ili skup.

Najskuplji paket Zuma omogućava više od sto učesnika (uz doplatu kompaniji koja je vlasnik može se dobiti koliko god želite učesnika), neograničeno vreme trajanja skupova, druge profesionalne usluge, povezivanje sa drugim aplikacijama i alatkama, snimanje sastanaka bez zauzimanja prostora na bilo kom od uređaja (tzv. klaud servis) i da ne nabrajamo dalje – spisak opcija je podugačak. Mesečno košta dvadeset dolara.

Kod onlajn skupova, praksa je sledeća: organizator objavi najavu i mejl adresu preko koje oni koji žele da učestvuju mogu da se prijave. Ovo je važno jer nijedna platforma ne dozvoljava neograničen broj učesnika u svojoj besplatnoj verziji, a svaka ima cenovnik, odnosno "pakete". Paketi se razlikuju po ceni u zavisnosti od broja mesečnih sastanaka, njihovog trajanja i – broja učesnika. Opet ćemo se vratiti na Zum jer je trenutno najpopularniji – u besplatnoj verziji dozvoljen je samo jedan domaćin, broj učesnika ne može da bude veći od 20, a iako je broj sastanaka neograničen, oni ne mogu da traju duže od 40 minuta. Dakle, ko probije 40 minuta, veza mu se automatski prekida i svim učesnicima domaćin mora da pošalje novi link, kako bi se vratili na skup ili sastanak.

Ljudi koji su viđeni na onim stotinama ekrana kojima je Vučić okružen, dakle, morali su da dobiju direktan link. I tu se stiže do tačke kada pitanja počinju da se roje. Oba Vučićeva onlajn skupa najavljena su na svim društvenim mrežama Srpske napredne stranke, na njegovom ličnom Instagram profilu kao i na Instagram profilu "Budućnost Srbije", na sajtu SNS-a i na sajtu vucic.rs.

Foto: Bojan Stekić

Ma, ja uopšte ne slušam te ljude! Ne zanima me šta oni govore i kako komentarišu bilo koju moju odluku! Kada su ti ljudi u pitanju, zanima me jedino da što pre završe iza rešetaka. Nije na meni da ih slušam i komentarišem ono što oni govore, to će biti posao za istražnog sudiju. Ja slušam ljude na ulici. Odgovornost svih političara je da im omoguće normalan život, a ne da im otimaju godine i decenije, guraju ih u siromaštvo da bi ostvarili svoje neostvarene ambicije iz propalih detinjstava. Uvek mi je važnije šta kaže kasirka u prodavnici o stvarima koje joj smetaju u državi nego bilo koji lopov i kriminalac na vlasti. Moj posao je da toj kasirki, tom noćnom čuvaru, toj genijalnoj studentkinji mikrobiologije koja ne zna gde da se zaposli kad završi fakultet obezbedim normalnu državu. To je posao svih poslanika i političara u Srbiji, samo što su to zaboravili ili se prave blesavi.

Da li ste u vezi sa liderima SZS-a? Kako je vaša odluka da izađete na izbore uticala na vaše odnose?

Pokret slobodnih građana je politička organizacija koja nastupa i donosi odluke isključivo samostalno. Trudimo se da gajimo lepe odnose sa ostatkom opozicije, ali me ne zanima previše kako su drugi reagovali na odluku koja je doneta u pokretu na čijem sam čelu. Uvek će biti onih koji će svaku našu odluku doživljavati lično, ali ja sad nemam vremena time da se bavim. Kada sam se lomio oko odluke da odustanem od bojkota, prvo sam o tome informisao lidere dve opozicione stranke koje su deo SZS-a, jednostavno sam smatrao da je to fer bez obzira na to što PSG nije deo SZS-a.

Da li su predstavnici EU na neki način uticali da odustanete od bojkota?

Na moju odluku da odustanem od bojkota najviše su uticali navijači koji su u mojoj ulici pravili bakljadu, bacali topovske udare. Upadali su u stan penzionerke, dali joj paket ulja i brašna i sa njenog prozora bacali baklje na moju terasu. Uticao je i izvesni Oliver iz Čačka, operativac SNS-a koji je bio raspoređen u stanu moje komšinice Anđelke i zadužen da sa koncertnog ozvučenja pušta "Đilase lopove". Svestan sam da izborni uslovi neće biti bolji, naprotiv, biće osam puta gori. Ukoliko sad ne izađemo na izbore, šta je sledeće što će nam se desiti? Da uđu i u naše spavaće sobe?

Da li će PSG imati dovoljan broj obučenih kontrolora na izbornim mestima?

Mi smo pristojni ljudi i zahtevaću da svi kontrolori koji dođu na biračka mesta budu obučeni u skladu sa vremenskim uslovima.

Da li možete da uporedite vaša osećanja na pozorišnoj i političkoj sceni, ispred filmskih i TV kamera?

Umetnost, gluma i pozorišna scena nose čista i divna osećanja. Poređenje politike i umetnosti je nedopustivo. Političkoj sceni je više potreban vodoinstalater koji će se baviti otpušavanjem cevi punih govana, onaj koji je spreman da do vrata zagazi u kaljugu iz koje nije ni svestan šta će da ispliva. Politika i umetnost nemaju nikakve veze. Ako me pitate kako se osećam kao vodoinstalater u politici, reći ću vam: učim se zanatu!

Do koje mere je politika gluma?

Političari koji prvo glume, pa obećavaju, pa lažu, pa onda dovedu do toga da imamo nerazrešena ubistva, doveli su nas u situaciju da nam je potreban vodoinstalater. Upravo zato ne planiram da glumim u politici. A. I.

Međutim, ni u jednoj najavi nije bilo ni mejla ni linka ka platformi na kojoj se skup održava.

Otkud onda oni ljudi na ekranima koji su dvadesetak minuta slušali šta predsednik ima da kaže, a onda mu dugo aplaudirali? Jedina razumna pretpostavka je da, kao kod "oflajn" mitinga, pozivi idu interno, a lokalni odbori dobijaju "kvotu" koliko ljudi moraju da "dovedu", to jest, u ovom slučaju – posade ispred ekrana kompjutera. Na nekim ekranima koji okružuju Vučića vidi se i po dvoje ljudi. Ono što je javnost videla, jeste prenos tog skupa na Fejsbuku (Fejsbuk Lajv), a to ide preko sasvim drugih alatki koje nemaju nikakve veze sa platformama za onlajn skupove. Jer preko Fejsbuk Lajva, na primer, "Vreme" direktno prenosi događaje, ulične proteste, nerede i slično. Ovu opciju imaju apsolutno svi korisnici, kako lični profili, tako i zvanične stranice medija, kompanija i drugih organizacija. Fejsbuk ove prenose automatski čuva, tako da mogu i kasnije da se gledaju, ali i da se skinu kao sirov materijal, pa da se profesionalno izmontiraju i koriste na televizijama, Jutjubu, zapravo, svuda gde može da se okači video format. Opcije direktnog prenosa imaju i Instagram i Tviter, ali Fejsbuk je u razvoju otišao najdalje.

Vratimo se na Vučićeve onlajn skupove. Ono što se moglo da vidi nije bio čak ni Fejsbuk Lajv, nego njemu slična opcija "*watch party*". Radi sve isto kao Lajv, štaviše, najčešće se zajedno i koriste, samo što se osim prenosa uživo, kao "*watch party*" može emitovati i ranije snimljen video.

Da sumiramo: Vučićevi onlajn skupovi imali su publiku, ali se ne zna kako je ona tu dospela za razliku od sličnih događaja; ono što se može i sada odgledati, nije se događalo uživo, već je snimljeno ko zna kad. Da sve bude dodatno smešno, ne postoji nijedan razlog propagandne prirode zbog kog bi SNS ovo snimao »

DA LI JE ZAISTA VAŽNO ŠTA RADE: Republička izborna komisija
Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

unapred, osim – lažnog utiska o tehničkom savršenstvu. A zapravo, da je sve išlo uživo, bilo bi ubedljivije i iskrenije. Ali o tome već treba da misle predsednikovi savetnici. Najveća greška, s aspekta digitalne kampanje jeste odsustvo interakcije, ako se izuzme aplauz. Jer, čemu onlajn skup, ako učesnici ne mogu da postave pitanja (naravno, nameštena, pa neće se SNS valjda izlagati iskrenim pitanjima), ili makar da daju komentare, pohvale, "svaka čast, Vučiću" i ostalo iz standardnog repertoara. Uostalom, Džo Bjaden, koji je u trci za demokratskog kandidata na predsedničkim izborima u SAD pokupio je simpatije birača, zahvaljujući, između ostalog i nekolicini gafova u onlajn obraćanjima (više puta je greškom izašao iz kadra usred govora, nije znao da je već u živom prenosu i slično).

NEVOLJE SA MREŽAMA

Predizborna kampanja koja tek hvata zalet nesumnjivo će dobrim delom biti onlajn. To bi se dogodilo i bez korone, jer kompanije u čijem su vlasništvu velike društvene mreže žele da zarade od svake vrste marketinga, pa i od političkog. Ne treba zaboraviti ni domaći primer pokreta "Dosta je bilo" koji je isključivo putem kampanje na Tviteru i Fejsbuku na prošlim parlamentarnim izborima uspeo da pređe cenzus.

Ali, između ovih i prošlih parlamentarnih izbora, političko oglašavanje na društvenim mrežama doživelo je ogromnu transformaciju koja bi u Srbiji mogla da zakomplikuje život i onima koji izlaze na izbore i onima koji izbore bojkotuju. Objašnjenje je malo komplikovanije za nedigitalnog čitaoca, ali, potrudićemo se da budemo što jasniji. Prvo – Fejsbuk (i Instagram koji je vlasništvo Fejsbuka), Gugl (vlasnik Jutjuba) i Tviter su američke kompanije, a ove godine su i predsednički izbori u SAD. No, zadržimo se samo na Tviteru i Fejsbuku koji su u Srbiji najpopularniji.

Tviter je u novembru doneo odluku da zabranjuje plaćene objave političke sadržine. Ova odluka došla je kao reakcija na seriju skandala sa Fejsbukom. Vlasnik Fejsbuka Mark Zakerberg dva puta je saslušavan u američkom Kongresu, zbog skandala sa "Kembridž analitikom". Maksimalno pojednostavljeno: ako ste na Fejsbuku kliktali na kvizove tipa "Šta ste bili u prošlom životu" ili "Koja ste istorijska ličnost", kompanija "Kembridž analitika" prikupljala je podatke o svemu što kačite na Fejsbuk, profilisala vas i vaše prijatelje, znala vam lokaciju. Imate sreće što niste Amerikanac. Jer, Amerikanci su zahvaljujući podacima koji su o njima prikupljeni, na ovaj način "ciljani", pa su im se pojavljivali politički oglasi koji idu "niz dlaku" njihovim političkim uverenjima. I da još pojednostavimo – to je značajno doprinelo pobedi Donalda Trampa 2016. godine. Naravno, prikupljanje ovakvih podataka je nezakonito, pa je Zakerberg morao da bude dobro propitan. "Kembridž analitika" je izašla na loš glas i u maju 2018. je stavila katanac na vrata. Međutim, Zakerberg, tj. Fejsbuk, doneo je odluku da, za razliku od svih drugih plaćenih oglasa, ne proverava istinitost tvrdnji u političkim oglasima. Ovo partijama ide naruku, jer otvara vrata lažnim vestima, optužbama i ostalim strahotama koje dobro dođu u političkom marketingu. Ali, Fejsbuk je, pre svega zbog izbora u SAD, zabranio sve oglase koji odvraćaju glasače od izlaska na izbore. To dovodi u nevolju one stranke koje pozivaju na bojkot izbora u Srbiji, doduše, samo ako pozivaju na bojkot u objavama koje plaćaju.

A koliko je uopšte plaćenih oglasa na mrežama u ovoj kampanji? SHARE Fondacija u Srbiji radi monitoring oglašavanja na društvenim mrežama i za sada je dala nalaze za sedmicu od 6. do 13. maja: na Fejsbuku je pokrenut 61 oglas 15 političkih aktera. Najviše oglasa pokrenula je koalicija Ujedinjena demokratska Srbija (19), pa Stranka slobode i pravde i njen lider Dragan Đilas (12). Slede Aleksandar Šapić, predsednik opštine Novi Beograd i Nebojša Zelenović, gradonačelnik Šapca sa po sedam oglasa i PSG sa četiri. Po dva oglasa imaju Srpska desnica, Dveri, Ne davimo Beograd, stranica Dragana Markovića Palme i stranica koalicije Metla 2020.

Analiza pokazuje da SNS nije pokrenula nijedan Fejsbuk oglas na zvaničnoj stranici stranke niti na stranici "Aleksandar Vučić". Međutim, uz sve goreopisano, sa sve pratećom medijskom mašinerijom i platformom Castle (videti "Vreme" br. 1533), njima plaćeni Fejsbuk oglasi i ne trebaju. S tim što vredi napomenuti da naizgled privatne Instagram profile Aleksandra Vučića i Siniše Malog zapravo vode firme specijalizovane za menadžment društvenih mreža.

Sve u svemu, internet kampanja za izbore 2020. biće identična analognoj: tužna, prljava i – jeftina. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Ispravka

Vučić je u korenu svega ovog zla, "Vreme" br. 1533

U štampanom izdanju prošlog broja "Vremena", u intervjuu sa dramskim piscem Sinišom Kovačevićem pod naslovom "Vučić je u korenu svega ovog zla" potkrala se greška. U uvodnom delu intervjua, omaškom autorke, sagovornik "Vremena" Siniša Kovačević predstavljen je kao profesor FDU-a, umesto profesor Akademije umetnosti u Beogradu.
Izvinjavamo se gospodinu Kovačeviću i čitaocima.

Redakcija

TEOFIL PANČIĆ

Zaustavni sud

Ako Srbija nema Ustav koji na nešto obavezuje, onda joj ne treba ni Ustavni sud, onako kako Austriji nije potrebna mornarica, a Centralnoafričkoj Republici zimska služba

Ima kod Đilasa – Milovana, ne Dragana, što bi rekao Basara – ona sjajna sintagma "besudna zemlja"; po njoj je naslov ponela možda i najbolja knjiga koju je napisao taj čovek, a on je i sam bio prvo važan kreator, a potom i eminentna žrtva jednog sistema u dobroj meri počivajućeg na *besudnosti*. Dakako, besudna je zemlja ona koja je bez suda, bez zakona, bez pisanih normi civilizovanog života. Pri čemu, opet dakako, uopšte ne mora biti da svega toga doslovno nema: dovoljno je da to u stvarnosti ne obavlja onaj posao koji bi trebalo da obavlja, te samim tim i ne proizvodi onaj (ozdravljujući i oslobađajući) društveni učinak radi kojeg bi trebalo da postoji.

Na tragu ove literarno-političke reminiscencije, slobodan sam izneti predlog da konstatujemo da je današnja Srbija zemlja koja je, evo, i zvanično ostala bez Ustava, a da je smrt ili nestanak Ustava ozvaničio upravo njen Ustavni sud, što je na neki uvrnut način i logično: ko će drugi? Ustavni sudovi obično služe "čuvanju" ustavnosti u zemlji, što pre svega znači sprečavanju, ograničavanju i sankcionisanju samovolje izvršne i drugih grana vlasti (na svim nivoima), jer najčešće je vlast ta koja može da prekrši ustav – vi i ja mnogo teže možemo da dođemo u tu situaciju, sve i da hoćemo, jer nemamo takvu moć: mi kršimo samo "obične" zakone, dotle možemo da dobacimo.

Kada Ustavni sud odbaci relevantnu inicijativu kompetentnih građana da se preispita ustavnost uvođenja vanrednog stanja i različitih represivnih postupaka unutar tog neustavnog čina, kada javno da svojevrsnu retroaktivnu odrešnicu iliti *carte blanche* izvršnoj vlasti, vladajućoj stranci ili trijumviratu na čelu s Pantokratorom da čine šta god žele, a sve "u višem interesu" koji su sasvim slobodni da proizvoljno uspostavljaju i tumače, kada se Ustavni sud, uz dozu nedostojnog fiškalsko-retoričkog izmotavanja (o kojem je najrazložnije pisala Sofija Mandić na Peščaniku) *de facto* oglasi nenadležnim da se pozabavi stvarnim ustavno-pravnim raščlanjivanjem odluka i postupaka izvršne vlasti, onda je to teško drugačije tumačiti nego kao jedva implicitno priznanje Ustavnog suda da je Ustav mrtvo slovo da papiru. Iz čega bi, da je doslednosti i građanskog i profesionalnog poštenja, moglo slediti samo svojevrsno samoraspuštanje Ustavnog suda, pošto najkasnije od tog trenutka nije jasno šta bi još moglo biti opravdanje da tih petnaestoro građana primaju plate.

Pandemija virusa korona bila je ne samo zdravstveno i ekonomsko, nego i političko i pravno iskušenje i za mnogo solidnije, mnogo dublje ukorenjene demokratije od ovdašnje. Izvršna vlast je mnogo gde dolazila u iskušenje – negde možda iz stvarne uverenosti da "sada tako mora", drugde loveći u mutnom na dražestan orbanovski način – da rastegne svoje moći preko svih do juče zamislivih granica, proporcionalno tome uskraćujući građanima i neke do tada samopodrazumevane slobode, ali sudovi su – uz slobodne medije, recimo – bili ona prevažna tačka ravnoteže koja je ipak bar delimično uspevala da ih drži na uzdi, i generalno u okvirima ustavnosti. Nemačka je samo jedan od primera takvog, istinski zaštitničkog delovanja ustavnog sudstva. Ali, hajde de za zemlje s kojima obično ustručavamo da se poredimo, nego, nije bitno drukčije bilo ni u tzv. regionu. O odluci Ustavnog suda BiH kojom je – nota bene: usred vanrednog stanja! – ukinuta protivustavna zabrana kretanja za izvesne kategorije stanovništva u Federaciji BiH pisali smo na vreme u komentaru dana na sajtu Vremena, a jednu sličnu odluku Ustavnog suda Makedonije spominje i Rumena Bužarovska u kolumni u ovom broju "Vremena". Šta iz toga zaključujemo? Da BiH i Makedonija imaju Ustav, a onda i Ustavni sud, a da Srbija Ustav nema, ili ga uopšte ozbiljno ne shvata, što je isto kao i da ga nema. Pa da joj otuda nije potreban ni Ustavni sud, onako kako Austriji nije potrebna mornarica, a Centralnoafričkoj Republici zimska služba. Ali, možda je stvar samo u tome da u našem Ustavu nema nečega važnog čega ima u bosanskom ili makedonskom, da i ne govorimo o nemačkom ili, šta znam, holandskom? Ma kakvi. Kada su u pitanju neke bazične slobode, svi savremeni demokratski ustavi su slični. Razlika je samo u tome što su neki ustavi – da parafraziramo The Smiths – postojećiji od nekih drugih ustava.

E sad, šta da radimo ako smo se složili da živimo u besudnoj i obezustavljenoj zemlji? Imamo dve mogućnosti. Obe su, naravno, stvar našeg političkog izbora, jer svako bavljenje javnim stvarima po prirodi je političko. Jedna je da dokinemo trenutno stanje i da počnemo iznova da gradimo institucije i sve temelje civilizovanog i na pravu zasnovanog društva i države koja će to društvo servisirati. Druga – koju nipošto ne preporučujem – je da priznamo i ozvaničimo aktuelno stanje, uz malodušan zaključak da i nismo za nešto bolje od toga. U tom slučaju najbolje je da obesmišljeni Ustav preimenujemo u Zaustav, jer ispada da (bes)pravni poredak na njemu baziran jedino tome i služi: da zaustavi svaki pokušaj građana da otetu i privatizovanu državu vrate u svoje ruke. U skladu s tim, i Ustavni sud bi mogao da se preimenuje u Zaustavni sud, jer je uvek dobro i zdravo kada se bića, stvari i pojave zovu onako kako se u stvarnosti manifestuju: zebra je zebra zbog svog jedinstvenog zebarstva, panj je panj ukupnošću svog nedvosmislenog panjstva. A Srbiji ovakvoj u kakvu je pretvorena aktivnošću otmičara i kriminalnom pasivnošću velike većine ostalih, ionako teče zaustavno vreme. ¶

VODIČ ZA SLUĐEN

Foto: Marko Đurica

“Vreme” nastavlja s rečnikom koji je započeo dr Saša Marković u prethodnom broju, samo što je ovog puta pred čitaocima bedeker kroz izbore 2020. koji donosimo u 26 slika. Svaka sličnost sa *Okupacijom u 26 slika* Lordana Zafranovića je namerna

ANTIBOJKOT

Foto: Tanja Drobnjak /Tanjug

Kampanja zvaničnog Beograda uz pomoć zvaničnog Brisela protiv onih opozicionih partija i organizacija u Srbiji koje su se opredelile za bojkot parlamentarnih izbora. Svi predstavnici međunarodne zajednice više puta su izjavili da bojkot nije rešenje. S druge strane, tek pošto je bojkot postao jedan od ciljeva subotnjih protesta po gradovima Srbije, koji su otpočeli decembra 2018. i trajali s više ili manje uspeha sve do korona krize marta 2020, zvaničnici Evropske unije su se prvi put tokom osmogodišnje vladavine SNS-a zainteresovali za političku krizu u Srbiji, razorene institucije, proteste protiv vlasti, bojkot parlamenta, korupciju i kriminal u zemlji, neslobodu medija i ugrožavanje ljudskih prava. Zato je leta prošle godine odlučeno da Brisel bude medijator razgovora između vlasti i opozicije u Beogradu. Cilj razgovora pod nadzorom EU bio je poboljšanje izbornih uslova i vraćanje opozicije u okvire “demokratskog izbornog procesa”. Nastojanje EU da se “bojkotaški front” na svaki način poništi, ili makar značajno oslabi i privede za pregovarački sto s vlašću, u delu srpske javnosti tumači se kao potreba da se Vučićevi izbori učine “makar formalno” demokratskim kako bi njegova vlast posle izbora imala “makar formalni” legitimitet da okonča kosovsko pitanje. Razgovori nisu doneli značajne promene u poboljšanju izbornih uslova, usledila je korona kriza i vanredno stanje tokom kojeg je, kao i posle njega, vladajuća Srpska napredna stranka nastavila svoju predizbornu, funkcionersku kampanju u liku Aleksandra Vučića, kao i antibojkot kampanju – SNS je sve vreme isključivo fokusiran na političke organizacije i njihove lidere koji zagovaraju neizlazak na izbore.

BOJKOT

Foto: Sava Radovanović /Tanjug

Ništa kao ideja bojkota nije uznemirilo osmogodišnju vlast Aleksandra Vučića, koliko god bile dobronamerne kritike da je “besmislen” i “propao” jer se ne zna “šta posle”. Početak razbijanja bojkotaškog fronta simbolično je počeo odlukom grupe mladih ljudi iz Udruženja “1 od 5 miliona” da izađu na izbore iako su više od godinu dana predvodili građane i opoziciju u protestima čiji je jedan od glavnih ciljeva bio upravo bojkot izbora do ispunjenja zahteva za demokratske i slobodne izbore. Paranje bojkota poput čarape nastavljeno je u salonskim

IOG GRAĐANINA

preispitivanjima o "aktivnom" i "pasivnom" bojkotu, "pravoj" i "lažnoj" opoziciji. Stranke koje su do pandemije bile jedinstvene u odluci da bojkotuju izbore, posle vanrednog stanja vide svoju šansu 21. juna. Mada govore da su izborni uslovi gori nego što su bili, nadaju se parlamentarnoj borbi ako preskoče cenzus od tri odsto. Još jedno razbijanje Demokratske stranke pred izbore, koji je u opozicionom frontu za bojkot izbora, zaličilo je na završnicu antibojkot kampanje Aleksandra Vučića. U tumačenjima koliko bojkot zaista ima smisla zaboravlja se jedan faktor – ljudski. Da li će uspeti ili propasti ne zavisi od stranaka, udruženja i političkih organizacija koje ga podržavaju ili ne. Zavisi isključivo od odluke svakog pojedinca s pravom glasa hoće li 21. juna prošetati do biračkog mesta.

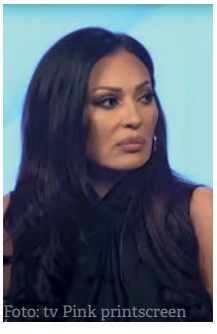
BAKLJADA

Huliganske orgije na krovovima zgrada u vreme vanrednog stanja kao odgovor na lupanje u šerpe građana Srbije, koji su svake večeri u 20.05 pravili "buku protiv diktature". Bakljada na krovovima izazvala je kod mnogih asocijacije na događaje iz Hitlerove Nemačke. U Srbiji 2020. ukazuje na tajnu vezu države s huliganskim grupacijama s ovdašnjih stadiona. Prva ljubav zaborava nema. Aleksandar Vučić nikad nije krio kako je ponosan na svoju biografiju pa i deo sa "šipke na severu"; bakljade sa zgrada širom Srbije u vreme vanrednog stanja shvaćene su i kao poruka predsednika države da, uz regularnu, kontroliše i poseduje i sopstvenu vojsku.

BOŠKO OBRADOVIĆ

Svi imaju pravo da se promene. I Boško Obradović tvrdi da ima to pravo. Promenio se, posle jedanaest dana "strogog posta" reče, inače poznatog kao "štrajk glađu". On više ne mrzi, ne želi da bude nasilan, ne želi da izaziva nered i konflikte koje je dosad preferirao, odlučio je da prvo smiri sebe, a sve političke aktere poziva na dijalog i mir. Obradović kaže da su se "rodile" nove "Dveri" koje će biti faktor jedinstva i sabiranja, a ne više faktor podela. Najpopularnija "promena" među srpskim političarima dosad je ona koja se dogodila u Aleksandru Vučiću, kad je od nacionaliste i zagovornika ideje o velikoj Srbiji postao evrofanatik.

CECA

Foto: tv Pink printscreen

Pojavila se Svetlana Ražnatović u gledanoj emisiji "Hit tvit" TV Pink i ukrstila koplja s Čedomirom Jovanovićem na temu ko je bio u lošijem društvu početkom dvehiljaditih. Ta slika iz ružičastog studija, slika je kontinuiteta raspada države, podsetnik da se od Sablje naovamo nije ništa promenilo. Paradoksalno, delovalo je da su svi u toj emisiji – i Željko Mitrović i Jovanović i

Foto: Andrija Vukelić /Tanjug

udovica Željka Ražnatovića Arkana – svoji na svome. I svako je tu izabrao svoje društvo. I Ceca i Čeda.

ČEDOMIR JOVANOVIĆ

Konačno u pravom društvu; videti pod CECA.

DIJALOG

Reč koja je izbrisana iz političkog vokabulara Srbije. Ne postoji. Ne samo da ne postoji dijalog između vlasti i opozicije, ovde nema nikakvog društvenog dijaloga jer ova vlast ne razgovara ni sa jednom društvenom grupom ni o čemu. Oni ne razgovaraju sa arhitektama, ne razgovaraju sa nezavisnim ekonomistima, ni sa domaćim privrednicima, oni isključivo vode monolog. Ako ih neko kritikuje iz opozicije, napadnu ga salvama medijskih uvreda, a ako ih neko od stručnjaka prozove za nešto, samo ga ignorišu. Zato gotovo nadrealno deluje izveštaj predsednice Skupštine Srbije Maje Gojković preko video-linka Vladimiru Bilčiku, izvestiocu Evropskog parlamenta, i Tanji Fajon, šefici Delegacije EP za odnose sa Srbijom o "aktivnostima koje su preduzete u cilju poboljšanja uslova za održavanje predstojećih parlamentarnih izbora". Gojkovićeva je evroparlamentarcima saopštila da je "sve što je dogovoreno u tri runde međustranačkog dijaloga – ispunjeno i da se primenjuje". Danas, uz evroparlamentarce, na dijalog poziva i Boško Obradović, predsednik "Dveri" koji se godinu i kusur dana zalagao za bojkot i poručivao da sa vlašću razgovora nema; videti pod BOŠKO OBRADOVIĆ.

Foto: FoNet

DEMOKRATSKA STRANKA

Mučno podsećanje da srpsko društvo posle raspada SFRJ nije demokratsko. DS nije ispunila svoj cilj. Početkom dvehiljaditih, kada je posle 5. oktobra, kao stožer demokratskih promena u Srbiji, postala stožer vlasti, dozvolila je raspad srednje klase na početku tranzicije. Hroničnа nepopularnost DS-a potiče od reformatorskog zadatka koji je preuzela devedesetih. DS je stekao popularnost samo u vreme Tadićeve vladavine. Bila je to već zona opasnog populizma i partokratije. Danas se ocenjuje kao platforma s koje smo uvedeni u naprednjački scenario. Odavno izmrcvarena i skoro nevidljiva na političkoj mapi Srbije, Demokratska stranka je i pred ove izbore u agoniji između preostalih demokrata koji bojkotuju izbore i onih drugih koji žele na izbore. Vučiću, kažu, treba potvrda za Brisel: njegovi izbori su ipak demokratski ako DS učestvuje u njima.

»

Foto: Andrija Vukelić /Tanjug

DRAGAN ĐILAS

Najveći kamenčić u cipeli Aleksandra Vučića i zagovornik kampanje bojkota. Izložen brutalnoj baražnoj medijskoj vatri koja je proporcionalna strahu Aleksandra Vučića od mogućnosti da stari takmac, koji ga je nekada pobeđivao na beogradskim izborima, ne dođe u poziciju da se obrati građanima Srbije preko medija s nacionalnom frekvencijom. Istina, Đilas verovatno za mnoge na opozicionom spektru nije prvi izbor, ali nema sumnje da ga permanentno razvlačenje prorežimskih tabloida preporučuje za najubedljivijeg oponenta Aleksandru Vučiću.

IZBORI 2020.

Ovo nisu izbori za pobedu Aleksandra Vučića. Izborna pobeda SNS-a i Aleksandra Vučića je izvesna. SNS se, dakle, ne bori za pobedu, niti za rezultat izbora, SNS se bori za legitimitet. Zato formira koalicije, obezbeđuje potpise izniklim strančicama pred izbore. Zato je jedino pitanje: hoće li ljudi koji ne žele da glasaju za SNS poslušati bilo koga u svojoj odluci da (ne) izađu na izbore? O legitimitetu izbora će odlučiti "kućni listići" – ljudi koji tog dana budu ostali kod kuće.

Foto: Andrija Vukelić /Tanjug

"LAŽNA OPOZICIJA"

Naziv potekao od bojkot opozicije za političke organizacije, koalicije i stranke koje nisu deo SNS-ove vlasti, ali izlaze na izbore i u vrlo kratkom roku uspevaju da sakupe potpise za svoje izborne liste.

MEDIJI

Uz časne izuzetke, mediji u Srbiji danas su ogledalo Aleksandra Vučića. Služe tome da ostvare Vučićevo pravo da nas laže sve; slika i prilika današnjih medija je virtuelni predizborni skup Aleksandra Vučića; videti pod ONLAJN DIGITALNA KONVENCIJA.

PANDEMIJA

Foto: Dimitrije Nikolić /Tanjug

Svetska pošast, ali iz Vučićevog ugla samo još jedna od "afera", ovog puta svetskih razmera, koju je upregao u svoju neprekinutu predizbornu kampanju.

"PRAVA OPOZICIJA"

Do pandemije virusa korona i vanrednog stanja, opozicione stranke, udruženja građana i pokreti okupljeni oko ideje bojkota i Saveza za Srbiju Dragana Đilasa, sebe su nazivali "pravom opozicijom" i time se ograđivali od "lažne opozicije" koja je još nazvana i "Vučićevom opozicijom" jer je donela odluku da izađe na izbore, a i način na koji su neki od njih sakupili potpise za svoje liste bio je u najmanju ruku diskutabilan. Posle vanrednog stanja je nastavljeno osipanje "prave opozicije", a lista "lažnih opozicionara" je počela da se uvećava.

ONLAJN DIGITALNA KONVENCIJA

Mera Vučićeve političke egzistencije. Smejati se Vučiću zato što razgovara s televizorima je besmisleno, to je njegova prirodna sredina poslednjih osam godina. Za vreme korona krize i preporuka o socijalnom distanciranju to je sasvim primeren način za predizbornu kampanju, posebno u Srbiji koja je ionako iskreirana po modelu Mitrovićevog imaginarijuma (videti pod ŽELJKO MITROVIĆ). Aleksandar Vučić je osam godina na svaki način, pa i socijalno, distanciran od svih koji ne misle kao on, te je njegov razgovor s televizorima – slika i prilika njegove vlasti. Nasuprot njegovim ranijim gromopucatelnim najavama da će se on jedan protiv petnaest opozicionih lidera boriti u TV duelima, sada je sam u studiju pretvorenom u čet rum (*chat room*).

STO EVRA

"Novac iz helikoptera". Ne moramo ga uzeti, ali ćemo ga svakako vratiti. Ideja Aleksandra Vučića da jedna od mera iz ekonomskog paketa pomoći privredi i stanovništvu za ublažavanje posledica krize izazvane virusom kovid-19 bude podela po 100 evra svim punoletnim građanima Srbije. Nije poslušao Fiskalni savet, upozorenja ekonomista, zapravo nije poslušao nikog. Tipičan Vučićev predizborni gaf. Da je imao časne namere, taj novac je mogao stići na račune građana i u septembru i u decembru. Ali on mora da ih izdeli pred izbore. Izgleda kao direktna kupovina glasova jer nikoga taj novac ne može da spase, nema uticaja na privredu, na rast domaće potrošnje.

Sto evra će se potrošiti bilo gde, u tuđim trgovinskim lancima, umesto da su, kako su privrednici predlagali, podeljeni vaučeri da bi se podstakla domaća proizvodnja, recimo. Istovremeno je bio i snažan pritisak na ljude da se odreknu sto evra. Uzimala – davala. Pritom Aleksandar Vučić deli novac građana – građanima, a predstavlja kao da je njegov lično; videti pod VUČIĆEVO PISMO PENZIONERIMA.

SERGEJ TRIFUNOVIĆ

Pokret slobodnih građana. Izgleda kao da najviše rizikuju. Nezahvalna uloga. Teško da mogu biti pozitivno iznenađenje izbora. Još skupljaju potpise za izbornu listu. Deo bojkot opozicije ih već tretira kao "korisne idiote" Vučićeve mašinerije. To što ne mogu realno ništa da dobiju ne znači da ne mogu mnogo da izgube. U nekom budućem sabiranju opozicije, PSG-u neće biti zaboravljeno da su bojkot opoziciji u finišu ovogodišnjih izbora okrenuli leđa.

SPS

Foto: Sava Radovanović / Tanjug

Simbol tridesetogodišnje vlasti u Srbiji. Čas ih vidiš, čas ih ne vidiš, ali uvek su tu. Čekaju da vide kakvu će kampanju voditi SNS, pa će s predizbornim skupovima, pod ruku s Palmom, verovatno početi iz Jagodine. Što bi rekao Ivica Dačić, predsednik SPS-a i ministar spoljnih poslova, nisu valjda blesavi da ne budu deo vlasti.

SNS

Prosečan aparatčik SNS-a sada samo razmišlja o tome šta se Vučiću sviđa, a šta ne. Važno je što bolje se pozicionirati u stranačkoj vertikali: oni koji su tu kako da ostanu, a oni koji nisu, kako da se dokopaju što bolje pozicije. Omiljeni sport: čitanje misli predsednika stranke.

SNEŽANA DAKIĆ

U vreme kada su režimsko-medijskoj mašineriji SNS-a puna usta "struke", slika i prilika funkcionisanja Vučićeve države svakako je nedavno saznanje da je TV voditeljka Snežana Dakić zaposlena kao PR u Direktoratu za radijacionu i nuklearnu energiju. Ništa novo, lepo su prošli i drugi potpisnici podrške liste SNS-a za prethodne izbore. Nije novost da su mnoge javne ličnosti preko članske karte ili podrške SNS-u dobile državni posao, ali makar je to bilo "u struci". Ovde je nešto drugo zastrašujuće. Izbori u Srbiji znače da građani glasaju za Snežanu Dakić u Direktoratu za radijacionu i nuklearnu energiju ili za Lidiju Vukićević u "Prosvetnom pregledu". Mislite o tome.

ŠTRAJK GLAĐU

Foto: FoNet/Aleksandar Barda

Ko se prvi sledeći seti štrajka glađu biće glasno ismejan. Karikaturalno gladovanje profesora Miladina Ševarlića, Boška Obradovića, Aleksandra Martinovića i Sandre Božić ispred Narodne skupštine neukusni je performans u državi s milion svakodnevno gladnih. To ovde ne može biti vid očajničke političke borbe. Ono što bi u normalnom svetu izazvalo empatiju, solidarnost, i predstavljalo otrežnjenje, kako za vlast tako i za opoziciju, u Srbiji je komedija.

UJEDINJENA DEMOKRATSKA SRBIJA

Izborna lista pod rednim brojem sedam sastavljena je od sledećih političkih organizacija, udruženja i stranaka: Vojvođanski front, Srbija 21, Liga socijaldemokrata Vojvodine, Stranka moderne Srbije, Građanski demokratski forum, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, Demokratski blok, Zajedno za Vojvodinu, Unija Rumuna Srbije, Vojvođanska partija, Crnogorska

»

partija. Na spisku je 238 kandidata za poslanike, od mogućih 250. Prema redosledu kandidata, "Srbija 21" u UDS-u vodi glavnu reč: prva četiri predložena parlamentarca su Marko Đurišić, Nenad Konstantinović, Miljana Jovanović i Gordana Čomić. Peti je večiti poslanik Nenad Čanak (LSV), šesti Tomislav Žigmanov (DSHV), sedmi Bojan Kostreš (LSV), deseta Tatjana Macura (SMS), trinaesti Aleksandar Olenik (GDF), šesnaesti nekadašnji novinar Zoran Ostojić (Srbija 21)... Kako se dogodilo da jedno novo udruženje građana "Srbija 21" dobije takvu "koalicionu moć" uprkos činjenici da Zakon ne dozvoljava koalicije između udruženja građana i političkih stranaka, što je ovde bio slučaj? Miljana Jovanović, bivša članica Pokreta "Otpor", danas iz organizacije "Srbija 21", preuzela je stranku romske nacionalne manjine "Jekhutno ćidimos čaćimasko" (Jedinstvena stranka pravde), čiji je zastupnik bio Dejan Matić i preregistrovala je u "Demokratski blok", sa sedištem na adresi Terazije 1, gde je registrovano i Udruženje građana "Srbija 21". Formalno-pravno su tako izbegnuta sva zakonska ograničenja da ova koalicija izađe na izbore. Ministar državne i lokalne samouprave je Branko Ružić, bez kojeg tako ekspresno preregistrovanje stranke nije moguće. Inače, Ujedinjena demokratska Srbija je većinu od 10.000 potrebnih potpisa za republičku listu sakupila u Lebanu. Ima li, pobogu, nekog kome ovde nešto nije jasno?

UZBUNJIVAČ ALEKSANDAR OBRADOVIĆ

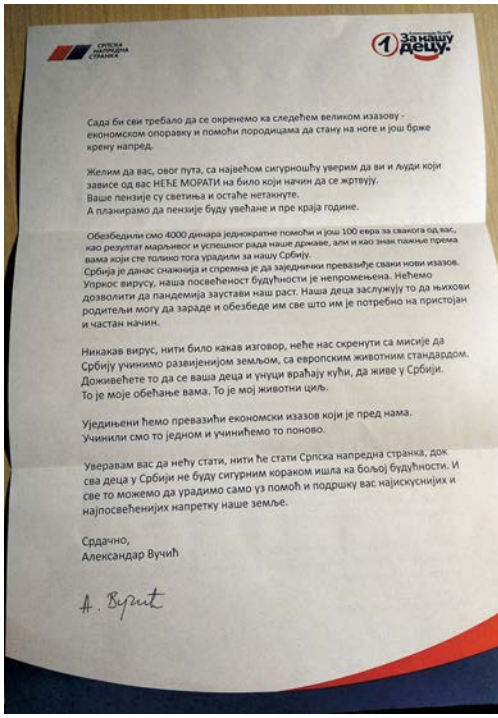
Paradigma borca za slobodu u Vučićevoj Srbiji. Sam, prepušten svojoj sudbini, nezaposlen, nezaštićen i potpuno marginalizovan. Umesto da posluži kao ohrabrenje drugima da progovore o Vučićevom režimu, vlast je njegov slučaj iskoristila za distribuciju straha širom Srbije.

VIRTUELNI PREDIZBORNI SKUP

Videti ONLAJN DIGITALNA KONVENCIJA.

VUČIĆEVO PISMO PENZIONERIMA

Predsednik SNS-a i predsednik Srbije državnim parama finansira kampanju svoje stranke za parlamentarne izbore 2020: "Obezbedili smo 4000 dinara jednokratne pomoći i još 100 evra za svakoga od vas kao rezultat marljivog i uspešnog rada naše države, ali i kao znak pažnje prema vama koji ste toliko toga uradili za našu državu", stoji u ovom pismu iz SNS-a koje je stiglo na kućne adrese penzionera sa potpisom Aleksandra Vučića i predizbornim sloganom SNS-a u zaglavlju pisma "Za našu decu". Pisma tog tipa smo već videli, ništa tu nije preterano sporno, nego SNS i Vučić lično sebi pripisuju zaslugu za novac koji su podelili, kao da je njihov. Novac je dat građanima Srbije iz budžeta Republike Srbije, a predstavljaju kao da ga daju iz svog džepa što je vrhunac bezobrazluka i beščašća; videti pod STO EVRA.

Сада би сви требало да се окренемо ка следећем великом изазову - економском опоравку и помоћи породицама да стану на ноге и још брже крену напред.

Желим да вас, овог пута, са највећом сигурношћу уверим да ви и људи који зависе од вас НЕЋЕ МОРАТИ на било који начин да се жртвују.
Ваше пензије су светиња и остаће нетакнуте.
А планирамо да пензије буду увећане и пре краја године.

Обезбедили смо 4000 динара једнократне помоћи и још 100 евра за сваког од вас, као резултат марљивог и успешног рада наше државе, али и као знак пажње према вама који сте толико тога урадили за нашу Србију.
Србија је данас снажнија и спремна је да заједнички превазиђе сваки нови изазов.
Упркос вирусу, наша посвећеност будућности је непромењена. Нећемо дозволити да пандемија заустави наш раст. Наша деца заслужују то да њихови родитељи могу да зараде и обезбеде им све што им је потребно на пристојан и частан начин.

Никакав вирус, нити било какав изговор, неће нас скренути са мисије да Србију учинимо развијенијом земљом, са европским животним стандардом. Доживећете то да се ваша деца и унуци враћају кући, да живе у Србији.
То је моје обећање вама. То је мој животни циљ.

Уједињени ћемо превазићи економски изазов који је пред нама.
Учинили смо то једном и учинићемо то поново.

Уверавам вас да неће стати, нити ће стати Српска напредна странка, док сва деца у Србији не буду сигурним кораком ишла ка бољој будућности. И све то можемо да урадимо само уз помоћ и подршку вас најискуснијих и најпосвећенијих напретку наше земље.

Срдачно,
Александар Вучић

ŽELJKO MITROVIĆ

Simbol nedodirljivosti u Srbiji. Apsolutno iznad svega i svih. Od svoje televizije koja ima ne nacionalnu, nego Vučićevu frekvenciju, napravio je visokotoksični i kancerogeni imaginarijum koji se izliva po celoj Srbiji. Od državnih "helikopter para" živi godinama, proizvodi najveće đubre na televiziji, ali mirno spava jer je uvek na frekvenciji svake vlasti, zato može da urinira po svima, akademicima, lekarima, zamlaćuje narod svojim nadrilekarstvom u borbi protiv virusa korona i da ne odgovara ni za šta. Između njegovog TV imaginarijuma i SNS-ovog izbornog imaginarijuma nema nikakve razlike. ¶

ZORA DRČELIĆ

BILO, ALI SE VIŠE NE SPOMINJE: Aleksandar Vučić, Velimir Ilić, Saša Mirković, Vladimir Cvijan i drugi
Foto: Goran Srdanov /Ras

Može biti samo jedan

Slika proglašenja pobede Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima u maju 2008. skoro da nema nikakve veze sa današnjom Srpskom naprednom strankom. Na primer, na njoj nema Gorana Veselinovića, Zorana Bašanovića, Darka Glišića, Nikole Petrovića, četvorice kumova kumova Aleksandra Vučića, ljudi koji su mu mnogo pomogli u životu i karijeri, a i on njima, razume se. Čak i oni koji su "otišli" od njega kao što je Zoran Bašanović, Bratislav Grubačić ili Aleksandar Nikolić, nisu ni u jednom trenutku istupili javno i govorili o svom odnosu ili nesuglasicama sa Vučićem. Izuzetak je bio samo Saša Mirković, ali je brzo uhapšen, procesuiran i ućutkan, čime je poslata jasna poruka svima koji bi možda pokušali da pređu "na drugu stranu"

Na početku, bila je reč.

Godina je 2008, govori Tomislav Nikolić: "Bićemo otvoreni prema svim prijateljima u svetu i veoma oprezni prema zemljama koje su priznale nezavisnost Kosova i Metohije, ali ćemo neprekidno pokušavati da menjamo takav njihov stav do mere da shvate da nisu odlučili dobro."

Nikolić je istakao i da je za naprednjake "Kosovo srce Srbije", ali nije tu stao: "Istok i zapad da budu strane sveta, a ne sudbina, a Srbija ponosna saradnica Ruske Federacije i najbolja članica EU."

Ista godina, govori Aleksandar Vučić. Kaže da je u našoj zemlji najtraženija reč "poštovanje" i da ta partija ne želi da "kleči", već da razgovara sa svima u svetu i da "Srbija hoće u Evropu, ali sa Kosovom i Metohijom" (...) "Jedini rezultat koji priznajemo je pobeda, moramo da pobedimo zbog budućnosti Srbije."

Opet Nikolić: "Prva glasanja u parlamentu pokazaće da smo spremni za saradnju i sa onima u vlasti. Mi želimo sukob ideja, a ne ljudi. Hoćemo političke suparnike, a ne neprijatelje."

U ovih nekoliko citata s jeseni daleke, daleke 2008. godine može da stane skoro čitava politika Srpske napredne stranke, registrovane 10. oktobra te godine i zavedene u Registru političkih partija pod dalekim brojem 130 i nešto. Ispred njih je bilo na desetine stranaka i pokreta, ali, ispostaviće se, taj oktobar bio je trenutak rađanja najznačajnije političko-poslovne grupacije u Srbiji u poslednjih tridesetak godina.

Od marginalizovanih i ismevanih otpadaka Srpske radikalne stranke, potcenjivanih od beogradskih medija i čaršije, potpomognuti stranim ambasadorima i delovima vladajuće Demokratske stranke, naprednjaci su se vozdigli do pobednika izbora 2012. godine i postali snaga koja presudno utiče na sve ono što se dešava u Srbiji.

Kao nijedna politička opcija pre njih, oni su za samo četiri godine prešli put od onih koji beže od ozloglašenog Vojislava Šešelja, sa kojim su delili hleb 20 godina, do partije koja predvodi Srbiju na evropskom putu i predstavlja glavnog partnera država Istoka i Zapada u Srbiji. I to baš onako kako je zamislio Nikolić u danima kada je i levo i desno tražio podršku za svoju novu stranku, svestan da se ideologija Velike Srbije ne maže na hleb i da "ako hoćeš nekog da zaposliš ili da odeš kod lekara preko veze, moraš da budeš na vlasti".

Nikolića dugo nema u političkom životu Srbije i u medijima pošto je "smenjen" jednom vrstom unutarstranačkog prevrata posle najava da bi i 2017. mogao da trči trku za predsednika Srbije. Njegovu političku likvidaciju sproveo je Aleksandar Vučić, »

Monolitni politički hegemon

Kada je uhapšen Miroslav Mišković (kraj 2013), rejting naprednjaka je prešao 40 odsto i nikada nije pao ispod toga, i to su apsolutni rekordi u podršci nekoj stranci u Srbiji. Na tom antikoruptivnom talasu se osnažila Vučićeva moć, ali se njeno produbljenje i širenje ne nastavlja na toj temi (danas korupcija gotovo i da nije na agendi SNS-a) već se nastavlja kroz centralizaciju bezbednosnih informacija, slabljenje institucija i pomeranja političkog okvira ka 1) političkoj stabilnosti i 2) socijalno-ekonomskim temama, s naglaskom na investicije, sređivanje budžetskog deficita i smanjenje nezaposlenosti.

Danas je SNS *catch all* stranka, obraća se političkom mejnstrimu, zahvata "prosečnog birača" i jednostavnim i disciplinovanim porukama. Ideološki je SNS stranka desnog centra bez dileme, ali oni za proteklih nekoliko godina nisu insistirali na ideološkim rascepima i programskim različitostima. SNS je pragmatična stranka, ali je iskoristila sve prednosti svoje pozicije da napravi odličnu saradnju s najsnažnijom političkom grupacijom u Evropi a to je EPP, koji omogućava odlične bilateralne odnose i širok manevarski prostor u spoljnoj politici.

Moć SNS-a izvire i iz stabilnih finansija, dobrog i kontinuiranog angažmana političkih konsultanata koji su u stanju da naprave dobre kampanje a pritom su dugo u Srbiji i dobro razumeju lokalni kontekst.

Koliko se stranka menjala, najbolje pokazuju personalne promene. Od prve garniture poslanika koji su napravili poslanički klub "Napred Srbijo", samo je Jorgovanka Tabaković i danas u vrhu stranke uz Zorana Babića, čiji se uticaj drastično smanjio.

Vučić je jedina konstanta jer čini snagu ove stranke, ali je on razumeo poruku birača da stalno žele neka nova lica u politici i zato ih i nudi od izbora do izbora. Na taj način drži kontrolu u stranci jer šalje poruku da su svi smenjivi, zadovoljava očekivanja birača, ali i dobija novu energiju koja je neophodna svakoj stranci. SNS je znao da se moć gradi i izlaskom izvan sfere svog biračkog tela, i zato su od 2012. godine do danas brojna lica nekada bliska drugim strankama postala ili deo stranke ili deo izvršne vlasti.

Ne treba zaboraviti da je angažman Dušana Vujovića, na primer, omogućio ekonomsku stabilnost u vrlo važnom momentu vlasti SNS-a. Ako danas pogledate vrh stranke, uočava se veliki broj biografija koje sa nekadašnjim radikalima nemaju nikakve veze, a neretko su bili članovi ili bliski drugim političkim organizacijama – Zorana Mihajlović, Marko Đurić, Milenko Jovanov, Goran Vesić...

SNS od početka karakterišu disciplina, posvećenost, organizacija, ali narastanje njihove moći, vlast u gotovo svakom delu Srbije i ogromno članstvo sve više pomera ovu stranku ka pokretu koji vodi popularni lider. SNS karakteriše da i dalje ima malo osećaja za političku manjinu, njihove potrebe i poziciju, i da kao stranka vlasti i dalje deluje kao najljuća opozicija.

SNS specifičnost jeste i to da su uspeli da velike unutrašnje potrese ostave ili izvan javnosti ili barem da ne procuri ništa što bi ugrozilo organizaciju. U opoziciji se slične krize obično završavaju ili frakcijama ili podelama.

Današnji stranački sistem u Srbiji nije dobar za zajednicu, to je tzv. sistem sa strankom hegemonom, pa SNS zbog svoje moći može kapilarno da "kontroliše" čitav politički život. Jedan od demokratskih deficita u Srbiji je i to što je sa osnaživanjem moći SNS-a nestala bilo kakva vrsta polarizacije ili različitih politika u bloku vladajućih stranaka, što je karakterisalo Srbiju u periodu 2003–2012, u doba umerenog ili polarizovanog pluralizma. Tako danas imamo monolitnu vladajuću koalicija i fragmentirajuću opoziciju.

BOJAN KLAČAR, IZVRŠNI DIREKTOR CESID-A

» kome je Nikolić od leta 2012. prepustio sve, zadovoljavajući se titulom predsednika i privilegijama za fondaciju svoje supruge.

Pre toga, mnogi koji su osnivali ili pravili SNS nestali su iz stranke, ali su, iz nekih svojih razloga, ostali da ćute i ne žele ni danas javno da govore o tome kako je pravljena i sa kojim idejama. Međutim, dvanaestogodišnja istorija SNS-a mogla bi da bude neka vrsta nauka za neke druge političke stranke, kako postojeće tako i one koje bi mogle nastati, za one koji bi možda sutra da predvode Srbiju. Pod uslovom da postoje uslovi da se bilo šta novo može stvoriti u okolnostima urušenog demokratskog sistema.

NE KAČI SE SA NAJJAČIM

Tomislav Nikolić se dugo lomio tokom 2008. godine, a neki njegovi potencijalni memoari mogli da objasne mnogo toga. Ta godina bila je još jedan njegov poraz. Demokrate su učvrstile vlast, Boris Tadić ga je po drugi put pobedio na predsedničkim izborima, a Nikolićev konsilijere Aleksandar Vučić je izgubio vlast u Beogradu za koju je bio siguran da je drži čvrsto u rukama. Naime, Socijalistička partija Srbije je smatrala da joj je, kao i uvek, mesto među pobednicima pa je zato propala čvrsto dogovorena koalicija socijalista sa radikalima u Beogradu.

Međutim, svi aduti još nisu odigrani. Pošto je Srpska radikalna stranka pod Nikolićevim vođstvom bila pojedinačno najveća u parlamentu, vladajućoj je koaliciji bila potrebna podrška za odlučni korak ka Evropskoj uniji, odnosno – potvrđivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Tako je došlo do sledeće ponude u tri tačke: on treba da podrži evropski put Srbije, što je za Šešelja i SRS nezamislivo i protivno "ideologiji Velike Srbije", a vlast će da mu "pomogne" da zadrži status poslanika, formira svoju poslaničku grupu i napravi partiju.

Po društvenim mrežama kruži slika sa jednog od sastanaka na kojoj su Boris Tadić, Miodrag Rakić (preminuo docnije, u to vreme Šef kabineta predsednika Srbije), Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić. Ona će poslužiti za čaršijska ogovaranja i optužbe na račun Borisa Tadića da je on odgovoran za stvaranje stranke koja mu je na kraju "došla glave".

LABUDOVA PESMA: Proslava pobede Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima 2012.
Foto: Goran Srdanov /Ras

Uglavnom, napravljen je dogovor: Nikolić se "otcepio" i preveo na svoju stranu deo radikalskih poslanika, a Administrativni odbor mu je potvrdio status u Skupštini. Radikali su ostali u suzama, ali istorija je promenjena. Odluka dela poslanika SRS-a predvođenih Tomislavom Nikolićem i Jorgovankom Tabaković, ocenjena je u to vreme kao velika stvar za politički život Srbije: cenilo se da je to "glogov kolac" u sanduk "radikalskih vampira" koji su skoro dve decenije "puštali krv" svima sa kojima bi se sukobili.

Takođe, to je trebalo da bude i kraj "ideologije Velike Srbije", politike očuvanja "srpskih nacionalnih granica" korišćene i onda i danas kao udarne pesnice protiv Srbije u svim raspravama o odnosima u regionu. Dakle, stvarajući Srpsku naprednu stranku – po uzoru na Naprednu stranku Srbije Ilije Garašanina iz 19. veka, što je verovatno diskretni omaž ideji "Velike Srbije" – Nikolić je rekao "da" Evropi i pomirenju u regionu, odnosno spremnosti za pomirenjem.

KORISTI SVAKU ŠANSU

Rascep unutar SRS-a, preumljivanje Nikolića i Vučića, nije to bila velika tema u "velikim medijima" u Srbiji ni 2008. ni narednih godina. U vreme kada je stranka formirana, druge su muke mučile Srbiju: svetska ekonomska kriza, razmimoilaženja i balansiranje unutar vladajuće koalicije, te nova realnost na Kosovu koje je početkom te godine proglasilo nezavisnost.

U tom okruženju, tek osnovani naprednjaci su utišali ton, promenili lik i trudili se da iskoriste svako pojavljivanje u medijima da bi promovisali svoju političku viziju opisanu u citatima s početka teksta – i Evropa i Rusija i Kosovo, dostojanstvo i ponos za Srbiju, pogled u budućnost... Sve je to bila takođe i "politika" tadašnje vladajuće garniture u to vreme, a naprednjaci su se trudili da pokažu kako će oni isto to raditi, kako su docnije u jednoj kampanji poručivali, samo brže, jače i bolje. Tako je dvojac Nikolić–Vučić naprasno postao dobar svim ambasadorima u Beogradu i praveći mrežu kontakata od Vašingtona do Brisela i Berlina, nudeći svoje dobre usluge svima. Budi dobar sa strancima – velika je lekcija koju su do tada uspeli da nauče.

Istovremeno su jačali svoju stranačku organizaciju, što će se u godinama iza toga pokazati kao osnova snage te partije. Nikolić i Vučić su u predsedništvo stranke doveli stare drugare i podržavaoce – Olivera Antića, Branu Crnčevića, Zorana Bingulca, ali i Borislava Pelevića, zato što ih je, prema jednoj verziji, upoznao sa "našim ljudima na Kosovu". Reč je o Zvonku Veselinoviću koji je, navodno, dao i donaciju za novoformiranu stranku.

Za razliku od opozicije danas, mediji se naprednjacima nisu bavili na negativan način: ova transformacija radikala viđena je kao dugoročno dobra za Srbiju i osnova za predstojeći period političke stabilnosti sa dve velike partije – Demokratskom strankom na levom i SNS-om na desnom centru.

Ni u to vreme Vučić nije zapostavljao medije: na svojoj strani imao je ekstremni Radio Fokus koji je po ceo dan gurao naprednjačku glavnu priču o tome kako su demokrate uništile Srbiju posle 5. oktobra, ali i kablovski sistem Kopernikus, čijem će se vlasniku pošteno odužiti kada bude u svojim rukama imao svu vlast. S druge strane, za razliku od opozicije poslednjih osam godina, nije bio izložen negativnoj kampanji: može se reći da su ga mediji zajedno sa strankom ignorisali koliko su mogli, ali ih nisu mogli zaobići jer su bili svesni popularnosti Tome Nikolića.

I dok se tadašnja vlast bavila samo sobom, Vučić je jačao naprednjačku organizaciju: išao je po Srbiji i sakupljao razne pokrete, udruženja, kombi stranke, obećavao svima mesto u budućoj vlasti... Sastav koalicije koja je dobila presudne izbore 2012. godine ilustruje tu šarolikost.

"Lista Pokrenimo Srbiju – Tomislav Nikolić ima 73 poslanika, a čine je: Srpska napredna stranka, Nova Srbija, Asocijacija malih i srednjih preduzeća i preduzetnika Srbije, Koalicija udruženja izbjeglica u Republici Srbiji, Pokret snaga Srbije – BK, Narodna seljačka stranka, Bošnjačka narodna stranka, Demokratska partija Makedonaca, Romska partija, Pokret Vlaškog ujedinjenja, Pokret socijalista, Pokret privredni preporod Srbije", napisao je Milan Milošević u "Vremenu" u broju od 24. maja 2012. godine.

Ukratko: Vučić i Nikolić su uspeli da okupe sve, ma koliko bili mali, i da ujedine sve koji su bili nezadovoljni vlašću demokrata, te da uz puno sreće i pogrešnih poteza Borisa Tadića i njegovih kolega dođu na vlast u leto 2012.

To je ličilo na surogat DOS-a iz 2000. godine, kada je takođe jedna šarena koalicija, ideološki nepomirljiva, uspela da pobedi Slobodana Miloševića.

DRŽI STVARI POD KONTROLOM

Iako je slika proglašenja pobede Tomislava Nikolića u maju nešto što sa današnjim SNS-om skoro da nema nikakve veze, jer tamo stoje ljudi poput Saše Mirkovića koji će relativno brzo ući u sukob sa Vučićem, ona ipak pokazuje da je Vučić mislio na svoje saborce iz vremena opozicionog delovanja i da je za svakoga pronađeno neko mesto.

Iza Vučića na snimku stoje: Vladimir Božović, danas ambasador Srbije u Crnoj Gori; Novak Nedić, generalni sekretar Vlade Srbije; Oliver Antić, ambasador u Portugalu; ali i Velimir Ilić, koji je poslednjih godina opet protivnik Vučića i njegove stranke.

Na tom snimku nema Gorana Veselinovića, Zorana Bašanovića, Darka Glišića, Nikole Petrovića, četvorice kumova »

kumova Aleksandra Vučića, ljudi koji su mu mnogo pomogli u životu i karijeri, i on njima, razume se.

Vučić je uspeo i uspeva i danas da sve te odnose drži pod kontrolom, i da sve svoje saborce i dalje ima na svojoj strani. Čak i oni koji su "otišli" od njega kao što je Zoran Bašanović, Bratislav Grubačić ili Aleksandar Nikolić, nisu ni u jednom trenutku istupili javno i govorili o svom odnosu sa Vučićem ili nesuglasicama sa njim.

Najglasniji je u jednom trenutku bio Saša Mirković jer je pomislio da je jednako važan kao i Vučić i da je na jednako vredan način doprineo pobedi 2012. godine – brzo je bio ućutkan, uhapšen i procesuiran, čime je poslata jasna poruka svima koji bi možda pokušali da pređu "na drugu stranu".

Potpuna kontrola najpre partije i svojih saradnika, zahtev da se bude potčinjen i da nema mesta drugačijem tonu u javnosti osim kada to šef dozvoli (kao što dozvoljava Vladimiru Đukanoviću) napravili su od SNS-a ličnu armiju Aleksandra Vučića, nalik onoj koju je imao Tito ili Slobodan Milošević nakon njega.

Vučić, koji se malo prenemagao u jesen 2008. i kao dvoumio oko toga da li treba da uđe u novu partiju, uspeo je da za sebe obezbedi stratešku prednost. Za Nikolića je bilo ključno da ima njega na svojoj strani, kao glavnog operativca stranke čoveka koji "može da radi 25 sati na dan ako ga dobro usmeriš", kako za Vučića kaže Vojislav Šešelj u filmu BIRN-a Srbije *SNS Početak* iz 2018. godine.

NE ZAZIRI OD PRELETAČA I KOALICIONIH PARTNERA

Vučić, mnogo više nego Nikolić, stvorio je organizaciju koja je zasnovana na ličnim odnosima, tako da partija tu nema mnogo prostora za "ideološke diferencijacije". Sva tela stranke, svi ljudi koji se pojavljuju ili se ne pojavljuju, imaju dogovor sa "vlasnikom" partije, a to je Vučić, i to je njihova najveća obaveza. Pored ljudi iz svoje stranke, Vučić je bio otvoren za različite preletače i za nestranačke ljude. Naime, svestan da u stranci nema stručnjake, on se opredelio da ih kupi, a da partijskim vojnicima prepusti teren i da ih stalno disciplinuje izborima koji su u Srbiji jedna od konstanti. Lekcija koja može da se nauči jeste da nije dovoljno imati organizaciju nego ta organizacija mora nonstop da bude zaposlena i aktivna. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

DRAGAN ILIĆ

REM: ćiribu, ćiriba!

Tužno je što se jasne odredbe zakona rastežu do obrazloženja kako Mitrović nije nadrilekar, jer nije primenjivao svoju terapiju na drugima, već samo na sebi, ili nije obmanjivao javnost šireći informacije o proceduri koja nema naučnu verifikaciju

Sećate li se zahteva opozicije za stvaranje uslova za fer i demokratske izbore? Verovatno najvažnija stavka u toj listi bili su mediji, transparentnost njihovog vlasništva, nadzor nad njihovim radom – ukratko regulacija u skladu sa zakonima. Famozni REM kao nadležno telo u međuvremenu je kompletiralo sastav svog Saveta, ali se ubrzo vratio u svoje stanje hibernacije. Proteklih dana, međutim, REM je u dva navrata potvrdio narodnu poslovicu da "ćuti, ćuti, al' kad progovori...".

Kako se približavaju izbori, valjda je bilo potrebno dati privid nekakve aktivnosti, pred domaćom ili stranom publikom, a verujem da je u jednom trenutku bilo nemoguće ignorisati prijave vezane za izveštavanje tokom pandemije korona virusa.

DR ŽEKS NA SEDNICI

Prvo oglašavanje desilo se posle vanredne sednice Saveta REM-a, gde se raspravljalo i glasalo da Televizija Pink ne bude kažnjena zbog toga što je njen vlasnik Željko Mitrović u programu zagovarao primenu ozonske terapije u lečenju kovida 19. Inicijativu je podneo novi član Saveta Slobodan Cvejić, zajedno sa Juditom Popović, ali su preglasani na sednici gde je bio prisutan i Željko Mitrović, koji je tamo došao u pratnji lekara, pretpostavljam stručnog savetnika.

Kada pročitate stenogram sa sednice, gde je obrazloženje na više od 25 stranica, a tumačenje u tri pasusa, jasno vam je da rasprave u REM-u danas liče na srednjovekovne rasprave teologa, a ne na stručnu ekspertizu. Tužno je što se jasne odredbe zakona rastežu do obrazloženja kako Mitrović nije nadrilekar, jer nije primenjivao svoju terapiju na drugima, već samo na sebi, ili nije obmanjivao javnost šireći informacije o proceduri koja nema naučnu verifikaciju. Da stvar bude bizarnija, postoji apel više stotina lekara, čini mi se oko 500 potpisnika, u kojem medicinski stručnjaci upozoravaju na opasnost od ovakvog izveštavanja.

Ništa od navedenog nije bilo dovoljno da većina u Savetu REM-a barem simbolično kazni Televiziju Pink i njenog vlasnika, jer ako se pre i posle "Zadruge" makar mora napisati "da program koji ste gledali sadrži plasiranje proizvoda", onda bi tokom emitovanja Željkovih paramedicinskih nebuloza bar moglo pisati "navedene metode nisu sertifikovane", gledate i primenjujete ih na sopstvenu odgovornost. Kada u reklamama govorite o procentu, recimo, žena zadovoljnih loknama od nekog šampona, ili da li je belo od jednog deterdženta belje od belog nekog drugog, morate se ograditi, pa sitnim slovima piše da se radi o subjektivnoj oceni. Ne, samo u slučaju Željka Mitrovića sve sumnje padaju

u vodu i ne važi nijedan propis, makar podrazumevao i upotrebu zdravog razuma. Čak se u dugom zapisniku nalaze i formulacije kako se Mitroviću spočitava da euforično i sa velikim entuzijazmom govori o svojim otkrićima!? Pa ko je onda REM da detetu otima igračku iz ruku?!

UDS NA HEPIJU

Ova bruka nije se ni stišala, a onda se ponovo, iz vedra neba, volšebno pojavio izveštaj o praćenju medija u periodu od 11. do 15. maja. Tema interesovanja stručnjaka REM-a bila je zastupljenost političkih aktera u predizbornim programima 11 emitera, što je svakako zanimljivo po sebi, a naročito uoči izbora.

Zanimljivo je da su na spisku posmatranih medija i dva kablovska kanala, N1 i Nova S, ali i Radio Beograd, pa se time pomalo remeti slika klasičnog konzumenta. Naime, Radio Beograd je svakako dostupan svima, ali je dostupnost N1 i Nove S znatno ograničena, jer tih kanala nema u kablovskim distributivnim sistemima pod kontrolom konkurentskog Telekoma Srbije. Dakle, već se spiskom kanala pokušala stvoriti lažna slika o nekakvom "pluralizmu medija" u Srbiji.

Pokazalo se, u šta mogu da poverujem, da su dva medija sa najvećom minutažom posvećenom izborima N1 i Pink. U ovaj

lan), a za preciznija istraživanja takođe i kontekst u kojem se pominje posmatrana tema ili objekat (u ovom slučaju politička stranka, koalicija ili pokret). Ne mogu da verujem da ljudi u REM-u nemaju elementarna znanja o metodologiji ovakvih istraživanja, ili se smišljeno igraju "bikini" statistike.

Savez za Srbiju, koji se nikada nije pojavio na većini ovih medija, dobio je 15 odsto medijskog prostora jedino zahvaljujući reckama koje su udarane svaki put kada, recimo, neko na Pinku kaže "Đilas lopov" ili "fašista Obradović", ili Jeremića stavi u negativan kontekst, i tako unedogled. Takođe, prema našem zakonu, predsednik države ima pravo da vodi funkci-

Kada pročitate stenogram sednice, gde je obrazloženje na više od 25 stranica, a tumačenje u tri pasusa, jasno vam je da rasprave u REM-u danas liče na srednjovekovne rasprave teologa, a ne na stručnu ekspertizu

podatak mogu da poverujem, jer se može reći da su to dva najvažnija medijska kanala, N1 za opoziciju, a Pink za vlast.

"Sad će' ti da vidiš", kao da nam je rekao REM kada su objavljeni rezultati, prema kojima su najveću medijsku zastupljenost imali "analitičari" (oko trećine emitovanog programa), zatim Savez za Srbiju (nešto manje od 15 odsto), slede ostali učesnici u kampanji, a lista Aleksandra Vučića je tek na četvrtom mestu!!!

Posle ove statistike od koje pada vilica, sledi ogroman i zaista bizaran niz procenata, gde se tvrdi kako Palma i SPS najbolje stoje na RTS-u, a UDS na TV Hepi (ovo čak zvuči i perverzno). Zaista nemam nameru da vas dodatno zabavljam ovom numerologijom, jer iza ove papazjanije stoji niz veoma ozbiljnih posledica.

"BIKINI" STATISTIKA

Pokušava se, ovom potpuno nenaučnom metodom, dokazati da opozicija ima medijsku zastupljenost. Kao nastavnik na predmetu Analiza medija na FMK, davao sam redovno svojim studentima kao vežbu, ili kolokvijumski rad, da u određenom periodu prate izveštavanje medija o nekoj temi. Meri se broj pojavljivanja, ton objave (pozitivan, negativan ili neutra-

onersku kampanju, a znamo da je fokus, a konačno i ime nosioca liste, vezano u potpunosti za Aleksandra Vučića. Dakle, Vučić ima pravo da agituje koliko hoće, pa mu nije potrebna ni prividna mimikrija, kao ostalim partijskim ličnostima na ministarskim funkcijama.

Na kraju dolazimo do famoznih šampiona-analitičara! Svaki put kada Krle i njemu slični, recimo na Pinku, pljuju opoziciju i veličaju Vučića, to se smatra mišljenjem analitičara. Istu situaciju imate i ukoliko se na N1 pojavljuju kritičari režima. Analitičari postaju mimikrija za političku propagandu. Rešenje se možda može preuzeti iz američke medijske prakse, gde se svaki analitičar, osim imenom i funkcijom, najavljuje i predstavlja obrazovanjem (ili iskustvom) i svojom političkom orijentacijom. Tu se ne radi nužno o simpatijama prema određenoj stranci, već, recimo, o liberalnom ili konzervativnom stavu, levici ili desnici, pa se tako gledaocima njegovo ili njeno mišljenje stavlja u određeni kontekst. Samo kod nas "analitičar" znači nevidljivi plašt kojim se ogrnete i onda do mile volje agitujete, kod nas u ogromnoj većini slučajeva – za vlast.

Ti mađioničari, prema REM-u, imaju najviše minuta u predizbornim programima. Čista magija! ¶

Istina ne stanuje ovde

Iza slavljeničkih naslova o danima bez preminulih od novog virusa kriju se tragedije nekih porodica u Nišu, Leskovcu, Vranju... Neka ostane zapisano ovde: živeli su do 22. maja 2020. godine kada su preminuli u kovid bolnici u Nišu

Pobednički naslov o prvom danu bez žrtava od kada je epidemija virusa korona proglašena u Srbiji najlepša je vest posle više od dva meseca. Pobednički naslov o prvom danu bez ijedne žrtve najtužnija je vest jer nije tačna. Tog dana u kovid bolnici u Nišu bilo je žrtava. Tako je jedan netačan naslov vrlo tačno, vrlo precizno opisao prilike u Srbiji. Kome je do istine, moraće da je traži na drugom mestu.

Igra brojeva, kako često izgleda zapisivanje ljudi koji su u Srbiji umrli od ovog virusa, odvija se tako što je jedna od dve žrtve tog slavljeničkog dana bez žrtava prebačena u statistiku sutradan, a druga – takođe rođena sredinom šezdesetih godina prošlog veka, ostaje nepomenuta. Iza pobedničkih naslova kriju se tragedije nekih porodica u Leskovcu i Vranju, odakle je dvoje preminulih. Neće ih biti u zvaničnim podacima, neka ostane zapisano ovde: živeli su do 22. maja 2020. godine kada su preminuli u kovid bolnici u Nišu.

Noćna mora novinara koji su se našli u žarištu virusa korona, ali i žarištu specifičnog stanja virusa straha ljudi od toga da govore javno, jesu bezimeni izvori i kako da između nezvaničnog i zvaničnog pronađu istinu. Tromesečno iskustvo kaže – strah od nove bolesti ljude tera na reakciju, strah od vlasti ih parališe

VRHOVNA KOMANDA IZBRISALA JE VRANJE...

Priča o koroni na jugu Srbije svoju upečatljivu epizodu imala je četiri dana ranije, i takođe je reč o brisanju iz statistike. "Bez Vranja, imali bismo jednu od najboljih situacija u Srbiji od početka virusa korona", izjavila je 18. maja predsednica Vlade Srbije Ana Brnabić.

Tako Vranja sutradan u zvaničnoj statistici nije bilo, neka i to ostane zapisano. A u stvarnosti – počelo je sa 50 pozitivnih na virus korona u jednoj fabrici, zatim svakoga dana više novoobolelih, ukupno dvesta sedamdeset troje ljudi, a više od 400 ih je u samoizolaciji. Vranja u statistici na jedan dan nije bilo i tog dana imali smo najbolju situaciju od početka epidemije virusa korona u Srbiji. Bez umrlih u kovid bolnici u Nišu 22. maja 2020. godine imali smo prvi dan bez umrlih od proglašenja epidemije.

Vranje i Leskovac počeli su da kvare statistiku početkom maja i ubrzo je otkriveno da su u tim mestima nova žarišta virusa. Širenje korone povezuje se sa lokalnim fabrikama, odakle je najviše novoobolelih, a za one koji su pratili situaciju u tim gradovima takav scenario bio je očekivan. U Leskovcu su, kao i u Nišu, u jeku epidemije radnici "Jure" protestovali i ukazivali da poslodavac ne poštuje mere koje su naložili epidemiolozi, pre svega o broju radnika u hali. Epidemiolog Branislav Tiodorović, Nišlija koji je član vladinog Kriznog štaba, tumači, međutim, da se virus među radnicima nije proširio na poslu, već na putu do posla, u punim autobusima.

Radnica jedne vranjske fabrike obuće kaže za "Vreme": "Autobusi su prepuni, kakva distanca. Ali, prvo ni na poslu nije bilo nikakvih mera ni zaštitne opreme. Onda je nabavljena, ali je ukinuto vanredno stanje i rekli su da možemo da se vratimo u fabrike kao da se ništa ne dešava, pa su se i ljudi opustili. Mnogi nisu hteli da rade sa maskom." Radnici, inače, rado govore za medije, ali nerado to čine pod imenom i prezimenom. Kažu da je sasvim izvesno da će, ukoliko njihovo ime bude objavljeno, dobiti otkaz.

I lekari od početka epidemije rado govore za medije, ali se nerado potpisuju. Šalju informacije koje demantuju zvanično objavljene, što hronološki izgleda ovako: zvanično, ima zaštitne opreme, nezvanično – "Danas na poslu za mene nije bilo maske"; "Počinju masovna testiranja", nezvanično, na jugu Srbije danas nije urađen nijedan test; "U Srbiji je danas preminulo troje ljudi", a zapravo "samo u Nišu je danas u kovid bolnici preminulo četvoro"; "Najveći prioritet je zaštita starih u domovima" – u domovima za stare na jugu su desetine zaraženih; inspekcije kontrolišu mere u fabrikama – na jugu fabrike postaju nova žarišta; posao za zdravstvene radnike – neki nisu dobili ugovore...

Zvanično – nezvanično, od lekara. Mnogo pre zvanične potvrde, takve informacije do novinara stižu iz zdravstvenih centara. Često lekari pišu i o tome koliko je ljudi na njihovim kovid klinikama tog dana umrlo, a koliko je zvanično objavljeno. O neslaganjima ne žele da govore javno.

HRABRI, A UPLAŠENI

Noćna mora novinara koji su se našli u žarištu virusa korona, ali i žarištu specifičnog stanja virusa straha ljudi od toga da govore javno, jesu bezimeni izvori i kako da između nezvaničnog i zvaničnog pronađu istinu. Tromesečno iskustvo kaže – strah od nove bolesti ljude tera na reakciju, strah od vlasti ih parališe.

Pošta za danas: koverta i pismo potpisano sa "radnici Doma u Kulini", mejl bez

BIZNIS VREDNIJI OD ZDRAVLJA:
Radnici na putu ka fabrici
Foto: FoNet

imena pošiljaoca uz potpis "radnik Jure", iz Aleksinca takođe, ali uz poruku "unapred zahvalni zdravstveni radnici Opšte bolnice Aleksinac".

Unapred zahvalni radnici šalju apel i tvrde da obećana radna mesta nisu dobili: "Odazvali smo se na poziv kada je usled pandemije virusa korona našoj državi bilo najteže i kada je naš zdravstveni sistem bio pod velikim pritiskom. Bili smo na prvoj liniji odbrane bez straha za naše živote i živote naših najbližih. Molimo vas za pomoć da ne dođe do raskida naših ugovora, već da država ispuni dato obećanje i da se naše radno angažovanje nastavi", piše u apelu poslatom medijima i Vladi Srbije.

Nesporna je hrabrost i požrtvovanje lekara kada rizikuju živote, ali u obraćanju državi imaju potpuno drugačiji pristup. Kažu da se boje da će ostati bez posla i bez plata, što za mnoge porodice zapravo takođe jeste borba za život.

Veći je paradoks nepotpisanih funkcionera i gradonačelnika, koji su se u vreme najveće krize u svojim mestima proglasili nenadležnim. Leskovački gradonačelnik širu slavu stekao je ranije, dok je maskiran u faraona zaradio novi nadimak i izazvao podsmeh, kada je primao nagradu za najlepšu baštu ili najbolju pticu štiglića u svom gradu, kada je odlikovan kao najdžentlmen, a u isto vreme procurili su spisi iz tužilaštva o istrazi zbog mogućeg porodičnog nasilja nad bivšom suprugom.

Goran Cvetanović je sa takvom "da se smejem il' da plačem" reputacijom zapravo bio jedini gradonačelnik na jugu koji se mešao u svoj posao. Na konferencijama se obraćao javnosti, a u više navrata uradio je nezamislivo – suprotstavio se stranim investitorima i od menadžmenta "Jure" tražio da poštuju propise i zaštite radnike. Kada su radnici protestovali, javno ih je podržao. Kada su radnici protestovali ispred niške "Jure", čekali su niškog gradonačelnika Darka Bulatovića. Nije došao. "Nismo nadležni", omiljeni je odgovor svih odgovornih sa juga, naročito u Nišu.

Brojni lokalni zvaničnici oglašavaju se, takođe, nezvanično. Postavljaju pitanja medijima umesto predstavnicima vlasti u republici. Najčešće se žale da je veliki problem ne samo to što se odluke donose na jednom mestu, već što se isključivo odatle i sprovode, pa u kriznim situacijama hitna rešenja od Beograda do juga sporo putuju. Nadležni na jugu na pitanje o ljudima koji su umrli 22. maja odgovaraju da ne znaju jer to nije njihova nadležnost, ili ne odgovaraju jer su za mnoge sada jedina tema samo izbori.

Svet čeka vakcinu protiv korone, na vakcini protiv straha ne radi niko. Građanima Srbije na jugu, iako su Leskovac i Vranje i dalje žarišta, nije jasno da li taj virus korona i dalje postoji i kakav je odnos u pogubnom dejstvu na ljude u poređenju sa virusom za koji se ne zna da li je odneo živote, ali već dugo odnosi integritet i dostojanstvo.

Na spisak važnih reči koje gube značaj mogu sada da se dopišu i ove: žrtve su na spisku od ranije, često su korisne u dnevnoj politici, ali kada postanu teret, mogu i da se brišu. ¶

GORDANA BJELETIĆ

Subjekat ili objekat međunarodnih odnosa

Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) objavio je spoljnopolitičku analizu pod nazivom "Maske su pale. Srbija u pandemiji geopolitike", čiji autori su Marko Drajić, Maja Bjeloš i Isidora Stakić. "Vreme" objavljuje izvode iz te analize

MANJE VREDNA ZA VLASTI IZ SRBIJE: Pomoć EU
Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

U definiciju lošeg filma mogli bi ući elementi poput neuverljive glume, predvidivog zapleta, besmislenih replika, usiljene akcije, nepotrebnih eksplicitnih ljubavnih scena i besmislenog kraja. Spoljna politika Srbije je tokom vanrednog stanja, koje je proglašeno zbog pandemije kovida-19, izgledala kao višestruka dobitnica Zlatne maline. Nesnađena u novonastalim okolnostima, ćutala je kada nije trebalo, u pogrešnim trenucima je izgovarala pogrešan tekst, saplitala se, preglumljivala, da bi došla do očekivano nesrećnog kraja – u lošijim odnosima sa najvažnijim i u čvrstom zagrljaju sa nepredvidivim međunarodnim partnerima.

SRPSKO-KINESKI ZAGRLJAJ

Srbija je postala idealan poligon za geopolitička nadmetanja zato što je srpski predsednik Aleksandar Vučić iskoristio unutrašnje podele u EU i metež na svetskoj sceni izazvan pandemijom za sopstvene političke ciljeve i dodvoravanje autoritarnim partnerima. Srbija je dospela u žižu svetske javnosti kada je prilikom uvođenja vanrednog stanja Vučić izjavio da su "čelično prijateljstvo" kineskog režima i "brata Sija" jedino što Srbiji može da pomogne da zaustavi širenje virusa korona. Predsednik Srbije je iskoristio prispeće pomoći iz Kine kao priliku da se uz simbolično ljubljenje kineske zastave obruši na Evropsku uniju.

Kineska tzv. "diplomatija maske" podstakla je suparničke sile sa Zapada i Istoka da iskoriste svoju meku moć u nadmetanju za "srca i umove" građana Srbije u doba pandemije virusa korona. Sledeći primer Kine, EU i druge evropske države izdvojile su novčana sredstva za medicinsku opremu i-ili socio-ekonomsku obnovu nakon krize. Rusija je uputila Srbiji pomoć u vidu medicinske opreme, tehnike i zaštitnih sredstava, ruskih lekara i specijalnih motornih vozila i vojnih stručnjaka iz jedinica Atomsko-biološko-hemijske odbrane, koji su obavili dezinfekciju puteva i zdravstvenih ustanova u Srbiji. Turska je takođe poslala u Beograd i druge balkanske gradove avion sa medicinskom pomoći, uključujući 100.000 zaštitnih maski, 2000 zaštitnih odela i 1500 testova za kovid-19.

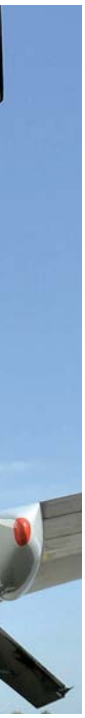
Hvaleći očekivanu kinesku pomoć, srpski predsednik svesno gradi sopstveni pozitivni imidž kao čuvara života, sigurnosti i fizičkog zdravlja srpskog naroda, čime sebi i vladajućoj stranci povećava javnu podršku uoči opštih izbora u Srbiji. Još važnije, promocija Kine je u službi daljeg učvršćivanja ekonomsko-političkih odnosa, te brzog i lakog pristupa kineskim investicijama i kreditima bez javnih tendera.

Srpski predsednik, kao i mnogo puta do sada, vrlo promišljeno i vešto igra na "rusku" ili "kinesku" kartu kako bi od Evrope dobio više podrške i pomoći, a sebe stavio u epicentar svetskih dešavanja. Dodatno učvršćujući antizapadne osećaje među svojim biračima, predsednik želi potkopati i ućutkati kritičare koji EU obično vide kao saveznika u borbi protiv autoritarizma i korupcije u Srbiji.

Nakon što se pandemija završi, ekonomska pustoš koju je ostavila postaće glavna briga vlada širom sveta. U postkoronarnoj stvarnosti za Srbiju će biti važne one države i organizacije koje će pružanjem direktnih investicija ili kre-

dita pomoći ekonomski oporavak zemlje i pružiti podršku aktuelnom režimu da ostane na vlasti i opsluži klijentelističku mrežu. U ovom trenutku to obećava Kina, ali i EU želeći stabilnost u regionu i rešenje statusa Kosova.

Ipak, američki predsednički izbori ostaju zakazani za novembar 2020. godine i Trampu je hitno potreban spoljnopolitički uspeh koji za sada nema. Iznuđeni sporazum između Kosova i Srbije bi, u tom smislu, mogao biti dobra šansa za američkog predsednika. Međutim, ono što bi za Trampovu administraciju bio uspeh, za ostale, a pogotovo za balkanski region, moglo bi biti opasno.

POLITIKA MUZIČKIH STOLICA

Politika "muzičkih stolica" je ona u kojoj Srbija računa da će, kada muzika stane, moći da sedne na bilo koju. U toj igri Srbija misli da može da žonglira sa međusobno suprotstavljenim interesima SAD, EU, Kine, Rusije i drugih zemalja. Čak i među državama članicama EU pronalazi najbližeg saveznika u autoritarnoj Orbanovoj Mađarskoj, ali istovremeno želi i blisko partnerstvo sa Nemačkom i Francuskom. Ovakva politika ima sve veće šanse da se završi tako što će se grubo prizemljiti i ispasti iz igre, što se već može naslutiti iz reakcija evropskih zvaničnika poput šefa evropske diplomatije Žozepa Borela, koji je izrazio zabrinutost zbog ovakvih narativa, i zapadnih medija poput "Špigla", "Standarda" ili "Forin polisija", koji sve češće pišu o nedemokratskom karakteru srpske vlasti i njenoj sve većoj bliskosti sa Kinom.

Pored negodovanja, Brisel je vrlo brzo pokrenuo humanitarnu kontraofanzivu. EU je već 20. marta odobrila 7,5 miliona evra bespovratnih sredstava za borbu protiv epidemije kovid-19. Nakon nedelju dana odlučila je da se 93 miliona evra iz IPA fondova preusmeri u borbu protiv virusa korona. Od tih sredstava su plaćeni transport medicinske opreme koja je stigla iz stranih zemalja, uključujući Kinu, nabavljena je medicinska oprema i pružena je podrška otvaranju radnih mesta, kao i malim i srednjim preduzećima.

Zanimljivo je da podaci o vrednosti pomoći Kine, Rusije i drugih neevropskih zemalja nisu poznati javnosti, kao ni u kom procentu su to donacije, a u kom kupovina medicinske opreme. Međutim, pomoć EU ni za medije, od kojih je većina naklonjena srpskoj vlasti, a ni za samu srpsku vlast kao da nije bila jednako vredna kao ona koju Srbija nabavlja u Kini, Rusiji, Turskoj ili Ujedinjenim Arapskim Emiratima. Za njih su rezervisani termini kao što su "braća" i "prijatelji", kao i svečani dočeci uz ljubljenje zastava, dok je pomoć EU zauzela manje mesta u medijima, a njen prijem je više bio protokolaran.

Zato je sama Delegacija EU u Srbiji pokušala da reklamira kako je od 2000. godine više od 450 miliona evra u donacijama i kreditima obezbedila za bolnice, institute, laboratorije i raznu medicinsku opremu. Međutim, zbog evidentnog podrivanja od strane najviših predstavnika države, ovaj potez EU je ličio na očajnički pokušaj da se dopre do građana Srbije, koji i dalje veruju da su ruske i kineske donacije tek par procenata manje nego evropske, što je daleko od istine. U tom smislu se Vučićeva mlaka, usputna i kasna zahvalnost EU na pomoći savršeno uklapa u sliku srpskog neiskrenog odnosa prema njoj.

EVROPSKE INTEGRACIJE – SVE PO STAROM

Odnos EU prema kandidatima za članstvo na Zapadnom Balkanu poslednjih godina imao je nekoliko karakteristika: tolerisanje autoritarnih tendencija, blokada otvaranja pregovora sa zemljama koje su *de facto* bile spremne za to, nemogućnost uticaja na promene u BiH, nefer odnos prema Kosovu u pogledu viznog režima, neveliki politički apetiti za proširenjem, potkusurivanje najmoćnijih članica debatom o novoj metodologiji i slično. Zbog svega ovoga je odluka o početku pregovora sa Severnom Makedonijom i Albanijom usred najvećeg izazova sa kojim se EU suočila nakon Drugog svetskog rata imala veliku simboličku važnost. Srbija na ovu odluku EU nije ni reagovala i time je ponovo pokazala kakav značaj za nju imaju evropske integracije regiona.

Završetak vanrednog stanja u Srbiji poklopio se sa dugo očekivanim samitom Evropske unije i Zapadnog Balkana u Zagrebu. Pred sam samit objavljena je Deklaracija civilnog društva "Sa ili bez EU", kojom se između ostalog traži od EU i zemalja regiona da intenziviraju i ubrzaju reforme u oblastima osnovnih prava i sloboda, sudstva, vladavine prava i demokratskih institucija. Samit je na kraju protekao u potpunoj senci pandemije kovida-19. Bilo je primetno razočaranje lidera EU zbog antievropskih poruka koje su stizale iz regiona prethodnih meseci, ali i zbog značajnog nazadovanja demokratije i vladavine prava.

MASKE SU PALE

Maske su pale i interesi srpske spoljne politike su ogoljeni tokom pandemije kovida-19. Ti interesi ne počivaju na vrednostima opšteg dobra, već na mehanizmu za očuvanje postojećeg unutrašnjeg poretka. Vlast u Srbiji prepodne gleda na istok, a popodne na zapad u nadi da će sa svih strana sveta dobiti finansijsku i političku podršku, a za uzvrat je spremna na sve, osim na ograničavanje sopstvene moći.

Međutim, ukoliko se nešto iz korena ne promeni, groteskni pokušaji Srbije da nastavi sa svojom "neonesvrstanom" politikom imaju velike izglede da se završe tragično – tako što će joj jedini partneri biti oni koji je vide kao monetu za potkusurivanje, kao poligon za demonstraciju uticaja ili kao ekonomsko-političkog vazala. Niko, pa ni one zemlje koje aktuelni srpski zvaničnici nazivaju prijateljima, neće imati poštovanja prema državi koja je neiskrena i nepoštena u svojim spoljnopolitičkim odnosima. Takvu državu sve druge gledaju sa podozrenjem, kao plen ili kao igralište na kome mogu ostvariti neke njima važnije interese, uz potpunu nezainteresovanost za moguće posledice po to igralište. Takva država više i neće moći da vodi spoljnu politiku, drugi će to činiti umesto nje.

Ova kriza je prelomna tačka u globalnim odnosima i najveća je utopija verovati da se može sve nastaviti po starom. Ako Srbija to ne shvati sama, realnost će je naterati na to. Ukoliko želi da bude pouzdan i kredibilan međunarodni akter, Srbija ne sme dozvoliti da umesto subjekta postane objekat međunarodnih odnosa. Borba za uticaj u njoj je geopolitika kojoj ona u ovom trenutku nije dorasla. Geopolitika u kojoj će onaj ko misli da može sve druge da prevari, ostati na kraju sam, bez saveznika, bez suvereniteta i bez uticaja. ¶

Priredio: M.T.

Intervju: Nebojša Vladisavljević, autor knjige
Uspon i pad demokratije posle Petog oktobra

Kako smo zaradili Vučića

"Cilj ne sme biti samo pad nedemokratske vlasti, već i postavljanje osnove za dugoročnu obnovu demokratskih ustanova. U suprotnom, čak i kada bi se ovaj režim urušio zbog međunarodnog pritiska ili sopstvenih problema, završili bismo kao Ukrajina, na partijskoj pijaci i ostavljeni na milost i nemilost 'oligarsima' i njihovim političkim i medijskim najamnicima"

Fotografije: Bojan Stekić

Nebojša Vladisavljević, profesor na beogradskom Fakultetu političkih nauka, doktorirao je na Londonskoj školi ekonomije i političkih nauka (LSE), gde je jedno vreme i predavao uporednu politiku i regulaciju etničkih sukoba. Istražuje autoritarizam i demokratizaciju, društvene pokrete i revolucije, nacionalizam i regulaciju nacionalnih i etničkih sukoba, ustavni dizajn u novim demokratijama i podeljenim društvima, te ulogu medija u demokratizaciji. Pored *Uspona i pada demokratije posle Petog oktobra*, autor je i studije o "antibirokratskoj revoluciji" i Slobodanu Miloševiću.

"VREME": Koje su, po vama, glavne uporišne tačke sadašnje naprednjačke vlasti? Mediji odnosno manipulacija, socijalna demagogija, podrška međunarodne zajednice, kontrola dobrog dela opozicije, klijentelizam, sklonost građana ka autoritarnim vođama ili nešto drugo?

NEBOJŠA VLADISAVLJEVIĆ: Ova vlast funkcioniše na više nivoa. Ovladali su medijskom scenom zloupotrebljavajući privatne tabloidne medije kao svoje propagandne biltene i udarajući njima po kritičarima vlasti i drugim medijima. Danas je njihov bilten i informativni program RTS-a. Demokratska opozicija je načeta kriminalizacijom jednih i kooptiranjem drugih istaknutih pojedinaca, a suzbija se svim sredstvima. Paralelno se neguje prorežimska opozicija, i ruskokineske i evropske orijentacije. Izbori su i dalje višestranački, ali sada i autoritarni. Masovno se zloupotrebljavaju državne institucije i javni resursi u partijske svrhe, a protiv demokratske opozicije. Klijentelizam obezbeđuje deo podrške režimu. Najsveži primer je predizborni poklon biračima od 100 evra. Zatim imamo zapošljavanje partijske vojske u javnom sektoru, iako posao obavljaju na drugim mestima blateći kritičare vlasti. A visoka korupcija je rezervisana za uticajne ličnosti režima, njihove prijatelje i poslovne ortake. Reč je o novom autoritarizmu, odnosno mešovitom režimu koji kombinuje demokratsku fasadu i autoritarnu vladavinu, kao u vreme Miloševića.

U Srbiji smo direktno iz karantina uleteli u predizbornu utrku, a kako vidimo, počelo je prilično žestoko: štrajkovi glađu, konstantne prozivke, etiketiranja i satanizacija političkih oponenata, incidentne situacije, sukobi unutar pojedinih opozicionih stranaka... Šta možemo da očekujemo u narednom periodu?

Eskalacija sukoba prethodnih dana izvire delom iz velike nervoze svih političkih protagonista, izazvane epidemijom i karantinom, a delom iz pojačane represije vlasti. Ekspresno ukidanje ranijih ograničenja dok epidemija još traje govori da su vlastima skupštinski izbori u junu važniji od zaštite javnog zdravlja. Pokušaji demokratske opozicije da

raznim vrstama protesta ukaže na takvo stanje, jer većina građana nema pristup nezavisnim medijima, kao i na odsustvo elementarnih uslova za slobodne i poštene izbore, izazvali su neproporcionalni odgovor vladajuće stranke. Oni koji kontrolišu sve poluge moći, i sistematski ih zloupotrebljavaju protiv kritičara vlasti, sada "štrajkuju" protiv tužilaštva i opozicije i dovode stotine građana autobusima da "spontano" protestuju protiv jednog opozicionog poslanika, dovodeći ih tako u opasnost da se zaraze jedni od drugih. Verovatno sami procenjuju da će im vanredne prilike povodom epidemije dugoročno oboriti podršku. U svakom slučaju, pred nama je razdoblje puno neizvesnosti.

Ovih dana mediji su prepuni sukoba unutar Demokratske stranke. Ova stranka, koja je jedna od glavnih postoktobarskih političkih stubova, ne prestaje da se deli, a čini se da su tabloidi bliski vlasti to jedva dočekali. Kako gledate na stanje u DS-u i uopšte na svojevrsnu atomizaciju glavnih petooktobarskih stranaka?

Očigledno je reč o zajedničkom pokušaju vlasti i male grupe unutar stranke da preuzmu kontrolu. Ta stranka nije samo najuticajniji deo demokratskog dela političke scene od kraja socijalizma, već i jedina demokratska stranka koja je uspela da sačuva bar deo ranije infrastrukture i aktivista. Vlastima ne odgovara prvi ozbiljniji pokušaj u demokratskoj opoziciji da se obnovom vođstva i organizacije, kao i radikalizacijom otpora vlastima, prevaziđe hipoteka neuspeha iz prethodnih godina. A iskusnim poslanicima koji su dominirali strankom u vreme njenog najvećeg pada ne odgovara bojkot izbora, jer tako gube poslanička mesta i medijsku vidljivost. Jedni su se odlučili za izlazak na izbore na drugim izbornim listama na koje vlast gleda blagonaklono, a drugi sada žele da preuzmu stranku.

Kako, generalno, procenjujete snagu opozicije u Srbiji danas? Ona deluje prilično razbijeno, konfuzno i neinventivno. Sa jedne strane, tu su stranke koje bojkotuju izbore, a sa druge – one koje idu na izbore uprkos tome što oni neće biti ni približno fer i demokratski. I kakav je vaš stav o bojkotu izbora?

Fingiranu opoziciju ne treba shvatati ozbiljno, jer opstaje kroz podršku vlastima i napadima na autentičnu opoziciju. Kada je reč o demokratskoj opoziciji, legitimne opcije su i bojkot i izlazak na autoritarne izbore. Opozicija se suočila sa sličnim dilemama i tokom devedesetih. To je pitanje procene domaćeg i međunarodnog političkog miljea i sopstvenih kapaciteta u određenom trenutku, ali i dugoročnih posledica. Već duže vreme, opozicija učestvuje na autoritarnim izborima i u autoritarnim institucijama, kao što je parlament, a političke prilike su sve nepovoljnije, pa ne čudi da je najveći deo demokratske opozicije izabrao bojkot.

Smisao bojkota je delegitimacija vlasti i prema domaćoj i međunarodnoj javnosti. Po reakciji vladajuće stranke, koja pokušava da "milom ili silom" privoli demokratsku opoziciju da izađe na izbore, kao i nervozi njima bliskih međunarodnih igrača, vidimo da je bojkot već delimično uspeo. Pravi efekat bi bio postignut aktivnim vaninstitucionalnim delovanjem, uz terenske akcije širom zemlje pre i posle izbora. Efekte bojkota ne treba procenjivati kratkoročno, kroz izlaznost građana, jer će deo opozicionih birača glasati uprkos bojkotu, baš kao i devedesetih. Tadašnje iskustvo sugeriše da je bojkot delegitimisao Miloševićevu vlast na duži rok, a da su neke velike opozicione stranke praktično izbrisane sa političke scene jer su se našle na pogrešnoj strani.

Ima li, međutim, Srbija uopšte potencijala da se promeni i demokratizuje?

Takav potencijal danas možda nije svima očigledan, imajući u vidu trenutno stanje vlasti i opozicije, ali svakako postoji. Često se zaboravlja da je Srbija izuzetak kada je reč o masovnom otporu autoritarizmu u postsocijalističkim državama devedesetih, o čemu svedoče veliki protesti opozicije i građana koji su više puta ozbiljno uzdrmali Miloševića i konačno ga oborili s vlasti. Retki su takvi primeri u globalnim razmerama. A zatim dolazi decenija velikog uspona demokratije u nepovoljnim unutrašnjim i međunarodnim okolnostima. Da se potencijal za promene u zemlji nije ugasio, govore višemesečni masovni protesti građana širom zemlje u prvoj polovini prošle godine. Bez tog pritiska "odozdo" ne bi bilo ni bojkota parlamenta, ni bojkota izbora od strane demokratske opozicije.

Posvetimo se sada, konkretno, vašoj knjizi koja tretira postpetooktobarsku Srbiju. Postoji ta mantra o "šestom oktobru", koju slušamo već dvadeset godina, o tome kako demokratske vlasti nisu izvršile potrebnu lustraciju i radikalni raskid sa prošlošću, te je stoga dočekala da na vlast dođu oni koji su 2000. godine poraženi. Koliko je priča o "šestom oktobru" zaista utemeljena?

Peti oktobar je prelomna tačka u našem političkom razvoju. Reč je o kulminaciji otpora nedemokratskoj vlasti u prethodnoj deceniji, koji je dramatično promenio odnos političkih snaga i tako omogućio radikalnu promenu spoljne i unutrašnje politike zemlje, izgradnju demokratskih ustanova i stvaranje uslova za dugoročni razvoj demokratije. Nove vlasti su brzo zakazale slobodne i poštene izbore, u vreme uspona medijskih sloboda, i posvetile se ekonomskim promenama, suzbijanju nasleđene korupcije i evropskim integracijama. Zagovornici "šestog oktobra" smatraju da to nije bilo dovoljno i da je trebalo iskoristiti slom starog režima za neku vrstu dodatne radikalne političke transformacije, bez provere da li takva politika uživa podršku većine građana i ne obaziruć se na pravne standarde. Primeri drugih država nam govore da takvi pokušaji najčešće završavaju u novim oblicima autoritarizma.

A kada bismo sa ove vremenske distance napravili presek onoga što su »

Često se zaboravlja da je Srbija izuzetak kada je reč o masovnom otporu autoritarizmu u postsocijalističkim državama devedesetih, o čemu svedoče veliki protesti opozicije i građana koji su više puta ozbiljno uzdrmali Miloševića i konačno ga oborili s vlasti

petooktobarske stranke uradila u periodu od 2000. do 2012. godine, šta bismo dobili kao rezultat?

Prva decenija posle pada Miloševića označava veliki uspon demokratije uprkos nepovoljnom nasleđu starog režima, uključujući urušenu ekonomiju i osiromašene građane. Fluidni državni okvir i otvorena identitetska pitanja podsticali su sukobe oko preispitivanja prošlosti, evropskih integracija i kosovskog pitanja, kao i prava novih manjina, i ometali institucionalni razvoj, iscrpljivali resurse demokratskih stranaka i polarizovali javnost. Ipak, sukobi su uglavnom rešavani na slobodnim i poštenim izborima i unutar političkih ustanova, dakle, promenom odnosa političkih snaga i određivanjem smera politike demokratskim putem. Obimno empirijsko istraživanje na kojem počiva ova knjiga, uz izvode iz više desetina razgovora sa ključnim protagonistima, govori o snažnom političkom takmičenju vlasti i opozicije i unutar vladajućih koalicija, širokoj participaciji civilnog društva i neprestanom pozivanju na odgovornost državnih funkcionera od strane javnosti. Dakle, tada je na delu mlada funkcionalna demokratija, slična onima u evropskim kontinentalnim državama.

Šta smatrate za glavne uzroke pada demokratije u Srbiji i koliko su na taj pad uticali međunarodni činioci?

Nepovoljni međunarodni kontekst se ogledao u prelivanju globalne ekonomske krize na naše prostore i u recesiji međunarodne promocije demokratije. Ipak, unutrašnji uzroci su važniji. Naš primer govori da se precenjuje značaj nedemokratskih snaga i potcenjuje uloga demokratskih stranaka i vođstva u padu demokratije. Ozbiljne greške demokratskih stranaka ugrozile su legitimnost demokratije i sopstveni kapacitet da se odupru potencijalno nedemokratskim snagama. Neuspešno rešavanje problema izazvanih ekonomskom i socijalnom krizom i transformacija u stranke vlasti, uz širenje klijentelističkih aranžmana i čak pokušaje neformalnog ograničavanja medijskih sloboda, oborili su podršku građana i demobilisali deo demokratske javnosti. Raniji raspad petooktobarskog bloka oko kosovskog pitanja i evropskih integracija dugoročno je oslabio demokratske stranke i ojačao njihove protivnike, a kasniji gubitak vlasti je podstakao mnoge funkcionere, finansijere i aktiviste da svoje apetite zadovolje na drugoj strani. Tada nastupa kolaps demokratskog dela političke scene, koji je omogućio prerušenim radikalima da rade šta hoće.

Skoro već deceniju slušamo najave da će Vučić rešiti problem Kosova i konstatacije da zbog toga ima podršku međunarodne zajednice. Da li se vama čini da je to tako? I da li uopšte izgleda da je "rešenje kosovskog problema" suštinski na dnevnom redu?

Vučić i drugi autoritarci u našem regionu su stekli podršku ključnih međunarodnih igrača ekspresnim uklapanjem u njihove spoljnopolitičke prioritete. U našem slučaju, reč je o velikim koncesijama oko kosovskog pitanja i obećanjima o daljim koracima u tom smeru. Zauzvrat, evropski igrači simuliraju napredak zemlje u pristupanju EU i praktično daju odrešene ruke vlastima da se obračunaju sa demokratskom opozicijom. Ipak, vladajuća stranka se u velikoj meri oslanja na podršku građana koji imaju "tvrđi" stav prema kosovskom pitanju. Dosadašnje koncesije su prikrivene sistematskim dezinformisanjem javnosti od strane provladinih tabloidnih medija, ali trajno rešenje te vrste neće biti moguće sakriti. Zato vlasti neće pristati na takvo rešenje ako ne procene da bi im više štetio gubitak međunarodne podrške. Širi kontekst je da kosovsko pitanje ulazi u red ozbiljnih problema za čije trajno rešavanje je neophodan širok dogovor, ne samo dve strane u sukobu i brojnih protagonista sa obe strane, već i više međunarodnih igrača sa različitim interesima. To nije lako ostvariti.

Knjigu završavate poprilično pesimističnom ocenom da će u Srbiji "borba protiv autoritarizma potrajati". Šta bi trebalo da se desi pa da ova vlast izgubi podršku, i da li uopšte možemo da očekujemo mirnu promenu vlasti?

Ta ocena izvire iz trenutnog stanja demokratske opozicije i sve šire represije režima. Stvaranje formalnih koalicija opozicionih stranaka nije dovoljno da se povrati kredibilitet demokratske opozicije među građanima. Nedostaju obnova vođstva, razvoj organizacione infrastrukture i širenje članstva pojedinačnih stranaka, vaninstitucionalno delovanje širom zemlje, a naročito tamo dokle ne dopiru nezavisni mediji. Smisao vaninstitucionalnog delovanja nije samo u neprihvatanju autoritarnih izbora, već i u razvoju organizacionih kapaciteta demokratskih snaga, stvaranju širih političkih identiteta zasnovanih na demokratiji i ljudskim pravima i trajnih saveza demokratskih stranaka, organizacija civilnog društva, lokalnih pokreta i građana.

Cilj ne sme biti samo pad nedemokratske vlasti, već i postavljanje osnove za dugoročnu obnovu demokratskih ustanova. U suprotnom, čak i kada bi se ovaj režim urušio zbog međunarodnog pritiska ili sopstvenih problema, završili bismo kao Ukrajina, na partijskoj pijaci i ostavljeni na milost i nemilost "oligarsima" i njihovim političkim i medijskim najamnicima. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Srbiji je potreban pravi politički sukob

Ocena da se Srbija nalazi na ivici građanskog rata površna je zato što je za takvu ocenu potrebno imati mnogo jasniju i supstancijalniju podelu nego što je ona na podržavaoce i protivnike jedne vlasti

Piše: **Filip Balunović**

Politički filozof

Sve češće slušamo o tome da je situacija u Srbiji na ivici građanskog rata. Maniri kojima se služe političari, kažu nam, prelivaju se na društvo. Ono se zbog toga deli duž linije "za" i "protiv" aktuelne vlasti. Štrajkuje se glađu, fizički se napadaju neistomišljenici, vređa se, psuje i pljuje. Vreme je da neko povuče ručnu, da izbalansira brod koji se ljulja. Potrebni su, tako ide narativ, jedinstvo, brisanje razlika ili uspostavljanje "parlamentarnog" dijaloga među neistomišljenicima. Po mom sudu, ovakva dijagnoza pati od najmanje dve zarazne infekcije i jednog akutnog stanja. Prva zaraza je analitička lenjost i površnost. Druga je kvazipacifizam, koji teži da maskira društvene bolesti i političku impotenciju. Akutno stanje je ono koje neodoljivo podseća na jedinstvo nacije u ime očuvanja starih i/ili sticanja novih privilegija preko leđa osiromašene većine.

BEZ SUŠTINSKIH PODELA

Krenimo od zaraza. Ocena da se Srbija nalazi na ivici građanskog rata površna je zato što je za takvu ocenu potrebna mnogo jasnija i supstancijalnija podela nego što je ona na podržavaoce i protivnike jedne vlasti. Čak i u slučaju da se onaj na vlasti predstavlja kao "diktator", on je po pravilu simbol politike ili sistema, na primer, monarhije ili fašizma. Tamo gde su nacionalne države multietničke, može biti i simbol prevlasti jedne etničke ili religijske grupe nad drugom. To su uslovi za građanski rat između republikanaca/socijalista i fašista, partizana i fašističkih kolaboracionista, ili hrišćana i muslimana. U Srbiji u ovom trenutku ne postoji sukob između dva sistema, niti dve ideologije, niti dve etničke ili religijske grupe. "Prozapadna" opozicija je osakaćena jer je i onaj protiv koga se bune prozapadno orijentisan. Rusofili, konzervativna i ekstremna desnica nemaju razloga da se bune jer je onaj na vlasti rusofil i pazi na status crkve, a ekstremne desničare je uhlebio i namirio. Dakle, u Srbiji, naizgled, nema suštinskih podela jer ih je sve u sebi sublimirao i međusobno pomirio Predsednik. Zbog prirode vladavine, Vučić je ipak morao da se okruži mediokritetima, od kojih su neki to oduvek bili, a neki su u hodu probudili taj skriveni talenat. Opoziciju, zapravo, nervira što ovaj neće da deli vlast ni sa kim, a građansku elitu što ne može da uživa status koji bi uživala u nekim drugim okolnostima. Frajer jednostavno želi da ima sve pod sobom i širok horizont pred sobom. A to ne može ako mu neko stalno zvoca, zateže i zakera, ili nedajbože ucenjuje. Dosta mu je diktata i ucena koje mora da trpi spolja. U svom selu, on želi da bude glavni. On je sluga svima drugima osim svom narodu.

Zašto se onda posle zaoštravanja na političkoj sceni sada sve češće čuju pozivi da se zaustavi produbljivanje podela u društvu i time oslabi atmosfera "građanskog rata". Prvi razlog je predstavljanje aktuelnih podela ("za" i "protiv" Vučića) kao relevantnih za politiku. Bez klase, bez ideologije ili identiteta, ipak, nema ni politike. Činjenica jeste da je aktuelna vlast ogolila sve bolesti društva, da je političku manipulaciju doterala skoro do kraja i ukinula bilo kakav potencijal za političko. Ipak, to nije opravdanje za ove što imitiraju suštinsku alternativu. Otuda nema razloga da se koči produbljivanje konflikta, jer *političkog* konflikta i nema. Ali kad već govorimo o građanskim ratovima, političkom i linijama podela (a otuda i sukoba), treba ipak naglasiti da su podele i te kako poželjne, da je sukob u političkom prostoru nužan ako ćemo ga uopšte tako nazivati. Da se ne zavaravamo, ova zemlja neće u skorije vreme pacifikovati svoje sukobe i zbog toga nas smirivanje strasti vodi sve dalje od uspostavljanja supstancijalnih linija političke podele. Za razliku od ove aktuelne, te linije moraju odražavati sukob između radništva i parazita, između internacionalizma i nacionalizma, između sekularnog i klerikalnog, između prosistemskog liberalizma, konzervativizma (pa i neofašizma) sa jedne i progresivne levice sa druge strane. Liberalno balansiranje broda čiji je zadatak da ne dozvoli naginjanje ni levo ni desno, istorijski se neretko završavalo prevrtanjem plovila na desnu stranu. Umesto čekanja da Vučić pusti s lanca svoje uhlebljene neofašiste, da bi nas onda od njih "spasavao", treba predupredi ti ovakav scenario.

Nama je tako više nego ikada potrebna atmosfera "građanskog rata", nama je potrebno zaoštravanje kako bi se izbegla zamka "parlamentarnog dijaloga" uz očuvanje postojećih odnosa moći. Potrebno je produbiti podele, ogoliti političke uloge i jasno definisati političke pozicije. Nama su potrebni sukob i borba i potrebna nam je politika koja zaoštrava gde treba, kako treba i protiv koga treba. Umesto protiv izbeglica, treba zaoštriti za njih. Umesto protiv Albanaca, sa njima. Umesto protiv Vučića, zbog radništva i protiv modernog ropstva. Nama nije potreban pacifizam, jer je on poslednje utočište sistema koji ne želi da pacifikuje sebe, već potencijalni otpor. ¶

Nevolje sa autonomijom: O ataku na Institut za filozofiju i društvenu teoriju

Demokratska država predstavlja zajednicu suverenih građana, a autonomija nauke u takvoj državi postoji da bi se nauka u interesu te zajednice zaštitila od zloupotreba izvršne vlasti, da ne bi vlast kadrirala i "ocenjivala" rad naučnika jer upravo tada dobijamo staljinističku ili "samoupravljačku" nauku. Stoga, ni "osnivač" IFDT nije trenutna vlast u Srbiji, već zajednica suverenih građana čiji je interes da nauka bude zaštićena od samovolje vlasti kako bi se optimalno razvijala

Pišu: **Marjan Ivković i Srđan Prodanović**

Doktori nauka i istraživači na Institutu za filozofiju i društvenu teoriju

Kako se danas u Srbiji ruši autonomija naučnog rada? Na isti način na koji se ruši i svaki drugi oblik autonomije u ovoj zemlji: zloupotrebom institucija na štetu javnog interesa koja se pravda praznim proceduralizmom, autoritarizmom pod okriljem zakona. Skorašnji primer uzurpacije rada Instituta za filozofiju i društvenu teoriju (IFDT) ilustrativan je primer ovog pogubnog procesa, koji je sve rasprostranjeniji u našem društvu.

Naime, ovaj Institut se već više od četiri decenije teorijski i praktično bori da u Srbiji demokratija prestane da bude bezvredna moneta na dnevnopolitičkoj pijaci i postane deo naše svakodnevice, odnosno da se kroz intelektualni angažman pomogne razvoj istinskog demokratskog etosa koji može da osnaži slabe i ranjive, i pomogne svakom članu društva da ostvari svoje ljudske i intelektualne potencijale. Istorija IFDT u kome su, između ostalih, radili Dragoljub Mićunović, Miladin Životić, Ljubomir Tadić, Zoran Đinđić, Vojislav Koštunica, Vesna Pešić, Zagorka Golubović i Nebojša Popov, svedoči ne samo o tome koliko dugo ova ideja orijentiše rad Instituta, već i o veoma konsekventnoj pluralnosti glasova koji su je branili. Važno je istaći da je u IFDT uvek postojala jedna temeljna linija slaganja među pluralnim glasovima: da se pred bahatošću svake nelegitimne vlasti ne sme ustuknuti, već se jasno i hrabro mora ukazati na socijalnu patologiju koja je prisutna u datom istorijskom trenutku, i iz koje dotična bahatost izvire.

BEZ KONSULTACIJA SA KOLEKTIVOM

Institut za filozofiju i društvenu teoriju i danas nastoji da opravda ovaj ozbiljan zalog, pre svega angažovanjem istraživača i istraživačica koji su nakon usavršavanja u inostranstvu odlučili da se vrate u ovu zemlju (IFDT ima najveći procenat akademskih povratnika od svih instituta u Srbiji). Uspeh u ovom periodu je merljiv objektivno, jer je Institut dobio vrhunske međunarodne projekte Horizont 2020, Žan Mone i COST, njegov časopis "Filozofija i društvo" je prihvaćen na svetski priznatim indeksnim bazama Scopus i Web of Science, a citiranost radova njegovih zaposlenih u vrhunskim bazama citiranosti SSCI i AHCI kontinuirano raste. Upravo stoga što u svojim istraživanjima uočavaju obrise jedne društvene patologije u Srbiji oličene u padu društvenog poverenja, otimanju institucija od strane vlasti i ukidanju prostora za javnu debatu, zaposleni u IFDT nisu mogli da se izoluju od javnosti kao što to intelektualci nekad čine, već su, u duhu institucije kojoj pripadaju, izrazili solidarnost sa građanima koji su smatrali da nešto u ovoj zemlji mora da se menja, ukazujući na naučnu utemeljenost njihovih zahteva.

I baš tada počinju nevolje. U martu 2019, Vlada donosi odluku o novom sastavu Upravnog odbora Instituta bez konsultacije sa kolektivom, čime je narušena dobra praksa da Vlada konsultuje zaposlene prilikom imenovanja svoja četiri člana Upravnog odbora naspram tri člana iz Instituta, praksa koja postoji da bi se sprečile zloupotrebe ove asimetrije moći (do izmena Zakona o nauci 2010. godine odnos članova je bio 4:4, i IFDT je podržao Mrežu akademske solidarnosti i angažovanosti (Masa) u podnošenju inicijative Ustavnom sudu Srbije da se sporna odredba Zakona izmeni kako bi se vratio paritetan odnos). Da stvar bude još gora, za predsednika Upravnog odbora postavljen je Zoran Avramović, jedan od izvornih kadrovika Srpske radikalne stranke, a današnji "ponovo rođeni" pripadnik Srpske napredne stranke, "stručnjak" koji u celoj svojoj karijeri nije objavio niti jedan rad na pomenutim međunarodno priznatim listama, još manje rukovodio nekim evropskim projektom.

O tome da predstavnici vlasti ne shvataju šta je autonomija nauke svedoči, na primer, tekst pomenutog Zorana Avramovića za nedeljnik "Pečat" (13. 03. 2020) u kome on argumentuje da državni namesnici, a ne već postojeća stručna

Foto: Bojan Stekić

i nezavisna tela, treba da daju *ocenu* rezultata naučnog rada, sugerišući da bi Upravni odbori trebalo da vrše funkciju svojevrsne moralne policije koja će uterati (napredni) normativni poredak u institucije. Logika kojom se pravda ovakvo nasilje nad naučnim radom zapravo je ideja "vlasništva": država je vlasnik naučnih instituta, pa stoga ako se njenim birokratama neki rezultat ili projekat ne svidi, poslaće moralne policajce (ili možda pre izvršitelje) da zavedu red. Činjenicu da bi i Upravni odbor i kolektiv Instituta, kao i matično ministarstvo, trebalo da rade u interesu javnog dobra, te da državno vlasništvo nad nekom institucijom ne podrazumeva da je ista slepi podanik države, predstavnici vlasti evidentno ne razumeju.

AUTONOMIJA INSTITUTA

Ovakva argumentacija vlasti, koju artikulišu akteri poput Avramovića, državnog sekretara za nauku Vladimira Popovića i v.d. direktora IFDT od januara Veselina Mitrovića, višestruko je sporna, počevši od poistovećivanja države sa izvršnom vlašću. Demokratska država predstavlja zajednicu suverenih građana, a autonomija nauke u takvoj državi postoji da bi se nauka u interesu te zajednice zaštitila od zloupotreba izvršne vlasti, da vlast ne bi kadrirala i "ocenjivala" rad naučnika jer upravo tada dobijamo staljinističku ili "samoupravljačku" nauku. Stoga, ni "osnivač" IFDT nije trenutna vlast u Srbiji, već zajednica suverenih građana čiji je interes da nauka bude zaštićena od samovolje vlasti kako bi se optimalno razvijala.

Instituti u tom smislu moraju uživati isti stepen autonomije kao Univerzitet, što je smisao inicijative Mase pred Ustavnim sudom. Po predstavnicima vlasti, samo su pojedinci unutar naučnih institucija sposobni za "uzurpaciju", odnosno zloupotrebu svojih ovlašćenja, ali ne i pojedinci unutar organa vlasti poput, na primer, državnog sekretara Popovića, koji jednom institutu sa izvanrednim rezultatima u januaru nameće v.d. direktora izvan kolektiva, što je do sada nečuvena praksa. V.d. direktora je inherentno autoritarna figura koja se imenuje bez konkursa, i kršenje dobre prakse da se v.d. imenuje iz kolektiva kako bi se ova nelegitimnost umanjila predstavlja uzurpaciju sa ciljem uništenja kolektiva i preoblikovanja IFDT po meri vlasti. Inače, u kojoj meri je ovo štetna politika učinila je očiglednim i epidemija virusa kovid-19 kada se, po mišljenju čelnika Sindikata lekara i farmaceuta Srbije, upravo poslušničko postupanje vršioca dužnosti direktora u zdravstvenim institucijama pokazalo kao jedna od glavnih prepreka efikasnom i profesionalnom funkcionisanju zdravstvenog sistema.

MEHANIZMI KONTROLE

Dakle, vlast "kontrolu rada" naučnih instituta shvata kao prostu (brojčanu) dominaciju svojih predstavnika u upravnim odborima instituta – po toj logici, na primer, trebalo bi da se i većina članova Upravnog odbora Radio-televizije Srbije imenuje na predlog organa vlasti, a ne stručnih tela. Ovakva "kontrola" zapravo je mehanizam represije: u čak tri instituta sa kojima je IFDT stupio u kontakt kroz Masu – Institutu za nuklearne nauke "Vinča", Institutu za medicinska istraživanja i Institutu za interdisciplinarna istraživanja – četiri člana upravnih odbora iz redova Vlade su na konkursima za direktora dirigovano glasala protiv kandidata koje su podržala naučna veća ovih instituta. I tu nije kraj, jer do nas dolaze informacije da je takvih instituta još više. Pravi mehanizmi kontrole u demokratskim društvima podrazumevaju postojanje nezavisnih stručnih tela koja kontrolišu i rad izvršne vlasti i moguće zloupotrebe ovlašćenja unutar naučnih institucija, u skladu sa demokratskim načelom "kočnica i ravnoteža" (checks and balances). Naposletku, predstavnici vlasti uporno ponavljaju da kolektiv IFDT želi da "odlučuje" o četiri člana Upravnog odbora koje Vlada imenuje na predlog Ministarstva. Kako je rečeno, IFDT zahteva da se poštuje dobra praksa konsultovanja kolektiva prilikom ovih imenovanja, koja predstavlja jedini mehanizam kontrole samovolje vlasti dok se Ustavni sud ne oglasi po pitanju odredbe o odnosu 4:3 članova upravnih odbora instituta u korist vlasti.

Cilj represije koju nad Institutom za filozofiju i društvenu teoriju sprovodi vlast u Srbiji jeste nametanje novog direktora IFDT na četiri godine bez konkursa, nakon isteka mandata v.d. direktora u julu. Ovaj autoritarni čin omogućava još jedna odredba u Zakonu o nauci čija je ustavnost upitna, koja Vladi daje pravo da nakon dva neuspešna saziva Upravnog odbora ukazom imenuje direktora. Kako drugačije objasniti činjenicu da Upravni odbor Instituta do danas nije konstituisan kako bi se raspisao konkurs za direktora (poziv za konstitutivnu sednicu upućuje predsednik UO)? Argument da se to ne čini zbog "protivljenja kolektiva" ovakvom sazivu UO ne zvuči ubedljivo, s obzirom da vlast nije imala problem da Institutu nametne spoljašnjeg v.d. direktora uprkos protivljenju kolektiva.

Kako tumačiti i činjenicu da je Vlada, prilikom zamene tri člana Upravnog odbora u januaru ove godine, ovaj potez tretirala kao raspuštanje prethodnog saziva UO i formiranje novog, iako je samo manjina članova zamenjena? Jasno je da je Vlada iskoristila priliku da "ispuca" jedan od dva saziva Upravnog odbora iz pomenute odredbe zakona – ukoliko se i trenutni saziv UO ne konstituiše i ne raspiše konkurs do jula, vlast će doći u poziciju da "oktroiše" direktora. To je, dakle, način na koji predstavnici vlasti zamišljaju "demokratsko" i "meritokratsko" upravljanje Institutom za filozofiju i društvenu teoriju. ¶

Košmar koji traje

SRPSKO MORE 2020: Zlatibor
Foto: Tanjug / Filip Krainčanić

Delovalo je da će turizam u Srbiji imati najuspešniju sezonu "u novijoj istoriji". Ova grana privrede je i inače rasla od 2013. godine, kada je zabeleženo 6,6 miliona noćenja, ali je rast ubrzan od 2017. godine. Od 3,09 miliona dolazaka i 8,33 miliona noćenja u Srbiji 2017, za samo dve godine došlo se do rekordne 2019, sa 3,69 miliona dolazaka (pola domaćih gostiju, pola stranih) i 10,1 milion noćenja (oko šest miliona domaćih i četiri miliona stranih turista).

Početkom nove, 2020. godine, izgledalo je da će ovaj rekord s lakoćom biti nadmašen: u februaru ove godine zabeleženo je oko 730.000 noćenja, maltene koliko ih je bilo 2019. u aprilu (776.000). No, februar je označio kraj bajke i početak košmara u turizmu – kako domaćem tako i na globalnom nivou – a još nema naznaka kada će taj košmar da prođe. Već 20. marta je ministar trgovine, turizma i telekomunikacija Rasim Ljajić izjavio da je "ova turistička sezona izgubljena".

Kako ćemo videti, pojedine procene idu i dotle da bi turizam mogao da počne da se oporavlja tek od sledeće sezone, odnosno od marta 2021. A i to ukoliko "drugi talas" epidemije korona virusa ne pomrsi konce.

Prema prognozama Svetske turističke organizacije (UNWTO), međunarodni turizam bi mogao da padne za između 60 i 80 odsto u odnosu na prošlu godinu. "Pandemija korona virusa je najgora kriza sa kojom se međunarodni turizam suočio od početka beleženja prvih rezultata (1950)", procenjuje UNWTO. Najgore su pogođeni Azija i Pacifički region sa 33 miliona dolazaka turista manje. Odmah iza je Evropa, piše UNWTO.

Ukoliko se ostvari najblaži scenario (pad od 60 odsto), odnosno ukoliko se međunarodne granice otvore i putovanja olakšaju od jula, to bi značilo da će gubici u turizmu biti oko 910 milijardi dolara, procenjuje UNWTO. Ako restrikcije potraju do decembra, pad će biti oko 80 odsto, sa gubicima od 1,2 biliona dolara.

KATAKLIZMA TURIZMA

A koliku je štetu turizam pretrpeo u Srbiji, do sada? Prema računici Georgija Genova, direktora Poslovnog udruženja hotelijera i restoratera Srbije (HORES), već smo blizu brojke od 300 miliona evra štete.

"Mi smo sračunali da je 230 miliona evra samo neostvareni prihod od hotelskih gostiju, od toga je 130 miliona evra vezano za noćenja u hotelima, a ostalo je potrošnja u restoranima", kaže Genov za "Vreme". Objašnjava i dalju računicu: "Prosečna potrošnja stranog gosta u Beogradu za gastronomske usluge, za suvenire i zabavu, noćne klubove i diskoteke je oko 69 evra. Ako dodamo saobraćaj, a to je oko 20 odsto od vrednosti noćenja, odnosno još 26 miliona evra, ako dodamo događaje, svadbe, kongresnu industriju, to je još dvadesetak miliona evra, približavamo se brojci od 300 miliona evra. Toliko je Srbija izgubila od turista ove godine u periodu 15. mart – 1. jun. Samo u hotelima je 2.130.000 noćenja manje u tom periodu, ukupno od 3,8 do 4 miliona noćenja uključujući privatni smeštaj", kaže Genov.

Sličnu brojku izneo je i resorni ministar Rasim Ljajić 4. maja, kada je izjavio da će šteta u turizmu za prvih pet meseci 2020. iznositi "približno 300 miliona evra". "Hotelijeri procenjuju gubitke na 230 miliona evra, a agencije između 50 i 70 miliona evra", rekao je tada Ljajić i dodao da će gubici preciznije biti poznati tek na kraju godine.

Da li će turisti koji su navikli na more da se preorijentišu na Srbiju? I da li će vaučeri i tri minimalca biti dovoljni da se barem delom spasu što turistička sezona, što zaposleni i poslodavci u ovom sektoru

Tijana Maljković, sekretar Udruženja za turizam Privredne komore Srbije (PKS), navodi da se gubici ugostiteljskih objekata kreću u rasponu od 200.000 do 1.000.000 dinara, u zavisnosti od lokala. "Sa druge strane, mnogi lokali (klubovi i restorani) generišu gubitke na mesečnom nivou u rasponu 8000–20.000 evra za rente, doprinose, a mnogi i dalje ne rade zbog mogućnosti okupljanja ograničenog broja ljudi", kaže Maljković.

Za sada su poznati podaci o broju dolazaka i noćenja samo za mart 2020, ali se već nazire koliki se ambis otvorio u ovoj privrednoj grani koja, prema rečima ministra Ljajića, čini oko tri odsto bruto domaćeg proizvoda (BDP): od rekordnog februara 2020, mart se prepolovio (103 hiljade dolazaka, 345 hiljada noćenja), naspram 233 hiljade dolazaka i 635 hiljada noćenja u martu prošle godine, a vanredno stanje je uvedeno polovinom meseca; jasno je da će april i maj tek biti katastrofalni.

BEZ STRANACA I INOSTRANSTVA

I pre nego što su u maju počele da popuštaju epidemiološke mere u borbi protiv korona virusa, postavljalo se pitanje kako će država da pomogne ovoj privrednoj grani – po mnogima, među najugroženijim od svih. Nakon ublažavanja, počela su da se postavljaju i sledeća pitanje: koliko je moguće spasti turističku sezonu u kojoj ne može da se očekuje dolazak stranih turista, i gde će ići svi oni turisti koji su svake godine odlazili u inostranstvo na odmor?

Onih turista koji idu da se brčkaju u slanoj vodi nikako nije malo. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u 2018. godini su domaći turisti u aranžmanu domaćih turističkih agencija zabeležili oko sedam miliona noćenja u inostranstvu. Svakako je bilo i dosta onih koji su za svoj groš išli na more, naročito u Crnu Goru i Hrvatsku. Od ovih sedam miliona noćenja, najviše otpada na Grčku – 4,86 miliona, pa potom na Tursku – 467.000.

Sa druge strane, država je i pre pojave korona virusa izdala 160.000 vaučera kojima delom subvencioniše noćenja po Srbiji za finansijski ugrožene grupe stanovništva: penzionere i zaposlene sa primanjima do 60.000 dinara. A kako je udarila korona, pa dva meseca kasnije, 13. maja, država je počela da deli još 400.000 vaučera u iznosu od po 5000 dinara: toliko dobija svako ko je penzioner, student, zaposleni sa mesečnim prihodom do 70.000 dinara, ukoliko odluči da turistički provede bar pet noći na nekoj domaćoj destinaciji – za ovaj drugi krug vaučera, moguće je potrošiti ih i u Beogradu i Novom Sadu.

Ministar Ljajić je tada izjavio da će tih 400.000 vaučera "znatno produžiti turističku sezonu", te da ona neće biti ograničena na dva ili tri letnja meseca, već da će potrajati do kraja godine. "Time ćemo bar delimično smanjiti štetu koja će nastati zbog manjeg broja međunarodnih putovanja", rekao je Ljajić. Osim vaučerima, država je pomogla turizmu i na onaj "opšti" način, tako što je celoj privredi ponudila tri minimalca za zaposlene, da prežive period kada je sve bilo zatvoreno (osim velikim preduzećima, za njih je bila ponuda od tri puta po pola minimalca po zaposlenom).

VAUČERI KAO SLAMKA NADE

Da li će turisti koji su navikli na more da se preorijentišu na Srbiju? I da li će vaučeri i tri minimalca biti dovoljni da se barem delom spasu što turistička sezona, što zaposleni i poslodavci u ovom sektoru?

Mišljenja sagovornika "Vremena" se razlikuju. Prema Tijani Maljković, PKS očekuje da će Srbija beležiti daleko veći rast domaćih gostiju tokom letnjih meseci, tj. da će se većina stanovništva preorijentisati na odmor u svojoj zemlji. "Tokom vanrednog stanja, interesovanje za boravak u seoskim domaćinstvima i vikendicama je bilo vrlo primetno, stoga su se predstavnici ruralnog turizma i kategorizovanog privatnog smeštaja već pripremili i ponudili svoje kapacitete tokom uskršnjih i prvomajskih praznika", kaže Maljković.

Ona kaže i da je vrlo bitno da se zbog vaučera povećao i broj prijavljenih objekata za smeštaj. "Na ovaj način definitivno se podstiče domaći turizam, u celoj zemlji i u obodnim beogradskim opštinama. Takođe, računa se na potrošnju gostiju na destinaciji, te se afirmišu i lokalni ugostitelji, proizvođači lokalnih gastronomskih specijaliteta i suvenirskog programa da svoju ponudu usklade sa potražnjom", dodaje Tijana Maljković.

Da će se "morski" turisti preorijentisati na Srbiju ne veruje Aleksandar Senićić, direktor Nacionalne asocijacije turističkih agencija Srbije (YUTA). Kako kaže, teško je očekivati da turisti koji su išli na more ove godine odmor provedu u Srbiji. "Nije to isto, nije ista klijentela kojoj se mi obraćamo i koju vodimo napolje na more, i ona kojoj se obraćaju agencije koje vode ljude po Srbiji. Ljudi koji hoće more, teško da će more zameniti Srbijom. Ljudi koji vole more, neće otići na jezero, ili će eventualno otići za vikend", kaže Senićić za "Vreme".

On dodaje i da će veliki problem biti nedostatak kapaciteta na najpoznatijim destinacijama, kakve su Zlatibor, Vrnjačka Banja i Sokobanja. (Podsetimo, prema podacima RZS-a, banjska mesta su u 2019. bila najpopularnija destinacija u Srbiji, sa 2,8 miliona noćenja – 27,6 odsto svih noćenja u Srbiji – od toga milion i po noćenja samo u Vrnjačkoj Banji i Sokobanji; na drugom mestu bili su Beograd sa 2,5 miliona noćenja i planinska mesta sa 2,3 miliona).

"Imam podatke sa Zlatibora, iz Sokobanje i Vrnjačke Banje, koji kažu da je vrlo teško pronaći mesto već od sredine juna pa do kraja avgusta, dosta toga je popunjeno još u onom prvom krugu sa 160.000 vaučera. Drugo, veliki broj ljudi nije iskoristio vaučere u martu, aprilu i maju. Oni koji su bili preduzimljiviji, već su to prebacili za neke moguće slobodne termine tokom sezone, tako da će ovi koji budu sada uzeli vaučere jako teško »

Ko se boji korone još

Turisti iz dvadeset zemalja, među kojima je i Srbija, od 15. juna moći će slobodno da putuju u Grčku bez obaveznog testiranja na virus korona. Ko se bude odvažio profitiraće od nižih cena i polupraznih plaža. Obezbeđeni su za svaki slučaj i posebni hoteli za turiste koji se požale na simptome virusa korona

Za "Vreme" iz Soluna

Posle dva i po meseca totalnog zastoja zbog pandemije virusa kovid-19, u Grčkoj je počelo odbrojavanje unazad za početak turističke sezone. Vlasti su razvile plan za prijem turista poštujući smernice međunarodnih zdravstvenih organizacija u vezi sa transportom i gostoprimstvom. Kafei, restorani i taverne otvoreni su 25. maja, a kampovi i hoteli, koji su inače otvoreni preko cele godine, biće ponovo pušteni u pogon od 1. juna. Svi ostali turistički objekti koji posluju tokom turističke sezone biće otvoreni 15. juna. Avionski letovi se postepeno uvode, u prvoj fazi samo preko atinskog aerodroma, a do 1. jula i na ostalim aerodromima u zemlji.

TURISTIČKI PASOŠ

Već je napravljena i turistička "mapa" sa četiri osnovne boje – crvena, narandžasta, zelena i žuta – a svaka od tih boja određuje u kom rangu se nalazi zemlja iz koje turista dolazi u zavisnosti od toga koliko je imala žrtava korone. Za početak, dvadeset zemalja sa sličnim epidemiološkim karakteristikama dobijaju turistički "pasoš" za Grčku: Nemačka, Kipar, Izrael, Kina, Japan, Australija, Norveška, Danska, Austrija, Bugarska, Srbija, Rumunija, Albanija, Severna Makedonija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Poljska, Mađarska, Slovačka i Češka. Turisti iz ovih zemalja moći će od 15. juna da putuju slobodno u Grčku bez prethodnog testiranja, neće morati da idu u karantin, ali će biti uzimani takozvani nasumični uzorci na kojima će biti rađeni testovi na kovid-19.

Postoje, međutim, i zemlje koje su na "crnoj listi", kao što je Velika Britanija, iz koje u Grčku godišnje dođe oko 2,5 miliona turista. Veliki problem predstavljaju i Italija, Španija i Francuska, kao i SAD i Rusija, koje još uvek muči pandemija. Te zemlje za Grčku predstavljaju velika turistička tržišta koja nikako ne želi da izgubi. Ideja je da kada iz ovih zemalja krenu letovi prema Grčkoj, a to će biti najkasnije 1. jula, bude zahtevan test od svih koji odande dolaze, ali će im se i naknadno raditi testovi. Grčka pokušava da izbegne da zbog turizma reskira drugi, uvozni talas pandemije usred leta.

Grčka je jedna od malobrojnih zemalja koja se veoma uspešno izborila sa pandemijom preduzimajući blagovremeno mere koje su inače nedisciplinovani Grci većinom poštovali. Tome su pomogle i visoke kazne za nepoštovanje propisanih mera u doba korone. Zvanično je u Grčkoj 25. maja 2020. zabeleženo ukupno 172 preminula i 2.882 zaražena od kovida-19, urađeno je 155.037 testova. Ti podaci se smatraju izuzetno dobrim za zemlju od 11 miliona stanovnika, od kojih je gotovo četvrtina starija od 65 godina. Poređenja radi, Belgija koja ima skoro isti broj stanovnika kao Grčka ima do sada 9280 smrtnih slučajeva.

POSRTANJE PRIVREDE

Ipak, ovi pozitivni rezultati ne spasavaju Grčku od velike ekonomske recesije prouzrokovane opštom blokadom zbog pandemije. Prema istraživanjima Grčke banke, recesija će u proseku iznositi šest odsto, ali se za 2021. predviđa rast BDP-a od 5,5 odsto. Evropska komisija i Međunarodni monetarni fond predviđaju za 2020. još veću recesiju koja bi mogla da dostigne deset odsto. Razlog za to je velika zavisnost grčke ekonomije od turizma i brodarstva, dva sektora ozbiljno pogođena pandemijom. Turizam u grčkom BDP-u učestvuje sa oko 20 odsto, obezbeđujući pritom više od milion radnih mesta. U 2019. godini Grčku je posetilo oko 33 miliona turista, koji su potrošili 18,2 milijarde evra. Ove godine grčki ministar turizma Haris Teoharis predviđa osam milijardi evra prihoda od turizma. To znači da samo ovogodišnji gubitak prihoda od turizma predviđa smanjenje grčkog BDP-a (koji iznosi oko 200 milijardi evra) za pet odsto, povećavajući nezaposlenost i ri-

da se organizuju da u tim najpoznatijim destinacijama nađu mesto", kaže Seničić. On navodi da će velika potražnja podići i cene, što je ekonomski opravdano, te da se na pomenutim destinacijama pojavljuju novi kapaciteti sa cenama većim za 20-30 odsto.

Seničić dodaje i da je kampanja "Vidi Srbiju" loše urađena, jer je trebalo da bude usmerena na manje poznate destinacije "koje imaju mogućnosti i šta da ponude": "Nema tamo ne znam kakvog smeštajnog kapaciteta u smislu hotela, ali postoji veliki izbor vrlo povoljnog privatnog smeštaja. Ovo jeste bila prilika da se oni pozicioniraju i da uz dobre cene i mogućnost korišćenja vaučera popune svoje kapacitete", kaže naš sagovornik.

NEDOVOLJNI DOMAĆI KAPACITETI

Sa druge strane, prema rečima Tijane Maljković, PKS apeluje na članice "da uprkos potražnji, sezonalnosti i vrsti klijenata, ne treba uzročno-posledično da poslovna klima utiče na cenovnu politiku". "Većina igrača to i poštuje, jer razvijaju svoj posao dugoročno i planski. Potražnja za privatnim smeštajem tokom uskršnjih i prvomajskih praznika je eskalirala u toj meri da je cenovno postavila visoke standarde za vikend-odmore po Srbiji, i tražio se krevet viška", kaže Tijana Maljković.

Govoreći o kapacitetima, ona kaže da je tokom 2018. i 2019. godine u Srbiji otvoreno više od 30 hotela, a najavljena je i

JOŠ UVEK BEZ STRANIH GOSTIJU:
Zaštita osoblja restorana u turističkoj zoni u Atini
Foto: AP Photo / Petros Giannakouris

zik od bankrota, jer se svaka treća turistička firma plaši da do jeseni neće preživeti.

Kako bi izbegao najgori scenario, premijer Kirijakos Micotakis je pod sloganom "očuvanje radnih mesta, smanjenje poreza, jačanje poslovanja" najavio paket ekonomske podrške u visini od 24 milijarde evra. Treba reći da najveći deo tog novca dolazi iz rezerve od 36 milijardi evra koju je u državnoj kasi ostavila prethodna levičarska Sirizina vlada, a ostatak će doći iz budžeta Evropske unije za pomoć članicama pogođenim pandemijom. Zbog pandemije, smanjenja poreskih prihoda zbog poreskih olakšica i povećanih rashoda, jer se svakom zaposlenom isplaćuje 534 evra mesečno kao nadoknada za period kada nisu radili, predviđa se da će doći do eksplozije grčkog javnog duga sa sadašnjih 174 odsto na astronomskih 200 odsto BDP-a početkom 2021. godine.

PAD CENA

Činjenica da mnogi međunarodni mediji u doba pandemije reklamiraju Grčku kao sigurnu destinaciju za leto, da Nemci i inače preferiraju Grčku, kao i prognoze da će ovo biti jedno od najtoplijih leta u poslednjih pedeset godina, što će verovatno produžiti turističku sezonu, budi nadu da će doći do ograničenja negativnih posledica pandemije po grčki turizam. Grčka se kladi na dolazak turista sa Balkana, iz susednih zemalja Rumunije, Bugarske, Srbije i Severne Makedonije, odakle na godišnjem nivou dolazi oko sedam miliona turista. To će naročito biti povoljno za severnu i kontinentalnu Grčku, a manje za ostrvsku koja više ovisi o avionskom i brodskom saobraćaju. Godina će tako možda biti teška, ali ne i katastrofalna.

Situacija u turističkom sektoru negativno utiče i na kupovinu i iznajmljivanje turističkih nekretnina. Predsednika Grčko-srpske privredne komore za Severnu Grčku i Opservatorija za nadgledanje nekretnina u Južno-istočnoj Evropi Kosta Georgakos kaže za "Vreme" da će turističke nekretnine namenjene prodaji i iznajmljivanju ove godine imati umanjene cene i do 40 odsto, ali da će se postepeno od avgusta pa nadalje vratiti u normalnost. "Moram da napomenem da cene u Grčkoj generalno ostaju niske i zato je to dobra destinacija za investicije, posebno u Centralnoj Makedoniji u kojoj dominira drumski turizam uglavnom iz balkanskih zemalja. Svakako će objekti za izdavanje preko Airbnb imati veću potražnju jer se tu turisti osećaju sigurnije, jer imaju manji kontakt sa trećim licima, a da pritom ne gube ništa od odmora", rekao je Kostas Georgakos.

UPUTSTVA ZA TURISTE

Zdravstvena bezbednost je svakako ključ za ovogodišnji turizam, pa zato Grčka primenjuje niz zdravstvenih mera kojih se turisti moraju pridržavati. Preporučuje se izbegavanje gužve, često pranje ruku, nošenje maski u javnom prevozu, pridržavanje pravila o distanci sa drugima od najmanje 1,5 metara i što više boravka na otvorenom prostoru i u prirodi.

Postoji čitav katalog sa uputstvima o tome kako sve treba da funkcioniše, počevši od aerodroma i luka, do turističkih preduzeća, bazena i organizovanih plaža. Predviđeno je da u svakoj oblasti postoji i po jedan hotel-karantin gde će moći da se smeste turisti za koje se testom utvrdi da su pozitivni na virus kovid-19, a u kome će uprkos zarazi moći da nastave svoje letovanje sa svim plaćenim troškovima. Turisti će takođe moći da pozovu broj 1135 preko koga će na engleskom dobiti informacije šta da rade u slučaju da primete da imaju simptome korone.

Ovogodišnje turističko leto svakako će proći kroz veliko iskušenje, ali oni koji odluče da letuju u Grčkoj imaće privilegiju da uživaju u polupraznim plažama, boljoj usluzi i umanjenim cenama. Recina i mitos se već hlade po frižiderima, a koliko će girosa biti prodato ove godine, zavisi od toga koliko će turista "glasati" za letovanje u Grčkoj. ¶

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

izgradnja novih za 2020. "Činjenica je da će atraktivnost Srbije za investitore nakon pandemije porasti, s obzirom na potražnju za konkretnim turističkim proizvodima koji možda nedostaju za sada. Prema podacima iz HORES-a, Beograd je od 2018. bogatiji za 12 hotela, a u Srbiji ima ukupno 380 kategorizovanih hotela", kaže Maljković, u isto vreme napominjući da od ovih 380 ne radi 340, "dok su ostalih 40 uglavnom dali svoje kapacitete za medicinsko osoblje".

"Ako svi oni koji su išli van Srbije odluče da letuju u Srbiji ove godine, svakako da za to ne postoji dovoljan kapacitet", jasan je Georgi Genov. Prema njegovim rečima, od 18.000 soba, koliko ima u hotelima u Srbiji, 6000 soba je u banjama i planinama, Beograd, Novi Sad i Niš imaju 10.000 soba, dok ostatak odlazi na Kragujevac, Čačak, Kraljevo... Ostaje još oko 27.000 smeštajnih jedinica u odmarališta i privatnom smeštaju, različitih kategorija.

"S obzirom na mali kapacitet tih hotela koji nisu u gradovima, oni će biti popunjeni, a što se tiče gradova, ja tu ne vidim nikakvu šansu", kaže Genov i objašnjava u kolikom su se problemu našli gradski hoteli. "U Nišu je popunjenost hotela 75 odsto stranim turistima, u Beogradu 82 odsto. Dokle god se ne otvori čitav svet, ti turisti neće doći jer je ovo globalna priča. Dalje, vaučeri uglavnom idu prema privatnom smeštaju i hotelima niže kategorije. Mi smo dali 40-ak evra, Bosna je »

Kontrolirani hrvatski turizam

Hrvatska epidemiološka situacija među boljima je na Mediteranu i u EU te su od početka maja ukinute zabrane rada trgovinama, restoranima i ograničenja kretanja, a otvorene su i granice. Za vikend su krenule prve gužve, ali uglavnom gostiju iz Slovenije i Austrije. Za sada bez marketinških akcija prema gostima iz Srbije

Za "Vreme" iz Zagreba

"Vjerujem da u ovoj sezoni možemo računati na goste iz Slovenije, Austrije, Njemačke, Mađarske, Češke i Poljske jer je hrvatska epidemiološka situacija među najboljima na Mediteranu", poručio je ovih dana direktor Hrvatske udruge turizma Veljko Ostojić. Prošle godine Hrvatska je iz tih zemalja ostvarila oko 60 odsto ukupnog prometa u turizmu. U racionalnoj analizi godišnjih odmora, Hrvatska sa dobrom epidemiološkom situacijom očekuje da bude prvi i logičan izbor te sigurna auto-destinacija.

Prema najavama, Hrvatska će imati kontrolirani turizam, a gosti će ispunjavanjem veb aplikacije prolaziti granice u nekoliko sekundi, bez čekanja; do 28. maja biće postavljena aplikacija na temelju platforme koja se prije koristila kao dozvola za kretanje za vrijeme pandemije. Hoteli se ovih dana ponovno otvaraju, ovisno o mogućnostima i dolasku turista, a to uključuje obavijesti za ponašanje u hotelu pri dolasku, beskontaktne rezervacije hotela te odlaske na bazen ili plažu.

Plan otvaranja ljetne turističke sezone predviđa da će do kraja maja putovanja biti olakšana za turiste iz Slovenije, Austrije, Mađarske, Češke i Slovačke, a tokom juna za one iz Njemačke, Poljske, te iza toga i za ostale zemlje koje imaju slično sigurnu epidemiološku situaciju. Plan otvaranja turističkih objekta predviđa da će se do kraja maja otvoriti kampovi u Istri, Kvarneru i Dalmaciji te neki hoteli, a tijekom juna očekuje se potpuno otvaranje većine hotela i svih ostalih turističkih usluga u destinacijama.

HRVATSKE GRANICE OTVORENE

Prilikom ulaska turisti moraju imati potvrdu rezervacije smještaja i na granici dobivaju upute za siguran boravak u zemlji. U izradi je i turistička aplikacija kojom će gosti unaprijed moći najaviti svoj dolazak i koja će omogućiti da prelazak granice bude brži. Aplikacija će omogućiti da do kraja mjeseca bude uveden i *fast line* režim ulaska za turiste u Hrvatsku. Tokom juna očekuje se i da će države iz glavnih hrvatskih emitivnih tržišta omogućiti svojim građanima da nesmetano putuju u Hrvatsku i nazad, s obzirom na preporuke koje je izdala EU i činjenicu da je Hrvatska jedna od država s najmanjim brojem zaraženih osoba u Europi.

Hotelijeri ovih dana šalju poruke kako spremno dočekuju otvaranje sezone te tvrde da su svi standardi sigurnosti boravka gostiju implementirani u smještajne objekte, restorane i ostale turističke sadržaje prema preporukama hrvatskih

dala 50, Hrvatska i više. Bez obzira na to što su hotelijeri smanjili cenu, za jun čak i do 50 odsto, vaučeri neće znatno uticati na zaradu hotela", kaže Genov.

PITANJE OPSTANKA

Sa ovom ocenom saglasan je i Aleksandar Seničić – gradski hoteli će najgore proći. "Bez obzira na to što je sistem vaučera sada prvi put uključio Beograd, Niš, Novi Sad, Kragujevac, potpuno sam ubeđen da to neće da donese nikakav rezultat za hotele u ovim gradovima. To su relativno skuplji objekti, pogotovo u Beogradu i Novom Sadu – u beogradskom hotelu prosečna cena je 40–50 evra za noć, a država vam kroz jedno noćenje da 8–9 evra. Pošto je minimum pet noćenja, vi treba da izdvojite oko 250 evra za pet dana, a onaj ko ima 250 evra za noćenje, neće obraćati mnogo pažnje na 45

SEZONA SA ZAKAŠNJENJEM:
Još uvek pust Stradun
Foto: AP Photo / Darko Bandić

epidemiologa, Svjetske zdravstvene organizacije i s obzirom na preporuke s ključnih emitivnih tržišta. Hrvatska je sve vrijeme trajanja epidemije vrlo efikasno upravljala krizom, te je prema ocjenama međunarodnih organizacija jedna od najuspješnijih zemalja u borbi s epidemijom kovida-19. Novi slučajevi zaraze trenutno se pojavljuju samo sporadično, te Hrvatska ima jednu od najboljih epidemioloških situacija na Mediteranu. Zdravstveni sustav i sustav javne zaštite u Hrvatskoj odlično su reagirali na krizu i suzbili širenje epidemije, a kako nadležni tvrde, hrvatski zdravstveni sustav kapacitetima je spreman za pravovremenu reakciju u slučaju eventualne pojave virusa.

Hrvatski prihod od turizma činio je posljednjih godina gotovo 20 odsto BDP-a. Za turizam 2019. je bila najbolja godina do sada, s gotovo 21 milijunom dolazaka i 108,6 milijuna noćenja, a ukupni prihodi od turizma prešli su 9,5 milijardi eura. S obzirom na ogroman udio u BDP-u, ne čudi da se Hrvatska brzo otvorila za turiste i ima želju da se oni što prije vrate, kako bi spasila barem dio prihoda od turizma.

Iako je Hrvatska idealna auto-destinacija i za turiste iz Srbije, u svim službenim najavama ne vidi se da hrvatski turizam računa na goste iz regije – Srbije, BiH i drugih država bivše Jugoslavije. Indiferentan stav prema srpskim turistima Hrvatska pokazuje dugi niz godina, nema kampanja (osim pojedinih turističkih kompanija), nema reklama na TV niti sudjelovanja na sajmovima turizma u Srbiji.

Podaci ipak govore kako broj srpskih turista u Hrvatskoj raste. Prošle ih je godine bilo 151.295, ili 10 odsto više nego godinu ranije, a ostvarili su 630.237 noćenja, odnosno prosječno 4,2 dana. Srpski turisti prošle su godine držali udjel od samo 0,7 posto, za razliku od preko 23 odsto koliko su imali Nijemci. Ovaj službeni podatak ipak treba uzeti sa rezervom jer ogroman dio gostiju iz Srbije ljetuje kod rodbine, prijatelja ili su vlasnici kuća u kojima borave tokom ljeta.

Hrvatska je preskupa destinacija posljednjih godina i za domaće goste, a sudeći prema najavama, hotelijeri i iznajmljivači ne planiraju značajno snižavati cijene niti ove godine jer smatraju da kad jednom cijene padnu, teško ih je ponovo dizati. Očekuju da će se nešto pokrenuti, pa se može primijetiti tek neznatno snižavanje, ali samo za jun, jer su očekivanja od jula i augusta i dalje ogromna.

Ništa bolja situacija nije niti sa cijenama u vanpansionskoj potrošnji. Ogromni gubici u posljednja tri mjeseca tjeraju vlasnike restorana i kafića da čak najavljuju i nova dizanje cijena kako bi pokrili ogromne gubitke koje su do sada ostvarili. Ipak, kada upitate obične ljude koji su ovog vikenda bili na nekoj od morskih destinacija, svi tvrde da su gradovi sablasno prazni. Čak i većina restorana na dubrovačkom Stradunu još uvijek ne radi. ¶

MIROSLAV KUSKUNOVIĆ

evra pomoći od države. Za gradske hotele to apsolutno nije rešenje", kaže Seničić.

Tu je i pitanje opstanka hotela sa 4 i 5 zvezdica koji su nedavno izgrađeni, a sada bili primorani da obustave poslovanje. "Motiv investitora je bio da gradi hotel sa 4 i 5 zvezdica zbog stranih turista, kongresa, događaja, kojih je impozantan broj", kaže Genov (Tijana Maljković navodi da je tokom 2020. bilo očekivano oko 17.000 događaja – oko 2000 kulturnih, sportskih i muzičkih manifestacija, i oko 15.000 kongresa i korporativnih događaja).

"Sa jedne strane, ako ništa ne pomogne država, onda demotiviše postojeće investitore koji ulaze u problem zbog vraćanja kredita", upozorava Genov. "Svi ovi novi hoteli, sve su to krediti, treba to da se vraća. Tu smo tražili moratorijum na dve godine za sve kredite, da se nađe mogućnost kako da hoteli plate kamatu. Ovo što je najavljeno, krediti za likvidnost, mi smo sad u situaciji da od tih kredita moramo da platimo porez na imovinu i troškove za struju i vodu, a ne za novi biznis. Ako uzmeš kredit za likvidnost, to znači da tražiš da bi radio posao u narednom periodu, a kod nas su hoteli u bezizlaznoj situaciji, ne vidi se rešenje da bi mogli da opstanu", kaže Genov.

On dodaje da sada svi čekaju najavljene sektorske mere i da je, ako ih ne bude, najrealnija opcija zatvaranje hotela na »

Kada će se turizam vratiti u normalu

"Prema informacijama koje imamo, sve do novembra ne očekujemo nekakav oporavak. A i to pod uslovom da opet ne dođe epidemija, i to samo u smislu pokrivanja troškova, ne profita. Profit bi mogao da počne da se ostvaruje tek od marta 2021, jer su januar i februar najslabiji meseci", kaže Georgi Genov o tome kada će turizam početi da se oporavlja.

Tijana Maljković iz PKS-a kaže pak da se po nekim računicama povratak na situaciju pre pandemije u celokupnoj industriji može očekivati tek nakon dve do tri godine. "Za sada u Srbiji računamo na domaće goste i goste iz regiona. Ovo je prilika da dodatno razvijemo predele koje do sada nismo, poradimo na infrastrukturi, standardima i kvalitetu samih proizvoda, jer nam gostoprimstva i kreativnosti ne manjka", kaže Tijana Maljković.

Zov sunčanih predela

Planirani pa otkazani odmori su ozbiljan atak na rutinu prosečnog Nemca. No izgleda da će i ove godine najveći svetski putnici imati priliku da pocrvene na peščanim plažama

MEDITERAN: Prazne plaže čekaju Nemce
Foto: AP Photo / Darko Bandić

Za "Vreme" iz Bona

Pred aerodromom u Palma de Majorki se, primereno imenu grada, uzdiže drvored visokih palmi. Tu obično sve vrvi od autobusa i automobila rentakar agencija, turisti se guraju, dovikuju na nemačkom, imaju sandale, kofere i veliku želju da poboljšaju ten. Odatle se razmile po ostrvu da nedelju ili dve jedu jeftine tapase, piju sangriju iz kofe i pocrvene kao rakovi.

Ali ove godine će Majorka, najpopularnije nemačko ostrvo, turiste primiti možda tek krajem juna. Pre desetak dana je troje Nemaca pokušalo da stigne na blef, doleteli su iz Kelna, ali nisu mogli da dokažu da žive na Majorki, niti da tu imaju neodložna posla. Vraćeni su prvim avionom.

Produžena sezona korone preklapa se sa sezonom letnjih odmora. Prvi put otkad je masovnog turizma drsko je pogaženo sveto nemačko pravo na urlaub – i pravo da se odmor isplanira na vreme, najbolje već u januaru. Postoji bojazan je da ovog leta obična raja neće videti predele sa više sunca nego što ga ima između Švarcvalda, Alpa i Jitlanda.

ODMOR U NEMAČKOJ

Nemci su u odnosu na broj stanovnika godinama svetski šampioni putovanja u inostranstvo. U apsolutnim brojkama samo su Kina i SAD ispred njih. Godišnje oko dve trećine stanovnika Nemačke ide na odmor, beleži se preko 70 miliona putovanja u inostranstvo i za to se potroši blizu sto milijardi evra. No, računajući i kraća putovanja, ipak se češće putuje u granicama Nemačke.

Zbog neizvesnosti kakvo će stanje biti u omiljenim letovalištima u inostranstvu, mnogi Nemci su rezervisali odmor u domovini. Mere propisanog odstojanja znače smanjenje kapaciteta koji su, kako prenose mediji, uglavnom rasprodati. Gvozdeno pravilo ponude i potražnje povisilo je cene za trećinu za pokoji produženi vikend, a uskoro će i letnji raspust pa valja očekivati reke turista ka omiljenim domaćim destinacijama: Baltičko more, planine Harc, Rudne gore i šumoviti Švarcvald, oblast oko Kimskog jezera u Bavarskoj ili Bodenskog jezera na tromeđi sa Austrijom i Švajcarskom.

Bavarski premijer Markus Zeder, za kojeg se priča da bi mogao da postane i kancelar, dočekao je jedinstvenu priliku da se o istom trošku pokaže kao neko ko voli domovinu i ozbiljno shvata koronu, pa tako planira da deli vaučere ili poreske olakšice za one koji odmor provedu u Nemačkoj.

ODSTOJANJE UMESTO FLERTOVANJA

U Nemačkoj je još uvek na snazi preporuka da se do 14. juna ne putuje u inostranstvo, posebno turistički. Šef diplomatije Hajko Mas bio je ponosan što je njegovo ministarstvo po izbijanju pandemije uspelo da organizuje povratak skoro četvrt miliona turista kući. "Ali tek što smo ih vratili kući, krizni telefoni su počeli da zvone i ljudi pitaju kada će opet moći da otputuju", požalio se Mas u razgovoru za Dojčlandfunk.

Ministar ovih dana vodi telefonske razgovore druge vrste sa kolegama iz zemalja čije ekonomije dobrim delom zavise od toga hoće li Nemci doći da potroše pare. Najavljeno je da će polovinom juna zvanični Berlin olabaviti preporuke za putovanja najpre za zemlje EU, pa će turisti gladni odmora i ugostitelji u Hrvatskoj, Grčkoj, Španiji ili Bugarskoj moći da se obraduju jedni drugima. Boljim danima raduju se i nemačke turističke agencije jer je branša samo u martu i aprilu ostala kratka za 4,8 milijardi evra.

Iako se upozorava da se planovi opet mogu baciti u đubre ako dođe zloglasni drugi talas pandemije, jedan tviteraš je zgodno primetio da je sa koronom slično kao sa televizijskom serijom koja ostane bez budžeta – prekine se bez ikakvog objašnjenja. Za dva meseca se od najave armagedona (vidi tekst "Velike oči", "Vreme" 1524) stiglo do najave tiskanja pod suncobranima od trske.

Portal nemačkog javnog servisa Tagesšau piše da bi odmor ove godine mogao izgledati sasvim drukčije: "Odstojanje umesto flerta, zaštitna maska umesto bikinija, pojedinačni fitnes-trening umesto odbojke na pesku, izolovano sunčanje u boksu od pleksiglasa." Smela je pretpostavka da će se nemački turisti pridržavati ovakvih pravila: ko ih je video na Majorki zna šta urlaub i malo sangrije naprave od nacije Maksa Vebera. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

oko godinu dana ("Hotel može da se zatvori na godinu dana, neće ništa da mu fali"), odnosno dok turisti ne počnu da dolaze u uobičajenom broju, jer su tako troškovi za poslodavca najmanji.

Kaže i da su prve mere pomogle, ali da je to bio "samo prvi talas", kao i da je država pomogla neselektivno, a da je turizam u ovoj situaciji najugroženiji.

"Svaki hotel se gradi da funkcioniše sto godina. I mi smo partneri EPS-u na sto godina. Oni potpisuju ugovor sa hotelima na angažovanu snagu, ne na potrošnju, nego na snagu, pa se procenjuje od prethodne sezone, kada je bila popunjenost 70 odsto, i potpisuju novi godišnji ugovor koji ne može da se menja. I sad kad je zatvoreno, to se plaća kao da hotel radi punim kapacitetom. Mi smo tražili da nam urade reprogram, bar za prva tri meseca, dok se malo ne relaksira situacija, ali oni nisu prihvatili", zaključuje Genov. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Korona(rni) udar

Globalni sport gotovo da je prestao da postoji. Iako je još rano za konačno podvlačenje crte, već sada se može govoriti o katastrofičnim finansijskim posledicama pandemije virusa korona

Iako su za godinu dana odložene letnje Olimpijske igre u Tokiju možda ispale najveća sportska žrtva pandemije, veliki broj značajnih sportskih takmičenja u svetu bio je otkazan na određeno ili na neodređeno vreme ne bi li se ograničilo širenje virusa korona. Evropska prvenstva u fudbalu, atletici ili plivanju takođe su morala biti pomerena za 2021, gotovo sve profesionalne lige u svetu prekinule su svoje aktivnosti čekajući bolja vremena (vidi "Smak sporta", "Vreme" br.1524).

Imajući u vidu da je globalna vrednost čitave sportske industrije prošle godine procenjena na oko 500 milijardi dolara, a da je pandemija kovida-19 na nekoliko meseci "ugasila" čitav sportski kalendar, tek će se u mesecima koji dolaze moći precizno izračunati negativni ekonomski, socijalni, turistički i finansijski efekti po globalni sportski ekosistem. U istraživanju koje je sprovela sportska marketinška agencija "Tu Sercls" (*Two Circles*), navodi se da će tokom 2020. biti realizovano svega 53 odsto planiranih sportskih događaja, zbog čega bi sportska industrija mogla izgubiti čak 61,6 milijardi dolara. Što su sport ili liga veći i popularniji, veće će biti i posledice po njih.

NEOLIBERALNI MODEL

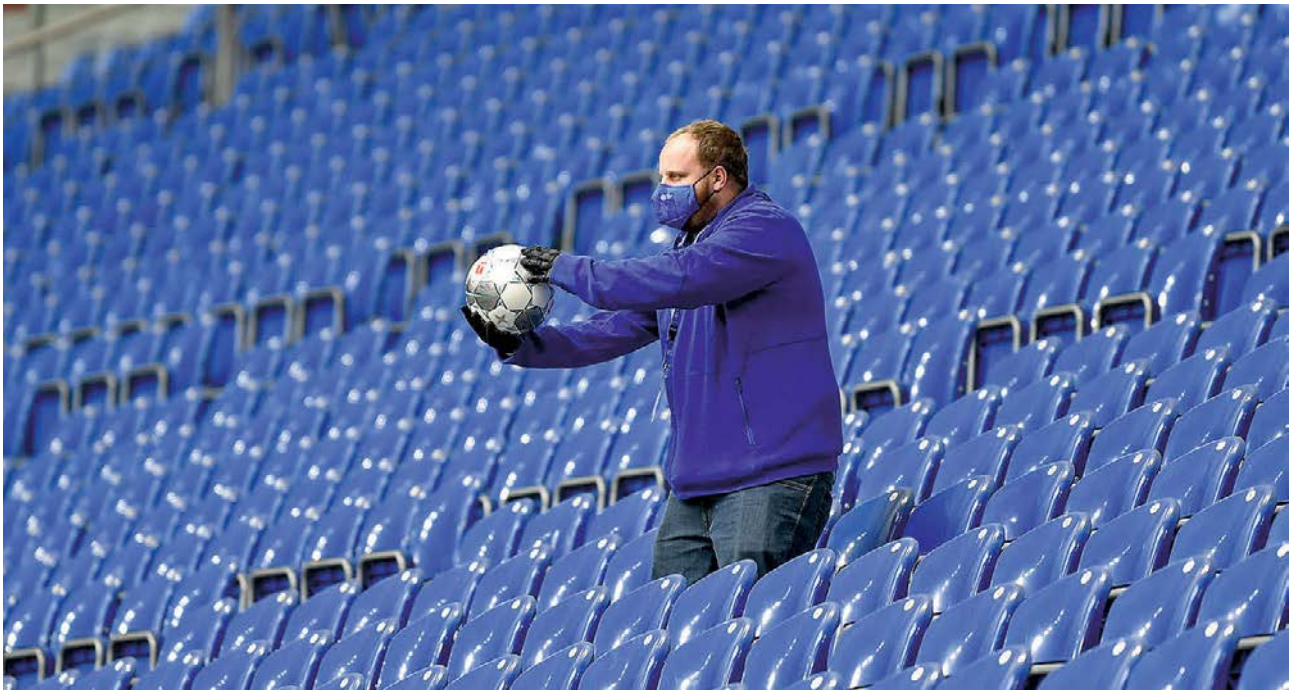
U prethodna dva i po meseca tri ključna izvora basnoslovne zarade u profesionalnom sportu – prodaja TV prava, sponzorstvo i reklamna partnerstva, kao i prihodi ostvareni na dan utakmice – faktički su presahnula. Priča o ogromnim gubicima zbog pandemije virusa korona kao da je dodatno ogolila neoliberalni model funkcionisanja elitnog svetskog sporta u kome su dominantna merila postali novac i enormni profit.

Prema podacima nemačkog portala "Statista", samo u Americi gubitak prihoda u sportskoj industriji zbog pandemije iznosio je skoro osam i po milijardi dolara, računajući tu izgubljena sredstva od TV prava, navijača, sportskog turizma i neisplaćenih plata zaposlenima u sportskim objektima. Američki ESPN bio je još brutalniji sa brojevima: njihovo istraživanje pokazuje da je "nagli nestanak sporta" u toj zemlji "izbrisao najmanje 12 milijardi dolara prihoda i stotine hiljada radnih mesta", opisujući učinak kovida-19 kao pravu "ekonomsku katastrofu".

ZBRISANE MILIJARDE

Dovoljno je navesti primer američke Nacionalne fudbalske lige (NFL) čiji će klubovi, prema računici uticajnog "Forbsa", izgubiti 5,5 milijardi dolara ako se sezona u 2020. godini odigra bez gledalaca na stadionima. Najteže bi bio pogođen najbogatiji klub na svetu Dalas kaubojs, koji bi mogao da ostane "kratak" za 621 milion dolara prihoda.

Najveći deo novca u profesionalni sport upumpava se kroz TV prava. Procenjuje se da ukupna globalna vrednost »

DAJ ŠTA DAŠ:
Bez gledalaca, uz TV prenose
Fotografije: Tanjug AP Photo

prava na emitovanje sportskih događaja iznosi negde oko 50 milijardi dolara, pri čemu čak 60 procenata ove sume "otpada" na svega deset najpopularnijih sportskih liga u svetu. Na internet portalu Svetskog ekonomskog foruma ukazuje se na "neverovatnu moć" vodećih sportskih liga da obezbede lukrativne medijske ugovore: devetogodišnji ugovor koji NBA ima sa medijskim kućama vredan je 24 milijarde dolara; engleska Premijer liga obezbedila je prošle godine novi ugovor sa emiterima koji je iznosio 12 milijardi dolara za period od tri godine; američka profesionalna bejzbol liga (MLB) ima "sedmogodišnji medijski aranžman vredan više od pet milijardi dolara".

Britanski "Fajnenšel tajms" navodi predviđanje konsultantske kuće KPMG da će se fudbalske lige "velike petorke" i njihovi klubovi u Engleskoj, Španiji, Nemačkoj, Francuskoj i Italiji suočiti sa kumulativnim gubitkom od skoro četiri milijarde evra izgubljenog prihoda od medijskih prava, sponzorstava i novca zarađenog od utakmica ukoliko se ne odigraju preostali mečevi u sezoni.

BEZ PUBLIKE, MOLIM

A upravo je "imperativ prihoda od televizijskih prava", piše "Fajnenšel tajms", razlog zbog čega su pojedine lige počele da razvijaju planove za nastavak takmičenja, ali bez prisustva gledalaca, "žrtvujući prihod od ulaznica kako bi zaštitili vrednije prihode od TV prenosa". Francuski mediji su ovih dana preneli alarmantnu vest da je tamošnja fudbalska Liga 1 na ivici bankrota jer su klubovi zbog prekida takmičenja izgubili stotine miliona evra. Nezavisni žurnal "Mediapart" izračunao je da će klubovi elitnog francuskog takmičenja do kraja juna akumulirati deficit od čak 540 miliona evra, najvećim delom zbog neostvarenog prava na televizijske prenose utakmica.

Kako ne bi došla u sličnu situaciju, nemačka Bundesliga nastavila je takmičenje 16. maja bez prisustva publike. Zanimljivo je da takav potez nije naišao na podršku javnosti u Nemačkoj. U istraživanju stanice ARD čak 56 odsto anketiranih izjasnilo se protiv pokretanja tog takmičenja bez publike, a svega 31 odsto za. Bez obzira na takav stav javnosti, nastavak Bundeslige posle dvomesečne pauze privukao je više od šest miliona televizijskih gledalaca u Nemačkoj, oborivši tako sve rekorde gledanosti nemačkog prvenstva.

Engleska Premijer liga zvanično je dala zeleno svetlo igračima da se vrate treninzima "u malim grupama" nakon prinudnog zatvaranja sezone 9. marta. Šuška se da će Premijer liga možda biti u obavezi da vrati 340 miliona funti (414,8 miliona dolara) svojim emiterima jer mečevi nisu organizovani kako je prvobitno bilo planirano.

Restart italijanske Serije A i dalje je pod znakom pitanja, mada se spominju 13. ili 20. jun kada bi Kalčo mogao da se nastavi. Mediji su zabeležili da se treninzima u Juventusu posle dva i po meseca vratio Kristijano Ronaldo, što uključuje i dve nedelje provedene u karantinu nakon što se iz rodne Portugalije vratio u Italiju.

Fudbalski savez Srbije saopštio je da će 29. maja biti nastavljena domaća Linglong superliga, naravno, bez publike i uz posebne mere i pravila ponašanja zbog pandemije.

Veliki problem predstavlja i činjenica da su pojedini igrači u različitim

Evroliga otkazana, NBA u Dizniju

U ponedeljak je na sastanku čelnika Evrolige i vodećih evropskih košarkaških klubova doneta odluka o otkazivanju ovosezonskog izdanja Evrolige i Evrokupa. U narednoj sezoni elitnog takmičenja igraće istih 18 klubova kao i sada, što znači da će Crvena zvezda ponovo biti evroligaš.

Što se američke NBA lige tiče, već se čuju najave da bi ona mogla da se nastavi sredinom jula i to u Diznijevom sportskom kompleksu na Floridi, mada imajući u vidu da je SAD vodeća zemlja po broju zaraženih i umrlih od kovida-19, ovu informaciju još uvek nisu potvrdili čelnici NBA.

ZORAN STANOJEVIĆ

Tri-de video, bog te video

Pune tribine ludih navijača, igrači koji se grle posle golova, evropsko prvenstvo koje se igra uprkos tome što cela Evropa stoji, to može samo fudbal! Dobro, ne baš "pravi" fudbal, onaj na stadionima i na travi, već virtuelni, elektronski, kako god da ga nazovete. U nedelju 24. maja, Srbija je ušla u istoriju elektronskog sporta postavši vicešampion Evrope na platformi PES2020.

Za početak, pogrešno je elektronske sportove smatrati samo video-igricama jer nije u pitanju puka razbibriga, već takmičenja za koja se ozbiljno priprema. Ako neko pomisli da je "drndanje po tastaturi i micanje miša" neozbiljno, neka pokuša da zamisli kakav su status imali momci koji su pre sto godina šutirali loptu sa ambicijom da od toga zarade neki dinar, ili pre pola veka ubacivali loptu u koš računajući da će tako stići makar do manjeg stana i pristojnog automobila.

Elektronski sport mnogo više je nalik pravom sportu nego što bi mnogi pomislili. Za početak, kada predstavlja projekciju fizičkog sporta igrači moraju da poznaju pravila i trikove, poželjno je da su ga nekada igrali ili da ga igraju još, mada to nikako ne znači da u PES-u pravi Mesi i Ronaldo mogu da predriblaju svakoga. Možda i mogu, ali posle dosta treninga. Kao i u svakom sportu.

Postoje i brojni elektronski sportovi koji su više nalik ratovanju ili strateškom planiranju, i koji kombinuju izuzetnu motoriku igrača sa sposobnostima predviđanja i snalaženja u neočekivanim situacijama. Igrač je istovremeno i trener, strateg, dakle samo talenat baratanja loptom ili sposobnost da se brzo trči ili daleko i visoko skače ne obećavaju uspeh.

E-sportovi su podskup u industriji igara koja je prosto procvetala tokom pandemije i zatvaranja u kuće. Procena je da je vrednost industrije video- igara trenutno oko 160 milijardi dolara, što je četiri puta više od obrta bioskopa i tri puta više od muzičke industrije. Dakle, potencijal je ogroman, mada još uvek nije blizu ukupnoj industriji sporta koja se procenjuje između pola biliona i bilion i trista milijardi dolara, u zavisnosti da li se računa sve što ima bilo kakve veze sa sportom.

Pomenuti sportski podskup video-igara će ove godine dostići vrednost od milijardu dolara, dakle i dalje se radi o segmentu manjem od jedan odsto. Ali taj takmičarski segment ima sve veći značaj, naročito tokom pandemije kada su sportska takmičenja prekinuta, neka na neodređeno vreme.

Tu dolazimo do veoma zanimljive tačke gde se elektronski i klasični sportovi susreću. E-sportovi su, takođe, javni i privlače publiku bez koje nemaju istu takmičarsku draž. Mogu se igrati od kuće, ali to nije to, kažu takmičari. Iako su u velikoj prednosti u odnosu na klasičan sport, koji većina nije mogla ni da trenira.

Zato nije tragedija ako vam se dete tokom epidemije nije skidalo sa tastature, ali pod uslovom da to radi organizovano, najbolje u nekom klubu, gde se trenira umesto što se dangubi.

Jer, dva su indikatora da bi e-sport mogao da ima meteorski uspon. Prvi je da se ozbiljno razmatra da ga uvrste u olimpijske sportove. Drugi su kladionice kojima je tokom epidemije potrebna osnova za klađenje. Otud je važna vest da je država Nevada početkom maja dozvolila klađenje na rezultate u elektronskom sportu.¶

evropskim ligama bili pozitivni na virus korona. Takođe, budući da su granice većine zemalja zatvorene za putnike, a da još uvek nije profunkcionisao avio-saobraćaj u punoj meri, postavlja se pitanje na koji način će sportisti iz drugih zemalja moći da se vrate u svoje klubove.

FOND ZA POMOĆ

Ostaje upitno i da li će i na koji način biti nastavljena teniska sezona iako je "beli sport" zvanično suspendovan do 31. jula. Novak Đoković je u jeku epidemije brojnim humanitarnim akcijama pomogao Srbiji, Italiji i Španiji, a nedavno je počeo sa radom i Fond za finansijsku pomoć teniserima, koji je takođe pokrenuo prvi reket sveta. Kao predsednik Saveta igrača na ATP turu, Đoković je uprkos brojnim pritiscima i značajnom otporu zainteresovanih strana, ubedio najbolje igrače, organizatore najvećih turnira i ATP asocijaciju da prilozima finansijski pomognu slabije rangirane tenisere koji ostvaruju male zarade na turnirima. Kao rezultat toga, prošle sedmice je na račun svakog tenisera koji je plasiran između 101. i 500. mesta na ATP listi uplaćeno 4325 dolara, a nastavak ove akcije planiran je i narednog meseca.

Slične vidove podrške sportistima, klubovima i ligama obećavaju i brojne države, kao i vodeća sportska tela u svetu. FIFA je već najavila da će iskoristiti sredstva iz svojih novčanih rezervi, koje iznose 2,7 milijardi dolara, kako bi oformila fond za podršku klubovima i nacionalnim savezima.

A kako bi umanjili negativne efekte virusa korona na likvidnost sportskih organizacija, igrači i uprave brojnih evropskih klubova dogovorili su se o smanjenju plata tokom pandemije, a takva praksa nije zaobišla ni srpski sport. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Serije: *Novine*, finale

Poludivlja pol polusvetskog poluk

Nedavno je Hrvatska radio televizija (HRT) emitovala poslednju epizodu treće i po svoj prilici poslednje sezone dramske serije *Novine* reditelja Dalibora Matanića i scenariste Ivice Đikića, u produkciji kuće Drugi plan. Njeni su autori još tokom emitovanja prve sezone, krajem 2016, izjavljavali kako im je namera da snime tri sezone, u kojima bi u fokusu – svakome po jedna sezona – bili novinarstvo, politika i sudstvo. Ili ti, ibzenovski rečeno, "stubovi društva". Onoliko solidni, to jest truli, koliko se to već može biti u zemlji izjedenoj večitom tranzicijom i ratom koji se odavno završio, a zapravo nikako ne prolazi, jer je potreban onima koji su na njemu izgradili sve što imaju i sve što jesu. A koji su pak to? O tome najbolje svedoči razjareni udbaš svih režima Blago Antić (izvanredni, antologijski Ljubo Jelčić) koji, u jednoj moćno-katarzičnoj sceni sa sredine prve sezone, prislanja pištolj u stomak nadobudnom tajkunčiću: "Đubre malo, ja sam morao napraviti puno gadnih stvari za ovu državu da bi ti mogao imati milijune!"

A baš o tome se, biće, i radi: svaki od bitnijih protagonista ove serije, osim ponekog u gubitnički idealizam ogrezlog novinskog piskarala, dobro zna onaj alanfordovski poučak da je "Bolje živjeti sto godina kao milijunaš nego tjedan dana u bijedi", pa se u skladu s tim i ponaša, uglavnom ne hajući ni za kakve skrupule.

Dobro, ova postavka, sama po sebi, ne čini *Novine* naročito izuzetnim ni u hrvatskim i eks-ju okvirima, kamoli u globalnim. Pa ipak, kao što je na ovom mestu opširno elaborirano još povodom kraja prve sezone (v. "Vreme" br. 1356-7), širina i naročito dubina zahvata Matanićevog i Đikićevog u baruštinu poludivlje poluperiferije polusvetskog polukapitalizma kao "regionalnog" recepta za večito poluopstajanje našeg poluostrva u polubedi, učinila je *Novine* istinskim Događajem ne samo u niši televizijskog igranog programa, nego i ukupnog umetničkog suočavanja ovdašnjeg sa epohom između raspada Jugoslavije i socijalizma pa sve do današnjeg poluraspada, hm... možda i čitavog sveta "kakav smo poznavali", što bi rekao jedan Stipe. Sve u svemu, ostavile su nas *Novine* u stanju poprilične oduševljenosti na koncu prve sezone, u međuvremenu su prošle još dve, priča je po svoj prilici privedena koliko "logičnom" toliko i umereno tragičnom kraju, i biće da je vreme za podvlačenje crte.

Druga sezona *Novina* predstavljala je za ovog gledaoca, ali i za mnoge druge, izvesno razočaranje, razlozi kojeg bi se najvećim delom mogli locirati u preterano premeštanje fokusa sa sudbine novinske redakcije i njenih vitezova i viteškinja tužnog lika – a sa kojima se gledalac mogao emotivno i društveno identifikovati makar lično ne bio ni blizu novinarstva – na ljude koji imaju veliki novac i još veću moć, ali im ni jednog ni drugog nikada nije dosta, pa u nameri da ih namaknu još i još nemaju nikakvih granica; no, baš u tome se, reklo bi se, pomalo preigralo, pa su grki negativci postali nekako pregrki i prenegativni, *comic book* karakteri, ponešto plakatski jednoobrazni u svojoj nezasito navalentnoj zlosti. Vrline serije, svi oni dobro postavljeni likovi i odnosi, moćno sondiran uvid u krhkost svih naših egzistencija u toksičnom sendviču između politike i novca, kao i ekstraordinarna vizuelna raskoš serije kojoj su ključno doprineli "dronovski" i ostali kadrovi (anonimizovanog, poopštenog) grada Rijeke, doduše, ostali su tu i delovali su iz drugog plana (sic!), ali nekako su bili na mahove odveć prigušeni. Treću sezonu, utoliko, možda smo dočekali i s izvesnom vrstom rezignacije ili strepnje, ali nam je donela bar delimičan povratak izvanrednom balansu prve: nije možda sasvim sadržavala tu njenu "premijernu" tankoćutnu eksplozivnost (koliko god to kanda zvučalo kao oksimoron), ali nije bila ni predaleko od nje. Drugim rečima, *uljudila* je (u smislu:

uperiferija kapitalizma

Prikazana je treća, po svoj prilici završna sezona dramskog serijala koji je postavio sasvim nove, mnogo više standarde u kritičkom razmatranju društvene stvarnosti u ovom delu sveta

Fotografije: Promo

humanizovala) čak i najodioznije stvorove poput predsednika države Ludviga Tomaševića (Dragan Despot), primitivca gadne naravi do manijakalnosti opsednutog svojim večitim smutnim radnjama, barem utoliko što je i njegovoj neposrednoj, intimnoj (pre svega porodičnoj) okolini, ali i njemu samom, podarila ako ne veličinu – jer, štofa za to nema niti slučajno – a onda svakako tragiku. Koja je, naravno, ujedno i tragika celog društva, čitave zajednice kojoj nije nikakav problem da izabere takvog jednog tipa da je vodi, i pri tome ga ne najuri čak ni kad bar deo njegovih (te njegovih saveznika i neprijatelja – odnosi se tu stalno menjaju) prljavština izbije na svetlo dana.

Treća sezona takođe je u prvi plan izbacila dotadašnjeg zakulisnog igrača Blagu Antića, i to je jedan od najjačih aduta celog serijala, kako zbog toga što je Antićeva životna priča izvanredan sukus nimalo papirnate (u nekoj meri – kojoj tačno? ko to da presudi? – svakako samoskrivljene) tragike "državnih službenika" svih naših zemljica i sistemčića, tako i zarad glumačkog domašaja karijere velikog veterana Jelčića, glumca koji možda nikada ranije nije dobio onoliko uvažavanja koliko mu po svemu pripada.

Vredelo bi reći još po nešto o gradu kao simbolu i kao mizanscenu. *Novine* jesu dojmljiva vizuelna rapsodija Rijeke, to je jasno, no možda nije dovoljno naglašavano da se *Novine* ne događaju u "stvarnoj" Rijeci, nego se dešavaju u glavnom gradu države koja se zove Hrvatska, ali taj grad, ako već nije Rijeka, još je manje Zagreb – od njega tek nema ni Z. Biće da ovo zvuči kao neki bizaran paralelno-stvarnosni zaplet iz Zone sumraka, ali radi se o nečemu drugom: umesto "konkretnih" toponima whatsoever, *Novine* su prosto smeštene u Glavnom Gradu kao takvom - u mestu gde stoluju predsednici i premijeri, vlade i parlamenti, vrhovni sudovi i vrhunski lopovi, kardinali i generali, novine i televizije. Zato, između ostalog, nije preterano važno ni to što se zemlja u kojoj se sve ovo zbiva zove Hrvatska: po malo čemu to ne bi mogla isto tako da bude i Srbija, uz ponešto folklornih varijacija.

Napokon – novine, i s malim i s velikim "n", jer dnevni se list baš tako zove, kao i serija. Ova je serija, naposletku, apoteoza ozbiljnog i odgovornog novinarstva kao posla većeg, pa pomalo i vrednijeg od (pukog) života, a ujedno je i epitaf takvom novinarstvu. A postoji li uopšte neko drugo novinarstvo? Postoji, još kako, ali bi bilo lepo kada bi sebi uzelo neko drugo ime, jer mu ovo ne pripada čak ni po liniji nasledstva... Kako god, tvrdo jezgro Novina kao redakcije i *Novina* kao serije (redom izvanredni Branka Katić, Trpimir Jurkić, Zijad Gračić, Tihana Lazović, Goran Marković...) nisu heroji bez mane i straha nego tek lomni, bušni, neretko slabi, lutanjima i iskušenjima podložni, ali u konačnici ljudi koji su svoje živote istrajno plemenito proćerdali na delovanje u "javnom interesu" čak i kada je gotovo nemoguće videti tu "javnost" u ime koje se deluje, a kamoli od nje očekivati neku efikasnu zaštitu. Ipak, novine i Novine su njihova brana pred ništavilom, i ma koliko da je ova porozna i samo što nije provalila, mogu vam reći da na svetu ima i mnogo sumnjivijih od nje... A zašto se priča s trećom sezonom *Novina* verovatno zaključuje (mada je scenarista mudro ili tek igrivo ostavio i jednu "luknju" iz koje bi lahko i prirodno mogla da izraste četvrta sezona)? Zato što se od prvog kadra prve epizode prve sezone zapravo radi samo o tome da *Novine* (i novine) moraju da nestanu, i da neće biti "društvenog mira" (u *civilizovanoj* podeli plena) dok ne bude tako. Na koncu, skrhana Dijana Mitrović / Branka Katić, čuči u hodniku onoga što su do pre koji sat bile Novine, sasvim sama na svetu, dok se svetla polako gase. I više neće biti nikoga da ih upali. Jer, da, nad novinama (i Novinama) je izvršen savršen zločin, a najsavršeniji je onaj zločin u koji je i žrtva duboko umešana. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Bekim ili: sva čula na maksi

Jedan od retkih pravih je otišao. Utešno je znati da smo bili tu, delili prostor i vreme sa njim. Postoje trenuci kada bih voleo da mogu da premotam vreme, da tom divnom čoveku kažem još ponešto, da ga zagrlim onako stamenog, širokih pleća i ponovo čujem njegov smeh

Fotografija napravljena mobilnim telefonom, ne preterano vešta, ali poenta je bila da se ovekoveči trenutak u kome neki dragi ljudi sede u bašti naše male knjižare-kafeterije. Datum je 21. oktobar leta miholjskog godine 2019. Na slici su Sanela (Babić), Bekim (Sejranović) i Srđan (Valjarević). Pamtim da smo sedeli i razgovarali neko vreme, usput sam se sa Bekimom dogovorio o reizdavanju njegovog drugog romana *Ljepši kraj*, dela preko kojeg sam ga upoznao, a kojeg nakon Samizdatove verzije više nije bilo u domaćim knjižarama. Pričao je kako radi na novoj knjizi, ali da mora prvo (iz čisto finansijskih razloga) da ga napiše na norveškom jeziku pa će ga onda prebaciti na "naš". Novo izdanje *Ljepšeg kraja* je bilo logično, i da se ovdašnjoj publici koja ga je prvobitno propustila pruži prilika da kompletira njegova dela, a i nama da ga "saberemo" pod Bukinim logotipom.

Razmišljao sam tada kako su Bekim i Srđan među deset najboljih pisaca što ih je Jugoslavija posthumno porodila. Obojica beskrajno talentovani, nesnađeni i dečački iskreni, obojica preživeli ozbiljne krize i oporavljeni se polako vraćali. Jako sam se radovao sledećim knjigama koje su stidljivo najavljivali, negde pomalo ljubomoran što Srđana nikada nisam imao priliku da probam da nagovorim da objavi nešto za nas.

Sve troje gledaju u objektiv, smeše se osmehom ljudi koji više-manje sve znaju, koji više nikuda ne žure, pred kojima su godine za naplatu jer su svoje račune uveliko platili.

Iste večeri sam Bekima i Sanelu video ispred "Poleta", na Tomaševoj promociji. Ljudi je bilo previše, a kiseonika premalo za nas sredovečne te smo ostali ispred kluba. Tu nastaje još jedna fotografija na kojoj su Bekim i Miki iz Darkwooda. Primećujem tada kako njih dvojica zapravo liče.

...

Tačno je sedam meseci i jedna pandemija kasnije, 21. je maj leta prestupnog 2020. godine, u 15.51 mi stiže mejl od dragog Draga Glamuzine, urednika zagrebačkog VBZ-a. Manirom dobrog kolege mi šalje sređen rukopis *Ljepšeg kraja* koji će oni uskoro takođe reizdati. Kao pravi štreber, ja volim sve da imam spremno na vreme i već sam verovatno urnisao sirotog Draga pitajući ga svako malo kada će mi to poslati. Sređujući izdavački plan do kraja godine, shvatam da je korona dovela do pomeranja datuma izlaska svih izdanja za nekih mesec dana i da će Bekimova knjiga, ako sve bude po planu, izaći na moj 48. rođendan, negde sredinom avgusta. Zabavlja me ta koincidencija, pogotovu jer smo vršnjaci. Razmišljam da možda možemo tim povodom da napravimo žurku u novoj knjižari čije otvaranje pripremamo, a možda i u Banjaluci, na festivalu Imperativ, koji njegova Sanela sjajno organizuje već nekoliko godina i koji je karantin pomerio sa početka juna na kraj avgusta. Premotavam u glavi i neke scene sa prošlogodišnjeg festivala na kom smo se družili, prosleđujem fajl na prelom i radujem se ponovnom čitanju romana koji nas je prvi put spojio, kada nisam baš verovao da će on (i još mnogi neki divni pisci i spisateljice) postati "moj"...

Postoje neki događaji koji vas udare takvom silinom da se dok ste živi, jasno sećate gde ste bili i šta ste u tom trenutku radili. Istog dana u 18.15 čitao sam prelom Miljenkovog romana *Rod*, Jutjub je, vođen svojim algoritmom, nakon Koenovog čuvenog plavog mantila servirao Masimovu izvedbu Jurine *Mi nismo sami*, gde prosto ne možete da izdržite a da ne počnete da imitirate (bezuspešno, naravno, ali tim je zabavnije) izvedbu tog Dorijana Greja glazbe, pardon, muzike. U tom međutrenutku zatreperi poruka, jedna od mnogih koje primiš tog dana, jedina posle koje se dan zaustavlja i ostaje zamrznut u momentu što traje dok mozak pokušava da obradi neprihvatljiv raspored slova u prvoj rečenici Saneline poruke:

"Ivane, Bekim je danas umro."

Vreme ne protiče, ne dozvoljavaš mu jer je očito došlo do neke greške u Matriksu, hajmo sve ispočetka, Sanela šalje poruku, ti je otvaraš i čitaš...

I pročitaćeš je nekoliko puta, a onda će vreme poput bujice da sruši tu branu. Odgovoriće joj na poruku, nesuvislim pitanjima i rečenicama jer ona je jedna od onih koji su najviše izgubili i njen je gubitak neuporediv sa tvojim. A kad je tebi ovoliko teško, pitaš se, kako li je tek njoj?

Kao izdavač imaš obavezu da obavestiš medije i čitaoce. Radiš u nekom magnovenju, zahvalan si svemiru što si sam kod kuće i što sve te nalete očaja, gubitak glasa kada se jave Miljenko, Vlajsa, Rumena, ozbiljnu tugu – ne moraš da objašnjavaš. Deci posebno, njima su takve stvari strane i time, dakle, hiljadu puta strašnije.

...

Nekoliko dana je prošlo od tada. Desile su se neke lepe stvari, reakcija na njegov odlazak je, što se tiče čitalaca, ako računamo sve moguće komentare, poruke, telefonske pozive bila takva da bi se Bekim verovatno postideo.

mumu

Prepoznavanje između pisca i čitalaca ume da stvori jaku sponu. Bekima su njegove čitateljke i njegovi čitaoci voleli. Videlo se to na svim potpisivanjima na kojima su mu stidljivo prilazili, a onda se trenutno otkravljivali jer su Bekimove tople oči i osmeh imali instant efekat.

Kolege pisci i neki ljudi iz medija su takođe ostavili divne tragove ljubavi i poštovanja (Marko T, Aca S, Suzana, Skoča... preskačem mnoge sigurno, ali bar da skrenem pažnju na njihove tekstove/izjave). Bilo je i onih koji su želeli da se očešu, samoproglašenih prijatelja nekrofilske provenijencije, ali njihova nebitnost bi trebalo da potone u okeanu prosečnosti u kojem se batrgaju pa ih ne treba spominjati. Na koncu, takvi se uvek sami prepoznaju.

Usledio je Teofilov poziv da napišem ovaj tekst, prihvatio sam jer ne mogu da odbijem ni njega ni Bekima, mada znam da ima sigurno onih koji bi ovo uradili bolje od mene, em nadarenijih em Bekimu bližih. Ja nisam bio Bekimov prijatelj iz jednostavnog razloga – nije bilo prilike da to postanem. Sreli smo se možda deset puta. Svaki od tih susreta bio je, doduše, za pamćenje, ali verujem da takvo iskustvo imaju svi koji su mu bili koliko-toliko bliski. Od sumanutog pijanstva i nastupa na gostovanju Krokodila u Uljaniku u Puli 2009. gde se nije znalo da li sam ja strašniji voditelj ili on gost, preko Subotice, Beograda, Sarajeva, Zagreba, Banjaluke... Svakog se živo sećam jer sati sa njim su oni kada se učestvuje u životu, intenzivno i sa svim čulima na maksimumu.

Bio sam mu drug i izdavač, a to nije mala čast.

...

Jedan od retkih pravih je otišao. Utešno je znati da smo bili tu, delili prostor i vreme sa njim. Postoje trenuci kada bih voleo da mogu da premotam vreme, da tom divnom čoveku kažem još ponešto, da ga zagrlim onako stamenog, širokih pleća i ponovo čujem njegov smeh. Ima tih momenata kada poželim da mirni, topli 21. oktobar, dan bez pravih briga i crnih slutnji potraje. Da osmesi ljudi na slici zaigraju u stvarnosti, zvuci ulice probiju šum ništavila i da zajedno, nesvesni onoga što nas čeka, otrčimo još jedan, počasni krug. ¶

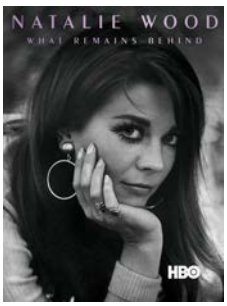
IVAN BEVC

Neki cirkusi su značajniji od drugih

Natalie Wood..., Beastie Boys Story* i *Circus of Books

Ako bismo izveli nekakav opšti utisak, prilično mirne duše može se ustvrditi da su se recentni dokumentarni filmovi u vidnoj meri i po poviše osnova približili igranim ostvarenjima, a došlo je (pa i u našoj kinematografiji) do hibridnih spojeva ova dva, reklo bi se, nepotrebno suprotstavljena i antagonizovana pola. Osim u radikalnije koncipiranim i u delo sprovedenim arthaus ostvarenjima, čistota dokumentarističkog pristupa i izraza najpostojanije se drži u domenu biografskih dokumentaraca, a posebno u biografskim dokumentarnim ostvarenjima sa jakim uporištem i u nasleđu popularne kulture; to ne bi trebalo da predstavlja iznenađenje – na prvom mestu stoga što se pop-kultura istrajno dokazuje kao pouzdana štaka i u sferi filma. U samo par sedmica, iz ponude različitih i konkurentskih emitera pred popkulturne konzumente, ali i ezoterike kada je ta vrsta kinematskih izazova u pitanju, stigla su tri posve različita dokumentarna ostvarenja kojih teško da bi bilo bez popularne kulture – i to kao nadahnuća, izvorišta, sigurne tačke oslonca, ali i krajnjeg distributivnog odredišta.

HBO je na tom polju ponudio dokumentarni film najnedvosmislenije pozicioniranog biografskog određenja *Natalie Wood: What Remains Behind*, najslabiju i najupitniju kariku u ovom iznuđenom nizu aktuelnih filmova tog soja. Ovo je delo najarhaičnijeg i najrudimentarnijeg izraza unutar ovde prisutne trojke; to samo po sebi ne bi bilo povod za otvorenu pokudu da ovaj film ima da ponudi išta više osim te opšte funkcionalnosti, osim tog rutiniranog i puko svrsishodnog pakovanja. Ako ćemo i iskreno i pošteno, ovaj film ponajpre posrće pod težinom upravo značaja i pouzdanosti svog emitera; naime, HBO iz godine u godinu svoje pretplatnike i gledaoce navikava na izrazito zahtevnije i zaumnije dokumentarističke radove i sadržaje, a *Natalie Wood: What Remains Behind* ostavlja snažan utisak regradiranja put nekih televizijski znatno "niskokaloričnijih" vremena. Naprosto, ovo je srednjački postavljen, uprizoren i idejno kastriran film bez jasne svrhe postojanja u ovom trenutku, kao i ostvarenje koje, doduše, posve neprikriveno, već u prvim minutima u potpunosti i drastično dosledno odustaje od svake primisli o polemisanju sa svojom temom i svojom jedinom junakinjom. »

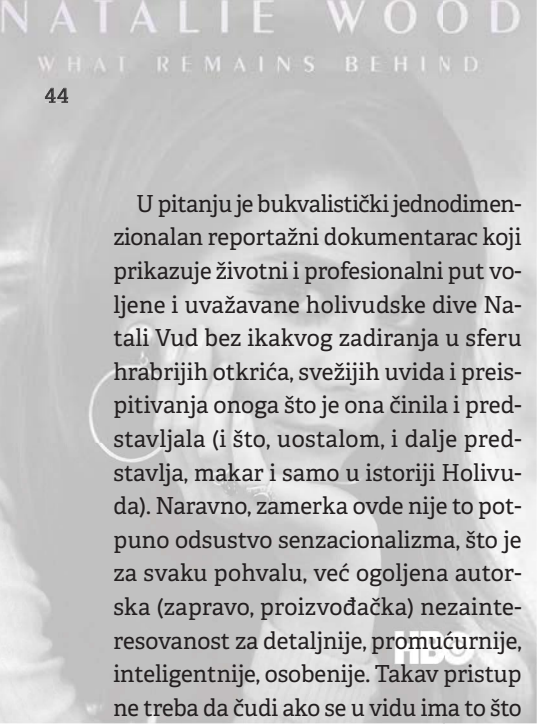

Fotografije: Promo

U pitanju je bukvalistički jednodimenzionalan reportažni dokumentarac koji prikazuje životni i profesionalni put voljene i uvažavane holivudske dive Natali Vud bez ikakvog zadiranja u sferu hrabrijih otkrića, svežijih uvida i preispitivanja onoga što je ona činila i predstavljala (i što, uostalom, i dalje predstavlja, makar i samo u istoriji Holivuda). Naravno, zamerka ovde nije to potpuno odsustvo senzacionalizma, što je za svaku pohvalu, već ogoljena autorska (zapravo, proizvođačka) nezainteresovanost za detaljnije, promućurnije, inteligentnije, osobenije. Takav pristup ne treba da čudi ako se u vidu ima to što je domaćica i producentkinja ovog potpuno izlišnog filma upravo kćerka Natali Vud, Nataša Gregson Vagner. Krajnji proizvod, a proizvod je nedvojbeno ovde najpreciznija i najilustrativnija odrednica, čak i u kvalitativnom smislu, arhaični biografski reportažni dokumentarac krcat dobro znanim i unisonim hvalospevnim pričama, koji se ima pohvaliti tek na račun izobilja privatnih/ličnih fotografija i snimaka, a što opet proizilazi isključivo iz činjenice da je porodica imala, čini se, punu kontrolu nad ovim dokumentarnim radom na putu za ekspresno hitar zaborav.

Faktografska bagaža je, nažalost, u neku ruku značajno opterećenje i znatno boljeg i osobenijeg filma, ovog puta iz Netfliksovog svežeg kataloga; *Beastie Boys Story*, naime, stiže, sa potpisom značajnog rediteljskog imena – Spajka Džounza. On se ovde opredelio za isprva donekle začudan hibridni spoj klasičnog dokumentarnog izlaganja kada se u žiži nađu biografske teme i *stand-up* nastupa aktera pred "živom" publikom. Pojednostavljeno predočeno, preostala dva Bestie Boys-a, Adam Horovitz i Mike Diamond, pred brojnom publikom u sali, a sa pregršt video-ilustracija (klipova, snimaka, isečaka iz muzičkih spotova i živih nastupa ili već rabljenih ili manje poznatih fotografija iz ličnih arhiva) u pozadini uživo pripovedaju priču o nastanku, evoluciji i tihom zamiranju ovog obožavanog i uticajnog benda, uz čije delanje i radove se barem u nekoliko navrata i autorskih epizoda može pridodati odrednica "prevratnički". Imajući upravo pojašnjeno u vidu, sasvim na mestu je ocena filmskog kritičara Skota Eriksona, koji je u uvodu u svoju kritiku za "Slant Magazine" istakao da ovaj film ostavlja utisak *power point* prezentacije.

Ipak, uprkos toj snažnoj analogiji sa probitačnim i sveprisutnim formatom znanim sa TED Talk konferencija, a što je, pomalo i paradoksalno, i ključna autorska osobenost suštine ovog filma po pitanju primenjenog izraza, *Beastie Boys Story* uspeva da kaže dosta toga zanimljivog na temu svojih junaka, bez obzira što gotovo da nema iole intrigantnijih stavki u faktografiji koja se tiče ovog benda i njegovog rada. Beastie Boys su krenuli kao tinejdžerski neumerena sprdnja, a samo desetak godina docnije dobacili do istinskih kreativnih visova (u danima hita *Sabotage* i legendarne ploče *Ill Communication*), i ovaj film je najzanimljiviji i najupečatljiviji tokom delova priče o toj važnoj i verolomnoj transformaciji, a sve to unutar ipak strogo postavljenog sistema zvanične diskografije i muzičke industrije kao nešto šireg joj okvira. Iznikli iz pank-žesta, na samom početku Beastie Boys (a što je akronim za pomalo somnabulan semantički niz *Boys Entering Anarchistic Stats Towards Inner Excellence* – Dečaci koji ulaze u anarhistička stanja na putu ka unutrašnjoj izvrsnosti!) bili su reakcija na sve prodorniji rep-zvuk i svetonazor (u tom smislu, na mestu je analogija sa našom trojkom Rokeri s Moravu, koja je imala sličan odnos prema dominantnom narodnjačkom fahu), da bi se tek nakon krupnog neuspeha drugog albuma zaputili put iskrene i proživljene kreativnosti. Ono što *Beastie Boys Story* jasno pojašnjava i dokazuje jeste i sud da u njihovom konkretnom slučaju ne može biti povoda i osnova za zamerke na konto džentrifikacijske zloupotrebe supkulture drastično drugačijeg socio-ekonomskog izvorišta (kao što bi to moglo da se izrekne kada se pomenu Vanila Ajs i brojni drugi sledbenici te mustre). Beastie Boys su već od prvih koraka u svom poigravanju i kasnijem ozbiljnom autorskom radu baštinili nešto nepatvoreno iskreno, i to ovaj hibrid od filma dovoljno snažno potcrtava. Baš kao što se iskrenim čini i sentiment na temu prerane smrti neosporne pokretačke snage ovog benda, Adama Jauka, nakon čije smrti su Beastie Boys otišli u diskografsku hibernaciju. Međutim, uz svu svoju osobenost i iskrenost, *Beastie Boys Story* kao celina ne uspeva da se iznese sa težinom potpisa Spajka Džounza, reditelja izvrsnih i revolucionarnih filmova (što su svakako bili i ostaju *Biti Džon Malkovič*, *Sinegdoha, Njujork* i *Ona*).

Za kraj, tu je najkvalitetniji film u ovoj brzopoteznoj objedinjenoj grupi dokumentarističkih noviteta – film *Circus of Books*, koji je Rejčel Mejson snimila na temu čudnog puta svojih roditelja, tihog i, reklo bi se, smernog bračnog para strožeg jevrejskog svetonazora, koji su tokom nekoliko decenija vodili glasovitu losanđelesku "knjižaru" *Circus of Books*. To mesto je važna referentna kota u istoriji gej i kvir života, budući da je pod svojim krovom krila pornografiju šireg opsega i pop-kulturne baštine usmerene upravo ka toj populaciji. Autorka znalački plovi kroz ovu mešavinu porodične hronike i priče znatno šireg sociološko-antropološkog zamaha, dragovoljno odustajući od posezanja za, čini se, zgodnim, ali ipak prevashodno brzopoteznim i jasnim kontradikcijama – onim koje naglašavaju klinč između narečenog svetonazora vlasnika i njihove višedecenijske klijentele. Po tom pitanju, ovo je besprekoran film, jer miri te dve suprotnosti i, pritom, dosta uverljivosti preuzima iz tog čudnog susreta ličnog i opštijeg, privatnog i profesionalnog.

I upravo tako – ovaj ujednačen i višeslojan Netfiksov novi dokumentarac u produkciji nezaobilaznog Rajana Marfija najjači utisak ostavlja na tim maestralnim idejnim i značenjskim prevojima između ličnog i opšteg (kao, na primer u briljantnom delu koji se tiče ključne večeri u porodičnom životu Mejsonovih). Polivalentan a u isti mah i intimistički sročen, ovaj vrsni dokumentarac, sve i kada se sa njega sljušti sloj zavodljive pop-kulturne živopisnosti, kao i neprikrivenog aktivističkog angažmana, daje sugestivne smernice kako bi trebalo da izgleda intrigantan, inteligentan, vešto koncipiran i rečit dokumentarac na pomenute biografske teme. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

I sve po zakonu

***Naši momci*, HBO, Izrael/SAD, 2019,**
Tawfik Abu Wael, Joseph Cedar, Hagai Levi

Foto: promo

Priča je jednostavna, strašna, toliko puta ispričana. Najpre u Jerusalimu bivaju oteta tri mlada Jevrejina, potraga traje nekoliko meseci, a kada njihovi leševi budu pronađeni, počinje patriotska histerija s antiarapskim demonstracijama, mahanjem zastavama, urlanjem fašističkih parola, te pevanjem tugaljivih i rodoljubivih pesama. Glasovi koji skreću pažnju na okolnost da su momke ubile ubice i manijaci, a ne, naprosto, Arapi – ne dopiru do histerizovane mase. Već sledećeg dana jedna arapska porodica prijavljuje nestanak svog maloletnog sina. Jerusalimska policija reaguje lenjo i sporo, ali ipak reaguje, a u istragu se uključuje i specijalna jedinica. Spaljeni leš arapskog dečaka pronađen je, praktično, u centru grada, a pametna istraga brzo ulazi u trag trojici mladih Jevreja za koje će se ispostaviti da su, u osvetničkom patriotskom zanosu, ali ipak pri punoj svesti, svirepo usmrtili momka. Sada kreću arapske demonstracije, izraelska država sprovodi efikasnu istragu i organizuje fer suđenje na kojem ubice, uprkos pritisku jevrejske zajednice, dobijaju strogu, zakonom propisanu kaznu. Niko, naravno, neće postati srećniji zbog toga, društvo i dalje ostaje podeljeno s nekoliko dubokih šančeva iskopanih između Arapa i Jevreja, između ekstremnih i umerenih Jevreja, između religioznih i sekularnih Izraelaca, između razboritih i napaljenih Arapa, ali u svemu tome izraelska država se pokazuje, na više načina, kao uređena sekularna tvorevina koja, uprkos svemu, dobro funkcioniše.

Ovo je shematski prikaz s tek po kojim opštim motivom. U deset jednosatnih epizoda smešteno je, međutim, mnogo više. Pre svega dubinski pogled u život obične arapske porodice u Jerusalimu, rastrzane između tradicionalizma i razboritosti; ulazak u ortodoksne i radikalne jevrejske krugove zakačene za tradicionalizam i sklone fašističkom pristupu stvarnosti; rad specijalne policijske jedinice u kojoj vriju odnosi moći i u kojoj se profesionalni zahtevi prepliću s političkim pritiscima, a glavni se istražitelj, lojalni građanin, dobar vernik i krajnje uravnotežen lik, suočava sa problemima za koje nije ni pretpostavljao da se mogu pojaviti. Na tananijoj ravni vidimo na koji se način sekularni deo Izraela, pre svega u liku psihološkinje i njenog muža, nosi sa strahovitim pritiscima onih delova jevrejske zajednice, predvođenih rabinima i ratobornim nacionalistima, koji su za sebe prigrabili monopol na tumačenje patriotizma, a upravo je maestralno uveden i problem moguće homoseksualnosti koja u tradicionalističkim društvima ne prolazi nikako: bolje je biti i mrtav nego peder. U svemu tome, to što se tužilaštvo i sud, u grotlu strasti i sumanutih pritisaka, drže procedura i zakona, deluje gotovo nadrealno. Utoliko je, možda, korisno reći da je serija napravljena prema istinitom događaju, te da je, uz određena sažimanja, pratila ono što se zaista događalo.

Ujednačenost epizoda, rad na detaljima, psihološka uverljivost likova, odbijanje osuđujućeg tona, a, opet, bez i najmanje naznake da bi se mogla provući lažna ravnoteža između žrtve i zločinaca – iako će, razume se, *strane* u sukobu, u ime *našosti*, pokušati da pomute tu razliku ("jesu počinili zločin, ali druga strana je uradila još goru stvar"; "jesu počinili zločin, ali to su *naši momci*"; "ovo nije zločin nego samo reakcija ojađenih ljudi"), a potom i snažna svest o tome da je država najveća i najopasnija sila koja, međutim, ako je u demokratskoj ravnoteži sa samom sobom, može pokušati da ostvari i »

nekakvu ravnotežu u društvu, sve to je, dakle, u tolikoj meri koherentno da *Naše momke*, bez ikakve sumnje, svrstava u ono najbolje što je, poslednjih godina, napravljeno u ovom silovitom talasu serija. Epizode koje prate rekonstrukciju zločina odlikuju se ne samo svedenim izrazom i preciznošću, već su, u onim delovima kada je ishod istrage još neizvestan, napeti do neizdrživosti. Istražni postupak je prožet pričama iz različitih perspektiva, računajući i privatnu perspektivu glavnog istražitelja, što je, negde, oprobani postupak jer daje likovima na uverljivosti, ali uvođenje privatnih motiva u tolikoj meri odudara od svega na šta smo navikli i što se, na kraju, često pretvara u svojevrsnu pornografiju, da nam na najčistiji mogući način, bez neumesnih sugestija, otvara polje nedoumica: ima li, naime, uopšte nevinih likova? Organizovanje sahrane ubijenog momka, primopredaja tela, potom bes arapskog stanovništva koje ne dopušta roditeljima da u miru isprate sina, suočavanje s bolom koji se, zbog neimanja odgovora, samo uvećava, a potom ponovna, simbolička otmica dečaka kako bi ga zajednica proglasila svetim ratnikom poginulim za veru (što nema veze s mozgom), sve to prikazano je sa zadivljujućom merom. Priprema suđenja, rad advokata, psihološki profili ubica, bežanje pacova s broda koji tone, sebičnost koja se krije iza velikih principa, beskrupuloznost, kao i čitavo mnoštvo motiva koji se ne mogu ni nabrojati, sve je u igri i sve je tu.

Nemoguće je, naravno, pa ipak... kada bi se umesto svih dosadnih, besmislenih, agresivnih, glupih udžbenika istorije u kojima se *naši momci* uvek i bez razlike veličaju, šta god, u međuvremenu, uradili, kada bi se, dakle, umesto stvaranja malih podanika otadžbine u školama prikazivala ova serija (umesto, na primer, verske nastave), a onda se, posle svake epizode, razgovaralo o tome šta smo videli, pojavila bi se, možda, mala pukotina u monolitu nesreće i gluposti, a neko bi dete, nekada, negde, možda dobilo šansu da ne napravi neoprostivu glupost u ime fantazma našosti. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Dugi marš nelagodnosti

Ako ste se ikad pitali šta je bilo sa Johnom Lydonom posle Sex Pistolsa – napravio je još jedno remek-delo, podvlačeći crtu ispod *new wave* iskustva, lansirajući post-punk zvuk i negirajući same osnove društva

John Lydon imao je toliko toga da dokaže posle Sex Pistolsa.

Od 1976. do njihove implozije 1978. godine, postao je jedno od najpoznatijih lica u muzici, i to sa svega 22 godine. Bend mu se raspao, a njegova figura ostala je da lebdi iznad istorije koju je napisao i niko nije znao kuda će se zaputiti.

Kad je okupio novi sastav, Public Image Ltd, i objavio debi album *Public Image: First Issue* 1978. (Virgin), izgledalo je kao da je to uradio samo da bi se otrgao od svoje predugačke senke, ali već tad je bilo nečeg u ovom nepredvidljivom, asimetričnom sastavu što je plenilo pažnju – izgledalo je kao da svako svira nešto za sebe, ali se sve uklapalo u do tad još nečuvenu muziku: debitant Jah Wobble inventivno je svirao bas granicom *duba*, kako niko pre njega nije, Keith Levene kidao je svoju aluminijumsku gitaru, zaboravivši na The Clash sa kojima je bio na početku karijere, bubnjari su se menjali, a John Lydon je mogao iza sebe da ostavi ličnost Johnnyja Rottena, zaboravi na mit i konačno postane ono što je uvek želeo: ravnopravan član grupe.

POVRATAK PRETEĆEG DŽONA

Stvari su se tada brzo događale. Već krajem 1979. godine pojavio se drugi album PiL – *Metal Box*, kao jedna od najvažnijih *drugačijih* ploča u istoriji rokenrola, koja mu čini čast i diže ga na pijedestal umetničkih disciplina. Retko ko je tako uspešno izvrnuo naopako formu popularne muzike da bi nešto suštinski važno rekao, i retko kad je to bilo više u saglasju sa generacijskim osećajem šta nije u redu sa nama.

Upakovan u okruglu metalnu kutiju sa tri maksi singla i prigodno nazvan *Metal Box* – ovaj antikorporativni iskaz bio je više nego dobrodošla diverzija, no sa takvim omotom mogao je da se napravi i proda samo u ograničenom broju primeraka (50.000), pa je početkom 1980. doživeo prepakovano izdanje kao dupli album *Second Edition* (Virgin), sa klasično štampanim omotom, ali neobeleženim stranama. Bilo je jasno da smo na taj način pozvani da slušanjem kreiramo svoju verziju ploče, što je u ono doba bilo potpuno nepoznato kao strategija, duboko potirući koncept tadašnje industrije zabave i njeno rigidno nametanje stalno istih izbora. Osim toga, na njemu nije bilo pravog hita, no PiL su ipak ušli na Top 10 sa demoničnom *Death Disco* (drugo ime *Swan Lake*). Ipak, ono što je najviše šokiralo nije bila naglo pronađena još bezobraznija radikalnost u nastupu i zvuku, nego celokupna uznemirujuća pojava: pravi povratak *pretećeg* Johna, koji kao da je najzad našao sopstveni glas i ulogu što mu je najviše pristajala, da je više nikad ne izgubi. Progovorivši ponovo u ime svih nas, ovaj put jasno opisujući hod po paklenim mukama praznine, Lydon je otkrio svoju ranjivu stranu, dajući dodatnu ljudsku, pa i potresnu dimenziju ovom albumu.

BUDUĆNOST BEZ BUDUĆNOSTI

Metal Box umetnički je trijumf kog je *new wave* obećavao – pandan onome što je u *hippie* vremena značio Captain Beefheartov legendarni dupli album *Trout Mask Replica*, kao velika negacija bilo kakvog poretka. To je *nemoguća* ploča koju ste oduvek tražili, baš ona gde se desilo sve što se nije smelo desiti – autor je ostvario nameru da opiše gađenje nad lažnim svetom, na koji više nije valjalo

trošiti mnogo reči, te je zato zvukovima zabeležio društvo zauvek predodređenih za siromaštvo i nemaštinu, i život u njemu koji se prodaje u svetlucavim oblandama, prozrevši ovu bedu mrtvog spektakla. PiL su kroz *Metal Box* stvorili bezvremeno delo sa ukusom i mirisom *Dugog putovanja u noć* jednog Selina, samo sa čovekoljubivih pozicija i iz središta konzumerske jeze.

Ovde je verno zabeležena agonija koju je svaki bend nastao u to doba hteo da opiše, agonija otvorene, cinične pobede lažiranja nad svim ljudskim – upravo to je značila pojava Megi Tačer i njenog ekstremnog individualističkog kapitalizma, što je početak neoliberalne pošasti koja još uvek razvaljuje planetu. Sve ono što je Johnny rekao da će biti, a nismo mu verovali, dešavalo se već tad – stupanje Tačerove na vlast 1979. godine bilo je pokretanje točka propasti, kao što će nama 1987. biti sa Miloševićem. To je ista ona državnica koja je još tada koketno izjavila na televiziji: "Znate, postoji dosta njih koji se pribojavaju dolaska velikog broja ljudi iz drugih kultura", otvarajući vrata fašizaciji *mainstream* politike u Britaniji, opravdavajući rasizam i najavljujući mentalni okvir iz koga će nekoliko decenija kasnije nići Bregzit.

John Lydon je ovim ispunio sva svoja obećanja data u vreme Sex Pistolsa napravivši ploču koju je uvek pretio da će sastaviti – album koji će opisati raspad sveta, bar onog koji je dobro poznavao, potrošačkog i malograđanskog. Pun klaustrofobične tenzije, on verno opisuje početne premise užasa kome ćemo uskoro prisustvovati, užasa nastajanja brutalnog turbo-kapitalističkog režima, što će posle hladnoratovske pobede u svom imperijalističkom žaru progutati cele države i narode, da se ne smiri do danas. On je nastao iz haosa koji opisuje *Metal Box*.

Konačno, priznajući da nade nema, da je nije bilo i da je nikad neće ni biti, Lydon je pokazao da je kao Rotten stvarno to i mislio kad je iz grla čupao ono "no future". *Metal Box* opis je nemanja budućnosti kao trajnog stanja i sudbine, druga strana *Never Mind the Bollocks* i njegov pravi kraj.

NEMOGUĆA PLOČA

Metal Box takođe je ono zbog čega Lydon može legitimno danas da kaže da je veliki u muzici. Nije sve samo buka i bes, i vitriol u rečima, ponešto je bila prava revolucija koja je oslobodila muzičko izražavanje za nove mogućnosti i otvorila put ka sutrašnjici – jedna od onih presudnih stvari koje su se desile u umetnosti u to vreme.

Glavni raskid sa starom praksom sastojao se u tome što bluza, kao osnove rokenrola u užem smislu, ovde niste mogli naći ni u tragovima – ne samo da je ovim definisana *post-punk* estetika, nego i postmoderno razmišljanje u popularnoj muzici. Kreativna filozofija koja počinje na *Metal Box* otvorila je novo poglavlje u njoj – rok kultura je od tad počela da u sebe usisava sve moguće uticaje, sa svih strana sveta. Lydon je inače na zdrav način uvek slušao drugačije stvari od onih koje je izvodio – rege i posebno dab, irsku narodnu, disko, Neila Younga, čak i ono što je on smatrao dobrim *popom*. Niko još nije napisao studiju o tome koliko su Captain Beefheart i nemačka grupa Can uticali na *new wave*, ali ako je negde bila očigledna stvaralačka inspiracija ovim velikim otpadnicima – onda je to ovde. Sveže otkriveni zvuci vrveli su svuda okolo u to vreme, pa je bilo jasno da je nastupio trenutak u kome su PiL bili obavezni da skupe hrabrost i daju na volju divljoj mašti, koju su talenti Lydona, Wobblea i Levina imali u izobilju. Više nego da nagađaju šta bi bila moguća budućnost muzike, oni su pokušali da iskažu šta je sadašnjost, nekim čudom stvarajući *nešto* što i danas zvuči kao da je malopre odsvirano – verovatno zato što se ništa u međuvremenu nije promenilo, mada mi mislimo da jeste.

Kao umetnički čin, *Metal Box* inspirisao je mnoge: ova hrabra, teška i fantazmagorična ploča vrhunac je ne samo benda, nego i celog perioda *new wavea* – njime su začete karijere Šarla Akrobate, kao i nekoliko beogradskih novotalasnih grupa iz generacije "Artističke Radne Akcije", ali i Massive Attack, Trickyja i drugih *trip hop* bendova. Nije bilo granice koja ovde nije pređena – nekonzistentnost naracije bila je namerna, kao i svesna ispadanja pevača iz pesme, dok su sa svih strana uskakali neobični ukrasi, na žičanim ili elektronskim instrumentima, svejedno. Moćni melodični bas bio je umiksovan skroz napred, uz povremeni apstraktni »

disko beat, vokalizacija je išla od beskonačno zajedljivog nabrajanja do zapomaganja u pozadini, zveketave gitare upadale su kao sasvim odvojeni deo pesme sakriven negde sa strane. Tekstovi su mapirali novotalasni pogled na svet: lažno postojanje, foliranje kao takvo, manipulacije ulogama, sudbinama, sećanjima – Lydon lepo kaže da sve to vodi u zločin. No, vrhunska tajna *Metal Box* nije u onome što se izgovara, nego *kako* se reči pevaju i naglašavaju – kao da Lydon beži od nečeg što ga proganja, ali nema šanse da pobegne. Njegov glas je još jedan instrument, onaj kroz koji probija strahota sučeljavanja sa svime pogrešnim na svetu.

DOSTA VIŠE SA TIM SEĆANJIMA

Metal Box stoji u istoriji kao izgubljeno jevanđelje, nedodirljiv, ogroman, nepomenuti fantom iza mnogih karijera. Retko se navodi kao uticaj jer ga je nemoguće *skinuti*. Mada numere imaju isti zvuk koji diktira tematsku povezanost tokom šezdeset minuta trajanja – stilski su potpuno različite, čineći album bogatim neobičnim obrtima i iskustvima. Prepun atmosfere onog doba, vizionarski savršeno snimljen, sačuvao je zvuk opšte teskobe kao malo koje tadašnje delo, te bez problema dotiče i grebe savremenog slušaoca.

Sećanja su i tema jedne od udarnih stvari, paranoične *Memories*, sa osuđujućom rečenicom "*this person's had enough of useless memories*".

Nastavljajući dramatično emotivno sa *Swan Lake* i neočekivano prizivajući u pomoć Čajkovskog i *Labudovo jezero* da dočara opštu slomljenost – PiL su izdigli svoj zvuk za još jedan stepen bezvremenosti, pronalazeći novi put kroz slojeve muzike, čak ka klasici. Budući da je posvećena uspomeni na Johnovu majku, koja je u to vreme preminula, počinjete da se pitate iz kojih su sve dubokih tunela očaja izvlačili svoje pesme.

Priča *Poptones* data je iz perspektive ženske osobe koja je oteta i zlostavljana u šumi, na stazi koja vodi kroz zelenilo, dok se iz loših japanskih kola sa kasete čuju zvuci jeftine pop muzike. Lydon usput ne propušta priliku da izjavi kako je to inače scenografija za perfektan britanski piknik, nastavljajući da distancirano opisuje doživljaj nasilja u jednoj od prvih pesama sa takvom tematikom.

Careering je zlokobna ritmička vožnja nošena značajnim udelom elektronskih instrumenata, otvarajući nove muzičke mogućnosti, dok pratimo storiju o londonskom životarenju egzekutora iz IRA – Jah Wobble je jednom rekao da su sve "kompozicije" ovde zasnovane na postojećim ličnostima. U depresivno-raspadnutom *post-punku No Birds (Do Sing)* Lydon citira romantičnog pesnika Johna Keatsa, dok prepoznatljivo zavija preko zvuka benda, dosežući poetske visove kojima je težio mnogo češće nego što je to javnost htela da prihvati, da bi se u produžetku *noir*-instrumentalom *Graveyard* prošetali sličnim sumračnim predelima, gde gitare mogu samo pretići da zvuče.

Slede dva sjajna opisa ličnosti, veoma bitna za razumevanje cele estetike PiL: potmula *The Suit* u vidu ulične propovedi opisuje karakter osobe savršeno uklopljene u društveno ništavilo i isprazne rutine; jednako snažnu sliku kolotečine potrošačke svakodnevnice daje nam fascinantna, bubnjevima vođena *Bad Baby*, u kojoj se povremeno Lydonov glas udvaja, kao da ih ima više u kupovini u isti mah – sve vreme preklinjući junaka/junakinju da ne obraća pažnju i ne sluša ništa oko sebe dok prolazi gradom...

Osećaj izopštenosti ispunjava *Chant*, odsvirana kao da je nelagodni marš, sa tekstom u vidu razbrajalice, praćene pokidanim gitarskim zvucima. Pred kraj sledе dva instrumentala – *Socialist* je moderno motoričan, nalik na rad mašine, dok je kabaretski zvuk koji ponekad provejava albumom dosegao neobičnu kulminaciju na pomalo nadrealno elegičnoj *Radio 4*, što se već u potpunosti oslanja na elektroniku, najavljujući sledeću deceniju.

Metal Box / Second Edition je i u ono vreme odudarao od svega postojećeg – bio je to stvaran zvuk sveta, a ne pop produkt. U svakoj rilni se i danas može čuti kako ovde nema prevare – oni koji su ovo stvorili zaista su osećali svoju egzistenciju baš tako kako su odsvirali album, a glavni cilj bio da to po svaku cenu snime, *tako da ostane*. I zato kompletan zvuk benda funkcioniše kao dokument o realnosti: ako bolje poslušamo, čujemo gradske ulice, zvuk samoposluge, samoću u sobama, buru urbane kakofonije i vetar nepravde koji nemilosrdno nosi pojedince, mulj laži u kome moramo da živimo i prevaru koju trpimo, jer za bolje nikad nemamo hrabrosti.

MOŽDA SAM U PRAVU, A MOŽDA I NISAM

Istinska tema ove ploče je tragedija. Ona naša, svakodnevna. Zato ovo nije album o kome se mnogo i sadržajno pisalo ikad, pa ni na našem jeziku – možda i opravdano, jer svakom ponestane reči pred njim. Kod nas svakako nije doživeo odloženu slavu kao ubrzo izašli Joy Division – *Closer*, što je beležio manje-više istu patnju. Snimljen je u vreme dok se rokenrol još uvek bavio pravim osećanjima – ovde opisana duševna stanja mučna su, glas mladih ljudi gurnutih u bespuće. Danas je bespuće sveobuhvatno, a mladi ljudi su pobegli u paralelni svet i protestuju igrajući masovno video-igrice (biznis koji je sedam puta veći od muzičkog, trenutno). Izabrali su da ne postoje jer ih je stvarnost nedostojna. Zato ih ne treba kriviti kad primetimo da na sceni više nema nikog ko bi opisao stanje u kome smo.

Oni koji o tome odlučuju, uradili su sve da ovakve ploče više nikad ne bude – i to je posredan dokaz njene veličine. Jer, ako postoji jedna istina koju *Metal Box* govori, ona glasi: da, sve vreme su nas lagali. Od početka.

Imao sam tu sreću da *Second Edition* kupim tamo gde je nastao, tako što sam ušao u prodavnicu baš u gradu Londonu, u leto 1980. – znao sam samo da mi je potreban, tražio sam ga jer je za mene u tom trenutku on bio album istine. Bilo je jasno da je u pitanju nešto potpuno drugačije i iznad skoro svega što se uopšte radilo u muzici, ploča na kojoj je zapisano jedno opšte osećanje sveta kao fundamentalno pogrešnog. Ali, još više od toga, od tada do danas, on mi služi kao podsećanje da nikad ne zaboravim originalno ogorčenje koje nas je u vremenima *novog talasa* nateralo da se usudimo da radimo nešto svoje.

Čak i ugurani u metalnu kutiju, mogli smo da vidimo opipljivu nadu iako je John Lydon odatle tvrdio da je nema namigujući nam. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Nema zemlje za starce

Zamišljam sve te raščupane starce sa podočnjacima kako u sitne sate duboke noći dezorijentisano šetaju između rafova supermarketā osvetljenih zaslepljujućim neonkama i malo mi se plače

Piše:
Rumena Bužarovska
Književnica iz Skoplja

Pre nekoliko nedelja mučila sam se sa studentima na još jednom onlajn času. Ja govorim, a preda mnom crne kocke sa imenima ispisanim belim slovima, sa crvenom oznakicom koja mi nagoveštava da im je mikrofon isključen. Od tridesetak uključenih, trojica-četvorica su dovoljno milostivi prema meni da se uključe u diskusiju o priči koju obrađujemo. Tog dana razgovaramo o priči Dejvida Sedarisa u kojoj on opisuje svoju babu Grkinju: obučena u crno, opsednuta smrću i preživljavanjem, stradanjem, snalaženjem u životu, imuna na zabavu, neprijatno posvećena porodici. Sa druge strane stajale su američke babe: nezavisne, druželjubive, doterane, raštrkane po izletima.

Ispitujem studente o njihovim babama i dedama. Kažu da se prepoznaju u grčkom modelu babe opisane u priči: njihov najveći strah je da ih ne smeste u staračku dom, a predstavljaju izvestan teret za porodicu. Kod nas taj teret postoji i pored toga što se babe (i dede) potpuno odriču svog života čim se penzionišu. Za njih, čast izuzecima (koje naše društvo smatra sebičnim), penzija znači laganu pripremu za smrt u kojoj se njihovo postojanje sastoji u održavanju porodice koju su stvorili. Znači, robuju svojim sinovima, kćerkama i unucima, dajući svoje penzije za njihov opstanak, a svakako odgajaju i unuke.

Svake godine sa studentima načinjem temu o starijim osobama (uzgred, termin "starci" doživljavam kao pogrdan, a "stariji" kao eufemizam, zato što je starost toliko ponižena u našoj kulturi). Mi kažemo: oni prave gužvu u javnom prevozu (kod nas je prevoz nekim danima besplatan za 65+), sebični su i teraju nas da im ustupamo mesto, a po ceo dan se vozaju unaokolo. Jednoj studentkinji sam ukazala da oni uglavnom kupuju na jeftinoj pijaci u Skoplju da bi nešto uštedeli. "Pa što ne pošalju sina da im kupi krompira nego meni zauzimaju mesto", odgovorila mi je.

To ponižavanje starije populacije u našoj kulturi nikad mi nije bilo toliko očigledno kao u vreme pandemije, naročito kada je u naše dve države uveden nehumani i agresivan policijski čas (da, da, da nas spase od nas samih, a ne zato što je vlast nesposobna i ne zna da sa poverenjem i pažnjom pristupi svojim građanima). Vlast je, i u naše dve nesrećne države, počela "viteškim" argumentom: mi ćemo vas zaštititi, ali tako što ćemo vas kažnjavati ako ne sedite kod kuće (uzgred, kažnjavaćemo vas selektivno). Iz toga proizilazi da su stariji ljudi nedotupavni građani koji ne mogu da se brinu o sebi, koji će se samouništiti ukoliko ih država ne spase. Pa su tako kao malu decu tretirali građane koji su ceo svoj život proveli gradeći društvo (kakvo-takvo).

Lične priče o ovom iskustvu su mi tragične. Konkretno, moji prijatelji u Makedoniji još ne veruju da su u Srbiji stariji građani imali "izlaz" jednom nedeljno, ali usred noći u nedelju, da odu u kupovinu. Drugarica mi kaže da je njen otac podesio alarm na tri ujutro, ustao i otišao u prodavnicu samo koliko da se prošeta, a ne zato što mu je nešto bilo potrebno. Zamišljam sve te raščupane starce sa podočnjacima kako u sitne sate duboke noći dezorijentisano šetaju između rafova supermarketā osvetljenih zaslepljujućim neonkama i malo mi se plače.

Kod nas je policijski čas za građane starije od 67 godina bio od pet do dvanaest svakog dana, sve dok pre nekoliko nedelja Ustavni sud nije ukinuo ovu odluku kao diskriminatorsku. Ali ni ovde nije bilo ništa manje tužno. Jedan moj prijatelj, doktor, kaže mi da su u bolnicu kod nas često dolazili stariji ljudi sa povredama. Počeli ljudi da pobudaljuju u kući i da se penju svuda, da čiste, da sređuju, da rade šta mogu po kući, pa su često padali i povređivali se. Moja drugarica čija je majka prikovana za krevet zbog teške bolesti poverila mi se da joj je tata, koji se brine o majci, odjednom počeo da vene i mentalno se gubi otkako je izgubio rutinu i bio zatvoren u kuću. Naša bliska rođaka živi u ruskoj zgradi izgrađenoj posle zemljotresa u Skoplju (kao i ja). One su od betona, hladne su. "Stalno je hladno", kaže. Izlazila je koliko može preko dana, da uhvati malo sunca. A potom nazad u betonski frižider, paradoksalno, da ne umre, da se ne razboli.

A na društvenim mrežama roditelji male dece su se žalili u stilu "aman, neka se završi ova korona pa da starci uzmu decu, ne mogu više, puk'o sam". Kao da su deca odgovornost baba (i deda), a ne samih roditelja, i kao da su roditelji tu samo da u starosti služe nama. Da li ovo društvo zaista ceni njihov život ili ga samo štiti radi sopstvene koristi – pa čak, evo, i da se ne preoptereti zdravstveni sistem? Ovakav naš odnos prema roditeljima užasno je porazan, utoliko pre što i nas čeka ista sudbina. U tome se ogleda naša nemoć i autodestruktivnost, koja proizilazi iz naše nasleđene sebičnosti, neracionalnosti, pa čak i tupavosti: mi nikada nećemo ostariti pa nam se principi koje smo uspostavili – neće obiti o glavu. ¶

S makedonskog prevela Lora Podbarski

Pozorišni zaplet političke scene

Desetodnevni protesti u Tirani i drugim gradovima zbog rušenja zgrade Narodnog pozorišta po odluci Edija Rame, peticija 16.000 ljudi protiv tog čina, samo su delovi nezadovoljstva koje je započelo opozicionim bojkotom junskih izbora prošle godine

Rušenje istorijske zgrade Narodnog pozorišta u Tirani u cik zore 17. maja, dan uoči ublažavanja vanrednih mera protiv širenja korona virusa u Albaniji, najbrutalnije je potvrdilo opravdanost neslavne titule koju je to zdanje ponelo samo mesec dana ranije, kada se našlo na listi "sedam najugroženijih lokaliteta kulturnog nasleđa Evrope 2020.", ali i podstaklo nove proteste opozicije protiv vlasti.

Panevropska organizacija Evropa Nostra uvrstila je Narodno pozorište među najugroženije lokalitete upravo zbog bojazni da će biti realizovan plan premijera Edija Rame o izgradnji stambeno-komercijalnog kompleksa na mestu tog teatra, u okviru kojeg bi bila i nova pozorišna zgrada. Bageri su za svega nekoliko sati sravnili sa zemljom vredan primer italijanske arhitekture iz 30-ih godina 20. veka, uprkos dvogodišnjim protestima i apelima građana, umetnika i aktivista, kao i procesima koje je pred Ustavnim sudom pokrenuo predsednik Albanije Iljir Meta. Predsednik je potez premijera ocenio kao "kriminal", a ovih dana zaoštrio je retoriku i pozivom građanima da ustanu protiv diktature. Rušenje teatra oštro su osudile i opozicione stranke, koje traže odlazak Rame još od prošlog leta i lokalnih izbora koje su bojkotovale, nakon višemesečnih protesta. I brojne ličnosti iz kulturnog i javnog života osudile su rušenje teatra, a aktivisti Alijanse za zaštitu Narodnog pozorišta, koja već gotovo 28 meseci organizuje proteste, najavili su nove, i to ne samo u Tirani, već i u drugim gradovima.

MAFIJAŠKI REŽIM

Rušenje Narodnog pozorišta dodatno je podgrejalo albansku političku scenu, uzavrelu još od februara 2019, kada je opozicija napustila parlament i nastavila aktivnosti protestima na ulicama, a potom bojkotovala junske lokalne izbore, na kojima su Ramini socijalisti pobedili u 57 od 61 opštine. Tada su zaoštreni i odnosi Rame i Mete, osnivača opozicionog Pokreta socijalista za integracije (LSI) koji je zamrzao stranačku funkciju dolaskom na čelo države 2017. Rušenje teatra pojačalo je i međusobno optuživanje vlasti i opozicije za kočenje procesa evropskih integracija, i to neposredno nakon što je Albanija konačno dobila zeleno svetlo za početak pregovora s Briselom, kao i listu zadataka. Opozicija s Demokratskom partijom (DP) na čelu ipak je prihvatila nastavak dijaloga o izbornim reformama – jednim od zadatih prioriteta, iako je prvobitno pretila odustajanjem upravo zbog rušenja Narodnog pozorišta.

Lider DP-a Ljuljzim Baša bio je i među nekoliko stotina građana i aktivista koji su se okupili ispred Narodnog pozorišta ubrzo po početku rušenja oko 4.30 sati ujutro. U zgradi su, prema navodima medija, još uvek bili pojedini umetnici i aktivisti, a iza porušenih zidina nepovratno je izgubljena i 80-godišnja pozorišna istorija – arhiva, kostimi, rekvizita... Društvene mreže preplavili su ubrzo snimci bagera, ali i sukoba policije i demonstranata, među kojima su bili i umetnici i supruga predsednika Mete, liderka opozicionog LSI-ja Monika Kruemadi. Deo učesnika protesta je priveden, a prema navodima medija, veći broj je novčano

Podrška beogradskih i kosovskih umetnika

Među učesnicima protesta bili su prošle jeseni i beogradski umetnici Vladan Jeremić i Rena Raedle, koji su deo svog rada sa drugog izdanja *Performativne izložbe,* u organizaciji Tirana Art Laba, ponudili demonstrantima da bi ih iskoristili kao barikade i scenografiju za govore. Kocke sa njihovim crtežima poslužile su kasnije kao kutije za humanitarnu pomoć u vreme zemljotresa. I pozorišni umetnici u Prištini izrazili su nakon rušenja teatra u Tirani solidarnost sa kolegama u Albaniji, održavši simboličan protest ispred Narodnog pozorišta pod sloganom "Ja sam pozorište" (*#MeTeatrin*).

DEMOLICIJA, POLICIJA I DEMONSTRACIJA: Rušenje zgrade pozorišta uz snage reda i protesti širom Albanije
Fotografije: Nensi Bogdani

kažnjen zbog kršenja mera protiv širenja korone. Meta je opisao rušenje teatra kao "ustavni, pravni i moralni zločin koji se ne može amnestirati", a oštro je kritikovao i nasilje policije, nazvavši vladajuću većinu "mafijaškim" režimom. Delegacija EU u Albaniji saopštila je da žali zbog rušenja teatra i pozvala sve strane na uzdržanost da bi se "izbegla eskalacija situacije".

Rušenju nacionalnog teatra prethodila je i višemesečna pravno-politička bitka premijera i predsednika, koji se usprotivio planu o javno-privatnom partnerstvu. Meta je tako u julu 2018. odbio da potpiše poseban zakon koji omogućava realizaciju Raminog plana, ali je ipak usvojen u julu 2019, zahvaljujući većini socijalista u parlamentu. Predsednik je potom pokrenuo postupak ocene ustavnosti tog zakona, ali se Ustavni sud još nije izjasnio, jer ne funkcioniše već tri godine zbog krnjeg sastava. Uprkos tome, Vlada Albanije je početkom maja odlučila da vlasništvo nad Narodnim pozorištem i okolnim zemljištem prenese sa države na gradske vlasti. Meta je zbog toga, nekoliko dana uoči rušenja, pokrenuo još jedan postupak pred Ustavnim sudom, navodeći da nadležnosti gradskih vlasti ne mogu da se odnose na objekte i imovinu od opšteg nacionalnog interesa.

Premijer Rama, bivši gradonačelnik Tirane i ministar kulture, koji je međunarodno poznat i kao vizuelni umetnik, obećao je u međuvremenu novi teatar koji će "svi građani voleti", kako je izjavio predstavljajući projekat arhitekte Bjarkea Ingelsa, koji bi trebalo da realizuje firma Fusha shpk. Albanska vlada prvobitno je navodila da će sredstva za "razvoj" lokacije Narodnog pozorišta »

NEKAD: Narodno pozorište u Tirani
Foto: Nensi Bogdani

obezbediti treća, privatna strana, jer ih država nema. Premijer i gradonačelnik Erion Veliaj pokušavali su da razviju projekat na bazi javno-privatnog partnerstva, pri čemu bi privatni preduzetnik, koji bi dobio vredno zemljište, bio u obavezi da izgradi i novi, manji teatar u okviru stambeno-komercijalnog kompleksa. Gradske vlasti su, međutim, bezuspešno vodile pregovore s trećom stranom do februara ove godine, nakon čega je Veliaj saopštio da je tender propao i da će izgradnja pozorišta ipak biti finansirana iz javnih fondova.

ZGRADA JAČA OD ZEMLJOTRESA

Organizacija Evropa Nostra, koja je uvrstila zgradu Narodnog pozorišta u Tirani među "sedam najugroženijih lokaliteta kulturnog nasleđa Evrope u 2020." (na kojoj se, inače, nalazi i Beogradska tvrđava zbog projekta gondole), saopštila je da "ilegalno rušenje" teatra predstavlja "tužan dan" za baštinu Albanije i Evrope, ali i za "demokratiju i vladavinu prava u Albaniji i Evropi". Borba za opstanak zgrade Narodnog pozorišta, odnosno njenu rekonstrukciju, za koju se zalagala i Evropa Nostra, smatra se najdužim kontinuiranim protestom u Albaniji u novijoj istoriji. Reč je o zgradi koju su tokom Drugog svetskog rata podigli italijanski okupatori, a u kojoj je Narodno pozorište delovalo od 1945. Pozorišna zgrada, nastala prema rešenju arhitekte Đulija Berte, bila je posebna i zbog svojevremeno eksperimentalne tehnike gradnje od mešavine betona i drveta.

Za razliku od predstavnika vlasti, koji tvrde da bi rekonstrukcija vremešne zgrade bila nemoguća, aktivisti Alijanse za zaštitu Narodnog pozorišta tvrde suprotno, ukazujući da je to zdanje odolelo jakim zemljotresima u septembru i novembru 2019. godine, od kojih su stradale čak i neke vladine i mnoge stambene zgrade nove gradnje u Tirani. "Zgrada teatra imala je nulu oštećenja u zemljotresima", rekla je za "Vreme" književnica Lindita Komani, aktivistkinja Alijanse. To dokazuje, kako je dodala, da su lažne tvrdnje gradonačelnika Eriona Veliaja da nacionalni teatar predstavlja rizik po živote izvođača.

Alijansa za zaštitu Narodnog pozorišta ukazuje da nije srušena samo zgrada teatra, već je uništen i veliki simbolički značaj koji je ona imala za kulturu i istoriju cele Albanije. "Naš cilj do sada bio je da zaštitimo teatar od rušenja kako bi bio rekonstruisan uz pomoć Evropa Nostre. Nakon svega što se desilo, naš cilj sada je da pre svega sačuvamo javno vlasništvo koje gradonačelnik Veliaj želi da oduzme građanima kako bi bile izgrađene privatne rezidencije i komercijalni prostori, a zatim želimo da ponovo izgradimo Narodno pozorište na mestu na kojem je bilo, na osnovu originalnog projekta iz 1938. godine i rezultata ispitivanja koje je grupa naših arhitekata obavila prošlog leta. Teatar je od 24. jula 2019. bio pod 'okupacijom' Alijanse i arhitektonska ispitivanja bila su deo posla koji je urađen radi rekonstrukcije zgrade", rekla je Lindita Komani, uverena da će protesti, koji su se proširili i na druge gradove u Albaniji, imati pozitivan efekat u toj borbi. "Donosimo duh protesta, glas slobode i nade u svim gradovima u kojima skupljamo potpise građana koji pokazuju da svi žele isto – da se Narodno pozorište ponovo izgradi onako kakvo je bilo i na mestu na kojem je bilo", dodala je ona. Onlajn peticiju potpisalo je, inače, već više od 16.000 ljudi, a veliku pažnju izazvalo je i otvoreno pismo tridesetak intelektualaca međunarodnoj umetničkoj zajednici, objavljeno u časopisu Hyperallergic, kojim je zatraženo obustavljanje "umetničkog pranja" Rame i aboliranje njegovih političkih poteza otkako je postao premijer 2013. godine, uključujući gušenje medijskih sloboda, ugrožavanje ljudskih prava, paralizu pravosuđa, ali i zapostavljanje sektora kulture.

Lindita Komani veruje i u snagu pritiska domaće javnosti i opozicije, koja je podržala protest Alijanse još 2018. Takođe, ukazuje da su EU i više evropskih političara zauzeli jasan stav o tom pitanju, osudivši rušenje i nasilje prema umetnicima i građanima. "Evropska komesarka Marija Gabrijel pozvala je na dijalog i pre rušenja teatra", podsetila je Lindita Komani, koja očekuje slične reakcije i drugih evropskih političara.

Prema mišljenju Lindite Komani, novi lokalni izbori – ako ih opozicija ponovo ne bojkotuje, mogli bi da spreče Ramin plan o realizaciji projekta novog teatra. Među ključnim zahtevima Alijanse je i ostavka gradonačelnika Tirane, a pripremljena je i tužba protiv njega i članova Gradskog veća zbog rušenja Narodnog pozorišta. Lindita Komani ističe posebno značaj civilnog sektora i same Alijanse kao kulturnog pokreta koji uspeva već 28 meseci da organizuje otpor i kreira svojevrsnu agoru za diskusiju o slobodi, demokratiji i drugim pitanjima savremenog društva. "Mnogi aktivisti civilnog društva uključeni su u otpor i već smo razvili čvrste veze sa nizom organizacija koje su posvećene istom cilju, jer dele sa nama iste ideje o Narodnom pozorištu, ali i o pitanjima koja se odnose na Ustav, njegovo često kršenje i neuspeh reformi pravosuđa. Slučaj Narodnog pozorišta jasan je dokaz da su pravosudne reforme, koje se primenjuju od 2016. godine, zapravo slomile pravni sistem", navela je Lindita Komani.

Alijansa za zaštitu Narodnog pozorišta, uprkos svemu, veruje da ima snagu i volju da omogući neophodan zaokret ka novom načinu na koji će Albanci doživljavati i stvarati kulturno i političko okruženje. Taj zaokret, kako je dodala Lindita Komani, već je počeo. ¶

VESNA MILOSAVLJEVIĆ

POČETAK DUGE PROCEDURE: Centralnoamerički azilanti na ulazu u SAD
Foto: AP

Zemlja slobodnih i dom obespravljenih

Amerikanac ili Amerikanka koji su u braku sa migrantom gube pravo na novčanu pomoć, ali za razliku od nacističkih rasnih zakona makar mogu bez pravnih sankcija da dele postelju sa osobom nepoželjnog porekla

Piše: **Tibor Varadi**

Dvadesetak godina sam po jedan semestar godišnje predavao na američkim pravnim fakultetima. Tokom prošlog meseca, sedeći kod kuće, stvari sam gledao sa balkona (ili kao sa balkona), pa sam tako zabeležio dva dešavanja u američkom pravu. Počeću sa vešću koja me nije obradovala.

U "Njujork tajmsu" od 28. aprila 2020. čitam osvrt sa naslovom "U braku sa imigrantom bez dokumenata? Nećeš moći da dobiješ ček za pomoć". Reč je o pravnim pravilima koja se tiču paketa pomoći (*relief package*), odnosno novčane pomoći koja se deli onima koji su zbog korona virusa ostali bez sredstava za život. Pomoć se može deliti (i deli se), ali ne svima. Migrantima se ne deli. Pa ni onim migrantima koji redovno rade (ili su radili dok nije došao virus), koji su plaćali porez i imaju poreski broj (*Taxpayer Identification Number*), ali još uvek nisu stekli sva dokumenta, još nemaju *Social Security Number*.

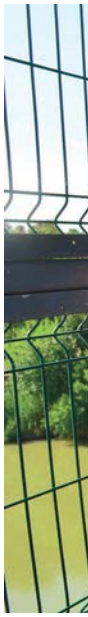
Još neobičnije je da pomoć ne mogu dobiti ni oni koji su rođeni Amerikanci, koji imaju i *Social Security Number*, ali su u braku sa osobom koja je u očima vlasti više migrant nego pravi Amerikanac. Stvari se još više zaoštravaju ako muž i žena podnose zajedničku poresku prijavu (što je čest slučaj u američkim porodicama). To je bio problem i sa Valentinom Pulidom. On je Amerikanac rođen u Kaliforniji, ali je oženjen migrantkinjom iz Meksika Luizom Marijom Ortiz de Pulido. Žive u Teksasu, imaju četvoro dece rođene u Americi. Njihove tri kćerke još nisu napunile 16 godina, te bi i one bile kvalifikovane za pomoć. Marija je spremačica, ranije je zarađivala, plaćala porez, ali je došao korona virus. Nastala situacija je uticala i na muža. Pitanje pomoći je za njih pitanje preživljavanja. Ali pomoć nije dostupna ženi migrantkinji (iako je bila zaposlena i plaćala porez). Štaviše, pomoć nije dostupna ni mužu Amerikancu (jer je sa ženom migrantkinjom podneo zajedničku poresku prijavu). Nije dostupna ni deci Amerikancima (jer imaju majku migrantkinju).

Ovaj predlog zakona o pomoći je došao pred Senat 19. marta.

Predlog su usvojili i Kongres i Senat. Tramp je sve potpisao 27. marta. U aprilu su se javili prvi pravni slučajevi koji su dobili odjeka i u štampi.

PROKLETSTVO MEŠOVITIH BRAKOVA

Zakon (koji je poznat kao *CARES Act*) mnogima obezbeđuje pomoć. Ali sadrži »

i one odredbe na osnovu kojih Valentino Pulido ne može da dobije pomoć jer ima ženu migrantkinju sa kojom je podneo zajedničku poresku prijavu, a ni njihova deca jer imaju majku migrantkinju.

Pošto se poslednjih godina bavim slučajevima iz porodične advokatske arhive, razmišljam o tome šta bi u toj situaciji činili bečkerečki advokati. Vidim jednu paralelu sa okolnostima iz vremena Drugog svetskog rata. Preterao bih ako bih rekao da je situacija ista. Dostojanstvo žrtava nacističkog ludila ne dozvoljava olako upoređivanje. Ali ipak postoji neka sličnost između obrazaca.

Za vreme nemačke okupacije brak sa osobom nepoželjne rase smatrao se za prokletstvo. Jevreji su deportovani iz Bečkereka, uglavnom na beogradsko Sajmište i Topovske šupe, i malo ko je preživeo. Oni koji su bili u braku sa Jevrejima mahom nisu deportovani, ali su žigosani. Adolf Hitler je 31. maja 1941. doneo naredbu o proširenju nemačkih zakona na novopriključene teritorije (tu je spadao i Banat, dakle i Bečkerek). Tako je i u Banatu počeo da važi Zakon o zaštiti nemačke krvi i nemačke časti (*Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre*) koji je14. novembra 1935. godine jednoglasno usvojio Rajhstag. Prema paragrafu 1 ovog zakona zabranjeni su brakovi Jevreja sa državljanima nemačke ili srodne krvi. Mislilo se na arijevce. Kasnije je u zakonima korišćen izraz "arijevci". Jedino ne znam da li je poslanicima Rajhstaga palo na pamet da najčistiji arijevci zapravo nisu Nemci, pa ni Srbi, ni Mađari, ni Hrvati, ni Rumuni ni Slovaci – da ostanem kod naroda iz okoline Bečkereka – već Romi.

LAŽNI RAZVODI

Paragraf 2 Zakona iz 1935. godine je zabranio i polne odnose između Jevreja i ne-Jevreja pod pretnjom zatvorske kazne. U ovoj situaciji u Bečkereku je došlo do tobožnjih razvoda. (Pišem Bečkerek, mada je za vreme nemačke okupacije grad imao dva druga paralelna službena imena: *Grossbetschkerek* i Petrovgrad. Ali su građani uglavnom za današnji Zrenjanin koristili "Bečkerek".)

O lažnim razvodima sam pisao u knjizi dokumentarne proze *Spisi i ljudi*. Reč je bila o tome da su mnoge Nemice, Mađarice ili Srpkinje podnosile tužbu za razvod braka protiv muža Jevrejina, ali – kao što vidim iz pisama koja su ostala u spisima – nisu stvarno htele da se razvedu, već su nastojale da spasu deo imovine i da poboljšaju položaj dece. Vidim da je postojala i neka nada da će se muž vrati "kada prestane ova strahota". Do povratka na žalost najčešće nije došlo.

Vidim da je tobožnjih razvoda bilo i u prvim godinama posle rata, kada su se Srpkinje i Mađarice razvodile od muževa Nemaca, da bi poboljšale svoj i položaj svoje dece. Mnogi banatski Nemci su nepravedno trpeli, ali kod Nemaca vidim više primera da se bračni život ipak uspostavio kroz nekoliko godina. Dakle, lažni razvodi su bili od pomoći. Neki spisi pokazuju da je već sam zahtev za razvod braka pomogao da se poboljša položaj supruge "nepodobnog" muža, pa su neki zastali nakon podnošenja tužbe protiv muža Jevrejina ili Nemca.

ZAJEDNIČKA PORESKA PRIJAVA

Sada se pitam da li bi te bečkerečke veštine koristile porodici Pulido u Teksasu. Šta bi bilo ako bi gospodin Pulido tobože zatražio razvod braka – ali se ne bi stvarno rastao od supruge. Koliko vidim, prema američkim propisima negativne posledice ima brak sa osobom neprikladnog (emigrantskog) soja – ali se ne kažnjava polni odnos sa neprikladnom osobom. Prema tome, ako bi se Valentino razveo, postao bi opet čovek kome pripadaju puna građanska prava (pa i pravo na novčanu pomoć), a za pomoć bi bile kvalifikovane i njegove kćerke (Melanija, Natalija i Valentina), pod uslovom da budu dodeljene na staranje ocu. Mogli bi računati na pomoć u iznosu od 2700 dolara. (Znači, nešto bi ostalo i Trampu.)

Pored toga – mada sada već vanbračno – Marija i Valentino bi mogli i dalje da spavaju u istom krevetu. Kako je čovečanstvo evoluiralo, evoluirali su i razni pokazatelji, pa i pokazatelji veza. Ranije je brak bio apsolutno dominantan pokazatelj. Tu se nešto promenilo. Sada je ponegde od ključne važnosti zajednička poreska prijava koja postaje i indikator pogrešne veze. Dakle, bečkerečki model bi mogao da bude od koristi, bilo u opciji da se zatraži lažni razvod, ili da se ne podnosi zajednička poreska prijava.

No, postoji i drugi ugao gledanja. Marija je čekala da postane punopravna američka građanka (da dobije i *Social Security Number*) – ali to postaje nedostižan cilj ako više nije u braku sa američkim državljaninom i ako ne podnose zajedničku poresku prijavu. Trebalo bi izvesti računicu da li se, ipak, više isplati da se bez novčane pomoći sačeka da virus nestane. Ponudio bih pomoć porodici Pulido, ali bih im prepustio da sami odluče šta će da rade – jer nisam siguran šta bi za njih bilo najbolje.

POLOŽAJ NASTAVNIKA

Drugi američki pravni događaj je jedna odluka američkog federalnog apelacionog suda, šesti okrug (*U.S. Court of Appeals, Sixth Circuit*) sa sedištem u Detroitu, država Mičigen. Presuda je doneta 23. aprila 2020. godine. Sud je trebalo da odgovori na pitanje da li je pravo na pismenost zagarantovano Četrnaestim amandmanom Ustava SAD.

Američke škole su me uvek zanimale. Imao sam sreću da studiram na Harvardu. Tu sam video (što su i pre mene svi videli) da je to izuzetna škola. Video sam u Americi i druge sjajne univerzitete koji su na svetskom vrhu. No, kada sam 1988. godine predavao na univerzitetu Emori u Atlanti, bio sam sa porodicom i dobio širi uvid u američko obrazovanje, jer su nam sinovi pohađali jednu tamošnju osnovnu školu. Imao sam utisak da ta škola pruža manje od osnovne škole u koju su mi sinovi išli u Novom Sadu.

Saznao sam nešto i o nastavnicima. Jednom sam u Atlanti započeo razgovor sa kelnerom u tržišnom centru Lenoks mol. Rekao je da je srednjoškolski profesor. Radio je kao kelner u kafiću da bi dopunio svoju zaradu. Rekao mi je i da se kao pomoćni kelner bolje oseća nego kao nastavnik. To u Novom Sadu (te 1988. godine) nisam mogao da zamislim. Još sam manje mogao tako nešto da zamislim dok sam bio đak u Zrenjaninu. Društveni položaj učitelja i srednjoškolskih profesora je ranije bio mnogo bolji (sada mislim na Srbiju i na Mađarsku gde donekle poznajem situaciju – a verovatno je to važilo i za mnoge druge zemlje). Sada su stvari drugačije. Često me je kopkalo pitanje kada ćemo se suočiti sa tom stvarnošću, i kada ćemo to percipirati kao problem. Možda je ova odluka ame-

ĆUTI I PLIVAJ...: Tražioci azila i američka granična policija na granici SAD-Meksiko
Foto: AP

ričkog suda, doneta u vreme korona virusa, korak ka suočavanju. U vreme kada se ne možemo kretati, valjda bolje vidimo stvari oko sebe.

PRAVO NA PISMENOST

Tužioci u sporu su srednjoškolci iz Detroita, uglavnom pripadnici crnačke ili latinoameričke manjine, koji potiču iz siromašnih radničkih porodica. U pet državnih srednjih škola koje su predmet spora nije bilo dovoljno kvalifikovanih nastavnika, neki nastavnici jednostavno nisu ni dolazili u školu. Za časove iz fizike deljeni su udžbenici iz biologije.

Tokom leta je u učionicama bila nesnošljiva vrućina, tokom zime nije pomoglo ni to što su đaci i nastavnici sedeli u kaputima. U učionicama su se vrzmali pacovi. Nije bilo dovoljno knjiga – nije bilo ni rezultata. Postavilo se pitanje da li se za to može tužiti država Mičigen – i da li je pravo na čestitu pismenost ustavom zagarantovano ljudsko pravo.

Zahtev je ranije odbijen, pa je tako došao pred žalbeni sud. Naspram tužilaca stajala je kao tužena guvernerka države Mičigen Grečen Vitmer. Žalbeni sud je 23. aprila 2020. godine sa dva glasa "za" i jednim "protiv" odlučio da pravo na pismenost jeste ustavom garantovano ljudsko pravo.

Ovo ne mora da bude poslednja reč. Moguća je i žalba Vrhovnom sudu SAD. Pored toga ostaje još otvoreno pitanje kako bi se pravo na pismenost moglo ne samo priznati već i ostvariti i garantovati.

No ova sudska odluka od 23. aprila je ipak važan korak. U svojim zaključcima sud kaže da je pismenost od fundamentalnog značaja i da je obrazovanje "preduslov gotovo svake interakcije između građana i vlasti".

Možda je vreme izolacije pravi čas da pogledamo oko sebe. Mogli bismo i da postavimo neka pitanja. Nekima bi, recimo, moglo da padne na pamet sledeće: ako je već otkazana olimpijada, mogle bi se otkazati i neke druge trke. Pa i trka u naoružanju. Istina, podstrek za tu trku se još može naći. Recimo u tome da jedan od učesnika u takmičenju primeti da je nakrcao samo toliko oružja kojim može tri i po puta da razori svet, dok je drugi takmičar već opskrbljen sa oružjem kojim bi mogao da to učini pet puta. No, možda je sada čas (i šansa) da se distanciramo od ovih podstreka. Takmičar koji može pet puta da uništi svet bi mogao da skine sa zida parolu "Napred u nove radne pobede!". A takmičar koji može da razori svet svega tri i po puta bi mogao da shvati da ne mora da bude pokunjen. Dakle moglo bi se stati, i ne bi trebalo dalje investirati u oružje. Možda bi se najmoćnije (a i manje moćne) sile mogle okrenuti ka zdravstvu i obrazovanju.

Istina, kod nekih vođa bi se mogla pojaviti sumnja i otvoriti neka nova pitanja. Recimo, pitanje da li bi mogli biti izabrani, ako bi birači bili zaista pismeni. ¶

Finansijski magazin "EMEA Finance" dodelio priznanje Raiffeisen banci

Najbolja banka u Srbiji

Raiffeisen banka je četvrtu godinu zaredom dobitnik priznanja u godišnjem izboru "Evropske bankarske nagrade", koji organizuje renomirani britanski finansijski magazin "EMEA Finance", i to nagrade za najbolju banku u Srbiji

Pored ove nagrade, Raiffeisen bankarska grupacija osvojila je ukupno 23 nagrade na svim tržištima na kojima posluje, kako one za najbolju banku i najbolju stranu banku, tako i priznanja za najbolju investicionu banku.

"Priznanja svetskih finansijskih magazina dokaz su da je kvalitet našeg poslovanja prepoznat i van granica našeg tržišta. Mi smo u 2019. ostvarili odlične poslovne rezultate i značajno unapredili uslugu uvodeći neka od najinovativnijih bankarskih tehnoloških dostignuća. Ova nagrada posebno je važna jer dolazi u trenutku kada se ne samo naša privreda, već i čitav svet, suočava sa izazovom bez presedana, pandemijom virusa. Ona će nam dati podstrek i snagu da nastavimo da ulažemo u digitalizaciju usluge, kako bismo i u ovim izmenjenim okolnostima nastavili da budemo pouzdan partner našim klijentima – privrednicima i građanima Srbije", izjavio je ovim povodom Zoran Petrović, predsednik Izvršnog odbora Raiffeisen banke.

Prilikom odlučivanja o najboljim bankama, stručni žiri magazina je kao osnovne kriterijume u obzir uzeo: tržišni udeo banke, rast učešća određenih proizvoda na tržištu, profitabilnost banke, kvalitet i inovativnost ponude, kao i kvalitet poslovne strategije. "EMEA Finance" je britanski finansijski magazin koji u svojim analizama pokriva dinamična finansijska tržišta u Evropi, na Bliskom istoku i u Africi.

Letnje scene

Za život u ritmu grada

Da li je morala da se desi pandemija pa da počnemo da se vraćamo nekim dobrim praksama – da peremo ruke, ne unosimo se u lice sagovornicima, igramo pozorišne predstave i tokom leta

Kako to često u životu i biva, iz svega lošeg, pa čak i užasnog, isklija i ponešto dobro i po ljude korisno. Svedoci smo da su nam, uz druge aspekte života, u poslednjih nekoliko meseci iz sasvim razumljivih razloga, zamrle i pozorišne aktivnosti. Stoga su grad Beograd i njegov Sekretarijat za kulturu pokrenuli inicijativu da se predstave beogradskih i pozorišta iz nekih drugih gradova igraju tokom leta, u bezbednim okolnostima na otvorenom, na Stadionu Tašmajdan. I kako čujemo, pozorišta su se odazvala, ovih dana se pravi konačan repertoar, čeka se famozna koordinacija da bi se uskladili slobodni termini glumaca, priprema se tehnika.

Od 25. juna do 20. jula sva beogradska institucionalna pozorišta za odrasle i decu, narodna pozorišta iz Novog Sada i Prištine, niz nezavisnih i privatnih pozorišta izvešće ukupno 43 predstave. Uz snažnu podršku ovakvoj ideji i uz želju da se razvije i nastavi i narednih godina, neko ciničniji bi mogao da se zapita da li je morala da se desi pandemija pa da počnemo da se vraćamo nekim dobrim praksama – da peremo ruke, ne unosimo se u lice sagovornicima, pozovemo prijatelje samo da vidimo kako su, igramo pozorišne predstave i tokom leta?

EVROPSKA I...

Pozorište je vekovima, od nastanka u vrelim amfiteatrima Grčke, živelo uzbudljiv život okruženo svojom publikom na gradskim trgovima, tržnicama, u dvorištima krčmi i svratišta, crkvenim portama, privatnim vrtovima i onim čudnim okruglastim građevinama Barbidža i Hensloua. Bilo je snažno, razuzdano i glasno, morali se nadjačati žamor publike i zvuci života grada koji se odvijao svuda okolo. I pozorištu je tu bilo dobro, bilo je deo svakodnevice svoje zajednice, dostupno i razumljivo svakome. A predstave su se igrale samo leti ili za lepoga vremena. Zimske sezone su postale uobičajene tek negde od 17. veka, kada je pozorište prestala da izdržava njegova publika i ono, često i dobrovoljno, palo u milost i nemilost državnih struktura, da ne kažemo kraljeva lično. A kraljevi i njihove svite vole da im je toplo, ušuškano i da se ne guraju sa svetinom, pa se prešlo u kitnjaste zgrade u tu svrhu ozidane. A i dramskim umetnicima se promena dopala, i tako smo dobili budžetski finansirana pozorišta, u solidnim zgradama koja mogu da igraju ne samo kada vremenski uslovi omogućavaju, već kad god požele, čak i zimi. Ona su, međutim, prilično brzo okrenula ćurak naopako i pored nekih dobrih usvojila i jednu veoma lošu, doduše među mnogima omiljenu praksu – letnju pauzu. Daleko od toga da je to izmišljotina budžetskih pozorišta u bivšim socijalističkim zemljama, gde je takav organizacioni model bio, a i dalje je, najrasprostranjeniji. U velikom broju zemalja letnja pauza za pozorišta je iz nekih razloga sasvim uobičajena. Ne u svim, srećom.

Berlin, na primer, tradicionalno ima šarolik i buran letnji pozorišni život, desetine predstava održavaju se svake večeri u svim delovima gradu a mnoga pozorišta, poput Teatra Monbijou, svojim letnjim produkcijama prilaze sa najvećim umetničkim ali i komercijalnim pretenzijama. Tako Monbijou, u kome je naš viđeni reditelj Darijan Mihajlović sa uspehom poslednjih godina režirao *Vesele žene vindzorske*, *Tartifa* i *Magbeta*, svakog leta podiže veliku repliku Glob teatra sa šest stotina mesta i tu izvodi svoje ambiciozne produkcije. Budimpešta na dunavskom ostrvu Margit, u Varošmajoru i drugim delovima grada ima dobro posećene letnje scene sa pozorišnim programima. Posebno zanimljiva je tradicija pantomimskih predstava koju neguju još od vremena socijalizma, u kojima se uz visok stepen artizma domaćoj publici i turistima bez pomoći govora efektno donose i komplikovani zapleti poput onog u Makijavelijevoj *Mandragoli*, ako nas sećanje služi. Moskva neguje praksu da se leti, posebno u pozorištima na

ZLATNO DOBA LETNJE SCENE: Neda Arnerić u *Bogojavljenskoj noći*

POZORIŠTE NA TERAZIJAMA OTVARA TAŠ: Iz mjuzikla *Mama mia*
Foto: Dalibor Tonković

SIMBOL POZORIŠTA DVORIŠTE: predstava *Mušica*, Ivica Klemenc

periferiji grada, izvode namenski producirane predstave iznenađujuće visokog izvođačkog nivoa, u formi svojevrsnog varijetea, gde se smenjuju pevačko-plesne numere i satirični skečevi sa političkim žaokama, ovlaš povezani dramaturškim okvirom. I London, naravno. Vest End kakav znamo bez letnje sezone i turista najverovatnije ne bi ni postojao.

... NAŠA TRADICIJA

I naša tradicija letnjih predstava je ne samo duga već i umetnički izuzetno značajna. Od 1976. do 1989. godine u dvorištu Kapetan Mišinog zdanja, Petar Zec i nova glumačka generacija u kojoj su bili Laza Ristovski, Gordana Kosanović, Branislav Lečić, Ivan Klemenc, Danica Maksimović, Neda Arnerić postavljaju Šekspira, Molijera, Servantesa, Kamija, Ženea, Vajsa, Popu. Publika je bila očarana, do karata je bilo gotovo nemoguće doći, Pozorište Dvorište je bilo instant hit. Rucanteova *Mušica* je uveliko deo gradske legende, urnebesni kalamburi Ristovskog, Klemenca, Nenada Bukilića i Nede Arnerić prepričavaju se i danas. Nova osećajnost, projekat Borke Pavićević i prijatelja, u podrumu Beogradske industrije piva, između Cetinjske ulice i Skadarlije, počelo je svoj život 1981. premijerom *Magbeta* u režiji Egona Savina, igran je Bihnerov *Vojcek* u režiji Suade Kapić, *Ona će doći* Slobodana Giše Bogunovića sa Sonjom Savić u glavnoj ulozi, *Godot* Nade Kokotović, a nešto kasnije i za to doba kontroverzna postavka komada *Kako se može umreti u snu* Dubravke Knežević i u režiji Nenada Purića. Nova osećajnost je uspevala da pokaže da umetnička inovativnost i beskompromisni prilaz pozorištu ne isključuju i uspeh kod publike – tako je za prva izvođenja pomenutog komada Dubravke Knežević prodato gotovo hiljadu ulaznica. Pozorište Magaza osnovali su 1983. Ljuba Tadić i Snežana Nikšić, u skrovitom dvorištu u Knez Mihailovoj 48. Prva premijera je bila *Poetesa,* o životu Desanke Maksimović, po tekstu i u režiji Mire Erceg. Premijera *Čekajući Godoa* u režiji Ljubiše Ristića, sa Ljubom Tadićem, Mirjanom Karanović i Svetozarom Cvetkovićem u leto 1984, čekala se sa nestrpljenjem u beogradskoj čaršiji, posebno kada se raščulo da muziku u predstavi izvodi Disciplina kičme uživo. Postoji i snimak ove predstave na nekom od kanala, vredi pogledati Ljubu Tadića, Dušana Kojića Koju i Samjuela Beketa na zajedničkom zadatku.

I sve ove inicijative za produžavanje pozorišne sezone koje smo ovde pobrojali, kao i mnoge nezasluženo izostavljene, rezultat su samo jednog – potrebe pozorišnih ljudi da ostanu u kontaktu »

sa publikom i iskoriste jedinstvenu priliku da svoj rad pokažu i posetiocima svojih gradova, onima do kojih bi, iz različitih razloga, inače bilo veoma teško doći. Ne bi trebalo zanemariti i nešto prozaičnije motive, ali ni zarada od ovih predstava za teatre nipošto nije zanemarljiva. Ne zaboravimo da je pozorište na ovom našem podneblju, a verovatno i na drugima, nastalo i opstalo samo i isključivo zahvaljujući preduzimljivosti i poslovnom duhu upornih i bandoglavih pojedinaca sa idejom i sa dovoljno harizme da, uprkos svim očiglednim preprekama i minimalnim šansama na uspeh, oko sebe okupe umetnike i saradnike i upuste se u neko novo pozorišno preduzeće. Od rodonačelnika Joakima, Jovana Đorđevića, Mire Trailović, Borke Pavićević, pa i nesrećnog Ljubiše Ristića o čijem parapolitičkom agažmanu ne bismo ovoga puta, ali osporiti značaj KPGT-a nije moguće a ni potrebno, i mnogih drugih, pozorište je opstajalo u hladnim salama, na kaljavim drumovima, osvajajući nove prostore i pridobijajući novu publiku, u predratnim kafanama, od đumrukane u devetnaestom veku do magaze i pivare u dvadesetom, boreći se za svoj umetnički izraz, svakog gledaoca i svaku paru. I to preko cele godine, jer svakoga meseca se moraju isplatiti plate i pokriti računi.

Da bi i u ovo naše vreme, u frenetičnoj konkurenciji masovnih medija, masovne zabave i masovnog zaborava teatar opstao i napredovao, on mora biti glasan, važan i stalno pred očima publike, javnosti i onih koji odlučuju. Povlačenjem u svoje velike zgrade bez prozora i igranjem za ta 2 procenta ljudi koji inače dolaze u pozorište, to se, sasvim je izvesno, neće postići. A ima li boljeg načina da se bude relevantan, vidljiv i bučan od igranja letnjih produkcija, na otvorenom ili u svojim salama, za redovnu i potpuno novu publiku, praćeni medijima koji leti ionako vape za sadržajima, živeti pun život u ritmu svog grada i njegovih gostiju? Dovoljno je pogledati izraze lica glumaca i publike za vreme one *Mušice* u Dvorištu, i taj snimak postoji, pogledajte ih pažljivo, pa će biti sasvim jasno da nema izgovora da se u takvom pozorišnom raju ponovo ne uživa. Na umetnicima je da to sebi i svojoj publici omoguće.

NEBOJŠA BROĆIĆ

Najlepša žena na svetu

O glumici čiji je film zabranjen zbog scena u kojima je obnažena, koja se udavala šest puta i postala izumiteljka, izložba "Lady Bluetooth: Hedy Lamarr" u Jevrejskom muzeju u Beču

"E, vidiš, ova glumica je počela ovako – gola u reci! A sad je najpoznatija zvezda Holivuda, čuvena Hedi Lamar. Najbogatija zvezda u svetu filmske umetnosti! Ima dve kuće sa bazenima, ima pet automobila ručne izrade a sa dolarima i sa zlatom ne zna šta će! Ali, nije se lažno stidela", glasi čuveni Đenkin monolog iz filma *Maratonci trče počasni krug* koji je učinio da jedva da ima neko na prostoru nekadašnje Jugoslavije a da nije čuo za Hedi Lamar, iako je malo ko gledao njene filmove s obzirom na to da je poslednji snimila 1958. godine.

Judenplac, mali četvrtasti trg u centru Beča, krije drugu zgradu Jevrejskog muzeja u kojoj će do 8. novembra, do kad bi trebalo da se otvore i granice, trajati izložba "Lady Bluetooth: Hedy Lamarr".

EKSTAZA I SISSY

Rođena kao Hedvig Eva Marija Kisler u Beču na početku Velikog rata 9. novembra 1914, Hedi je bila jedinica u porodici bogatog jevrejskog bankara poreklom iz Lavova u današnjoj Ukrajini i pijanistkinje, Jevrejke iz Budimpešte. Kao i mnogi bogati Jevreji u Beču tog vremena asimilovani u austrijski kulturni model, roditelji su odgajali Hedi u tamošnjem duhu. U intervjuu koji posetioci izložbe mogu da preslušaju, njen sin Entoni Loder govori o sećanjima na svoju baku koja je uoči Anšlusa emigrirala u SAD i o austrijskim jelima koja mu je pravila, ali i da mu nikad nije pričala o njihovom jevrejskom poreklu.

Pripadnica bečke visoke klase, Hedi je zime provodila na skijanjima, leta na jezerima. Kao devojčica, bila je fascinirana svetom pozorišta i filma, sa 12 godina pobedila je na takmičenju lepote. U 16. godini dobila je prvu ulogu, u austrijsko-nemačkoj komediji *Novac na ulici*.

Slavni producent i reditelj Maks Rajnhard angažovao ju je u jednoj pozorišnoj predstavi i oduševio se njenom "erotskom inteligencijom", kako bi to rekao Krleža, i poveo je sa sobom u Berlin. U 18. godini igrala u češkom erotskom filmu *Ekstaza* (1933). Film je u isto vreme postao i slavan i ozloglašen, širom Evrope slavljen, ali i zabranjen u konzervativnim SAD i tada već nacističkoj Nemačkoj!

U obliku jevrejskih noseva

Kontroverzni austrijski biznismen Martin Šlaf (66), čuven po trgovini sa DDR pre 1989. i radom za Štazi, nama poznat po biznis-kombinacijama sa Bogoljubom Karićem oko Mobtela, napravio je veliku kolekciju antisemitskih suvenira iz centralne i istočne Evrope, među kojima su najbizarniji štapovi sa drškama u obliku "jevrejskog nosa" i pepeljare u obliku 'jevrejske glave". Deo te kolekcije Šlaf je donirao Jevrejskom muzeju, a u video-intervjuu koji se može pogledati pored eksponata ispričao je kako je kod jednog antikvara u Jerusalimu slučajno video rezglednicu iz Karlsbada sa početka 20. veka sa karikaturom na kojoj su prikazana četvorica Jevreja u "zavereničkoj pozi". Antikvar mu je ispričao kako je na slične stvari nailazio po starinarnicama širom centralne i istočne Evrope. Posebno je bizarno što su štapove sa drškom u obliku "jevrejskog nosa" koristila bečka gospoda u doba najvećeg procvata grada, početkom 20. veka.

Alžir

U vreme dok je igrala austrijsku caricu Elizabetu, suprugu cara Franje Josifa, u predstavi *Sissy*, Hedi je upoznala 15 godina starijeg Fridriha Mandla, u to vreme najvećeg proizvođača oružja u Austriji i trećeg bogataša u zemlji. Iako su njeni roditelji bili protiv braka zbog Mandlovih veza sa Benitom Musolinijem i Adolfom Hitlerom, tvrdoglava Hedi je ipak rekla – da. Kako je kasnije navela u svojoj biografiji *Ekstaza i ja*, Hedi je vrlo brzo shvatila da u njihovom zamku Švarcenau na granici sa Češkom živi kao u zlatnom kavezu, pošto je Mandl na svoju mladu suprugu gledao kao na trofej. "Odmah sam shvatila da neću moći da budem i glumica i supruga. On je bio apsolutni monarh u braku a ja – lutka, stvar, dragocenost koju je trebalo čuvati i držati pod ključem", pisala je o svom braku Hedi Lamar.

POSLEDNJI FILM I POSLEDNJI RAZVOD

Jedne noći 1937. stavila je na sebe sav nakit koji je imala – i pobegla u Pariz. Tu je upoznala jednog od najvećih filmadžija Holivuda – čuvenog Lujsa B. Majera, vlasnika MGM-a. Ponudio joj je ugovor od 125 dolara nedeljno, ali ga je ona odbila i sama kupila kartu na kruzeru "Normandija", istom onom kojim se Majer vraćao u Njujork. Kada je tokom plovidbe video kakav utisak Hedi ostavlja na muškarce na brodu, Majer je digao ponudu na u to vreme spektakularnih 500 dolara nedeljno – i holivudska zvezda je bila rođena. Nadenuo joj je prezime Lamar, kao omaž čuvenoj heroini nemog filma Barbari Lamar, koja je umrla mlada, deset godina ranije. Majer je promovisao Hedi kao "najlepšu ženu na svetu", verovao je da je ona nova Greta Garbo ili Marlena Ditrih, i već sledeće godine dobila je glavnu ulogu u filmu *Alžir*. "Ljudi su uzdisali u bioskopu svaki put kada bi se ona pojavila na ekranu. Njena lepota je bukvalno oduzimala dah", ispričao je novinaru jedan od gledalaca tog filma.

Iz prostorije koja na izložbi opisuje ovu, prvu fazu karijere Hedi Lamar, prelazi se u drugu, u priču o njenim narednim brakovima (bilo ih je ukupno šest), usponima i padovima ali i karijeri izumiteljke. Dok je sa prvim mužem, fabrikantom oružja, odlazila na sastanke i konferencije, Hedi se sretala sa brojnim naučnicima iz ove oblasti i zainteresovala se za teme tehnoloških inovacija. Tokom Drugog svetskog rata viđala se sa sjajnim Hauardom Hjuzom i nagovorila ga da dizajn svojih aviona učini više aerodinamičnim, pokazujući mu fotografije najbržih riba i ptica iz prirode. Zajedno sa pijanistom Džordžom Antajlom registrovala je patent – neku ranu verziju današnjih "blutut talasa".

Nakon poslednjeg filma *The Female Animal* (1958) Hedi je potpisala još jedan ugovor, međutim, snimanje horora *Zamisli mamu mrtvu* 1966. napustila je usled nervnog rastrojstva, pa je njenu ulogu dobila Za Za Gabor.

Godinu dana ranije Hedi se razvela po šesti i poslednji put, zakoračivši u 35 godina dug period samoće. U jednom od dva intervjua sa kraja šezdesetih, koji je pokazan na izložbi, Hedi govori kako je shvatila da Amerika nije za nju, da su tamo ljudi hladni i proračunati i kako želi da se vrati u Austriju gde pripada. To se ipak nije desilo. Poslednje decenije života, komunicirala je sa spoljnim svetom, pa i sa svojom decom, isključivo putem telefona, jer nije mogla da podnese činjenicu da više nije "najlepša žena sveta". Taj period obeležila su i dva bizarna incidenta. Hapšena je zbog krađe u prodavnicama, poslednji put na Floridi kada je uhvaćena sa ukradenim laksativima i kapima za oči u vrednosti od 21.48 dolara.

Umrla je u osamdeset petoj, potpuno sama na Floridi 2000. godine. Njen sin Entoni Loder prosuo je pepeo Hedi Lamar u Bečkoj šumi, kako je to glumica izričito u oporuci navela. ¶

ROBERT ČOBAN

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

LEIPZIG

ALEKSANDAR ZOGRAF.

MOKRANJAC JE SVOJIM HORSKIM KOMPOZICIJAMA USPEO DA DUH SRPSKOG NARODNOG I CRKVENOG STVARALAŠTVA PRILAGODI TADA SAVREMENIM MUZIČKIM FORMAMA.

GODINE 1899, MOKRANJAC SE NA VELIKA VRATA VRATIO U LAJPCIG, GOSTUJUĆI SA BEOGRADSKIM PEVAČKIM DRUŠTVOM, NA PROPUTOVANJU KROZ ZNAČAJNE EVROPSKE DESTINACIJE...

JOŠ OD DEVETNAESTOG VEKA, PA SVE DO DANAS, SRPSKA TRADICIONALNA MUZIKA – BILO KAO FOLKLORNO STVARALAŠTVO, ILI KROZ OBRADE U OKVIRU RAZLIČITIH MUZIČKIH ŽANROVA, OD POPULARNIH DO ELITNIH, IZAZIVALA JE PAŽNJU EVROPSKE PUBLIKE. RAZMIŠLJAO SAM DA JE NEOBIČNO DA JE VAŽNA TAČKA NA TOM PUTU BIO BAŠ PROTESTANTSKI LAJPCIG...

Moja Italija

Italija, a posebno Italijani nisu izazivali kod nas bog zna kakav respekt. Naprotiv. Obožavali smo da se zezamo na račun nesrećnika sa peruškama na šlemovima, pripadnicima moćne armije psihopate Benita u fensi uniformicama, koje kao da su pokupljene iz fundusa nekog pozorišta, a sva je prilika i da jesu, koju su onako isprašili gologuzi Abisinci sa svojim kopljima i kožnim štitovima.

Sprdali smo se sa zalizanim fićfirićima u razdrljenim košuljama, kada su sa čačkalicama među zubima radnicama Fabrike odeće "Franjo Kluz" sa Zvezdare nudili nesebičnu pomoć u snalaženju kroz tršćanska bespuća. Prezirali smo italijanske klubove, a posebno reprezentaciju, jer su pri rezultatu nula-nula igrali najlepši fudbal na svetu, a kada povedu, najružniji. Smatrali smo izuzetno uvrnutom njihovu naviku da espreso piju iz jednog cuga, na eks, jer smo mi, normalno, znali bolje kako se espreso među normalnim svetom pije.

Foto: *wikipedia.org*

I mrzeli smo ih što su nam oteli naš Trst, jer kao što je opšte poznato, on je naš oduvek bio.

Podsmevali smo se kaubojima koji se pozdravljaju sa "ćao" i Biku Koji Sedi kada namolovan debelim slojem najtamnijeg pudera, na tečnom italijanskom sa Ludim Konjem kuje ratne planove. Klaudiji Kardinale, Moniki Viti, Đini Lolobrigidi, a posebno Sofiji Loren u *Juče, danas, sutra,* nismo se podsmevali uopšte.

Predmet stalne zajebancije bile su i njihove besomučne promene premijera i vlada, pa je i onaj operetski oblajhani čičica Berluskoni biran valjda jedno četiri puta, a da im je onda na divljenje čitavog sveta pošlo za rukom da, evo koliko pre par godina, izaberu još i veću budalčinu od njega.

A ja vam kako ta moja Italija izgleda ne umem opisati, jedino znam kako miriše kada se oči zatvore – miriše na beskrajne kolonade čempresa na uskom toskanskom drumu od Sijene do Ašana, miriše na mlečno belo grešno poprsje pomenute Sofije Villani Šikolone, miriše na nove cipele od najfinije kože iz gradića Stra kraj Padove, na memlu iz zidova kuća mletačkih gospara, tako omamljujuću i zavodljivu da od nje ošaniš još kod Đardina Popadopoli, na početku Velikog kanala, pa ako ti odatle do Trga Svetog Marka kroz glavu nekim čudom prođe iko ili išta osim Venecije same, to mora biti baš nešto mnogo zajebano, miriše na masnjikavi oblak od muških parfema, ulja za kosu sa aromom pomorandže i izduvnih gasova iz vespi dok galebovi na njima kruže oko svog plena – ustreptalog malog jata plahih skandinavki podno Koloseuma, miriše na suncem opaljene ruke napuljskih nona dok onako jednim potezom zavrnu valjčić od krompirovog testa i dobiju savršene njoke... Ne znam za vas, ali meni miriše i na fragolino i na sneg sa Dolomita, na prašnjave zavese milanske Skale i napuderisane perike duhova Renate Tebaldi, Franческа Tamanja i Enrika Karuza, što još uvek njenim hodnicima prolaze, miriše na kažu najbolji rižoto na svetu u Tratoriji da Romano na Buranu, koji prave samo od pirinča, ribljeg bujona, putera i cirkuske veštine kojom ga u dugom mlazu presipaju iz šerpe u šerpu, dok mu se zrna ne polome taman dovoljno da dobije gustinu, a opet sačuva teksturu.

I znam da vam kažem kako zvuči ta moja *Bella Italia*, zvuči kao setni osmeh harmonike Domenika Pertike, slepog harmonikaša iz Amarkorda, zvuči kao gacanje gumenih čizama oduševljenih turista i nadrkanih meštana kada more opet poplavi Veneciju, zvuči kao gromoglasni glas Danteov kada nas opominje da manje sranja pravimo, zvuči kao udarci dleta Mikelanđelovih po belom mermeru iz Karare, nemom kamenu koji je samo on znao da na takve muke stavi da ovaj naprasno progovori, i to najlepšim glasom koji je ljudsko oko ikada videlo... Zvuči... ma, meni najpre zvuči kao *Bruccia la Tera*, iz Kopolinog *Kuma*, od koje se Paćino onako zaroza dok mu je sin peva – *Il tempo passa ma non diventa giorno, non c'e mai Sole se lei non torna*, esencija onoga što valjda zovemo ljubav.

Danas nam se čini da to nije više tako, danas nam miriše na očaj i horor susreta sa slepim zlom, čujemo je kao *Adađo* Albinonijev i vidimo kako joj kožu seče ona strašna kolona zelenih kamiona iz Bergama. Ali namazana je to gosparka, videla je ona sve već i opet će je nekoga dana devojka očešljati, staviti joj porodični nakit, popeće se ona na najviše štikle i otrčati na žurku da joj neki Ćeletano peva o 24 hiljada poljubaca, a ona će sa onih štikala da siđe, raspusti kosu i kao prava namigušica bosonoga zaigra po toplom kamenu Pjace del Popolo.

I lažem možda kada kažem da ne znam kako izgleda moja Italija... Znam, samo se malo femkam. Izgleda ona kao izgubljeno sećanje, kao duge noge Monike Viti u *Pomračenju*, izgleda kao sladoled od tri kugle iz đelaterije La Romana u čarobnoj Padovi – straćatela, malina i dinja, dinja obavezno, izgleda kao tajne Leonardove i istina Felinijeva, izgleda kao obećanje da će sve biti u redu. ¶

NEBOJŠA BROĆIĆ

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

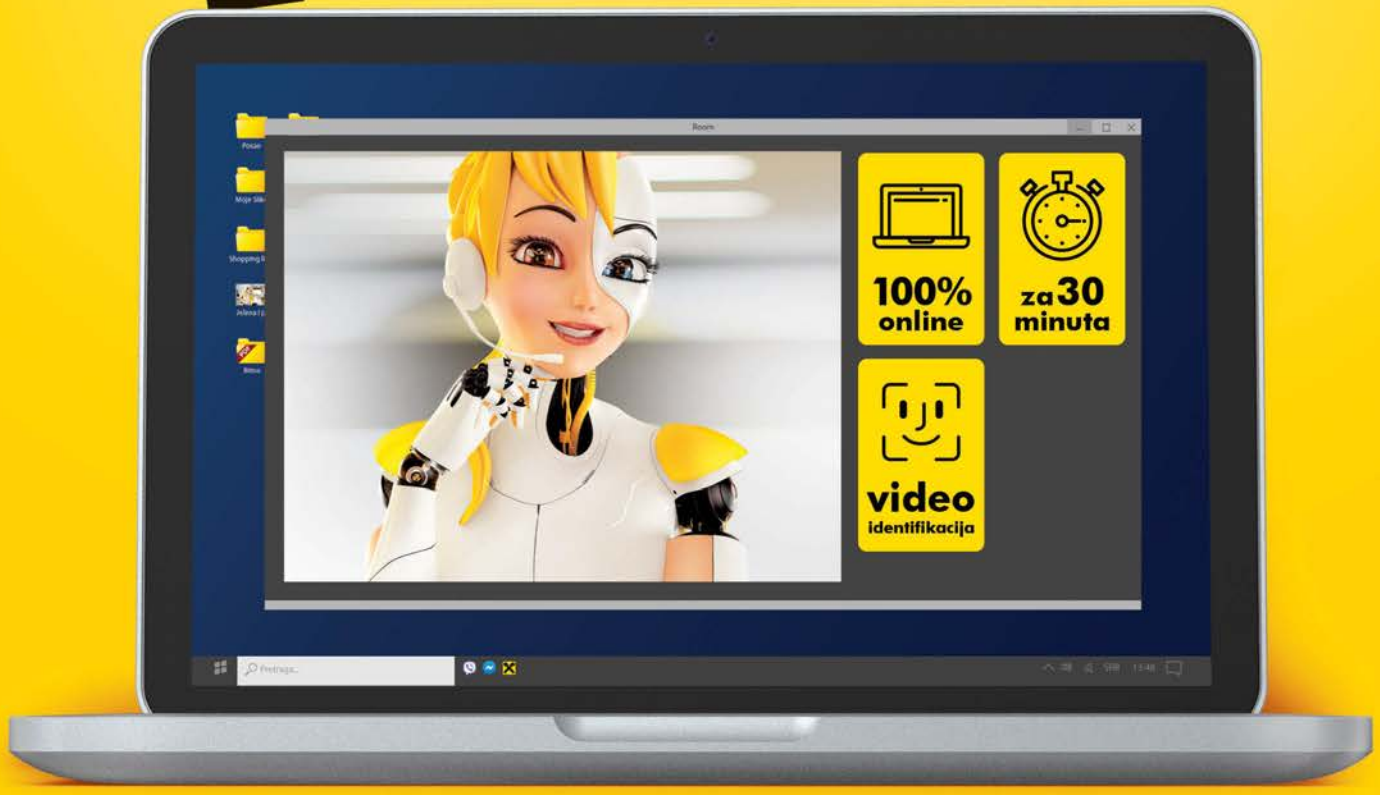
Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

iKeš

PRVI 100% ONLINE KEŠ KREDIT ZA SVE

Uz kratku video identifikaciju mogu aplicirati svi,
bez obzira da li su postojeći klijenti banke.
Novac na Vašem računu može biti već za 30 minuta,
bez odlaska u banku.

iKeš.rs Raiffeisen BANK

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec